

**T.C.
İSTANBUL KENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**SURİYELİ MÜLTECİLERDE DÜNYAYA İLİŞKİN
VARSAYIMLAR VE TRAVMA SONRASI BÜYÜMENİN
ANSİYETE ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yusuf YILDIZ

**Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji
Enstitü Bilim Dalı : Klinik Psikoloji**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Süleyman KAHRAMAN

İSTANBUL – 2021

T.C.
İSTANBUL KENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**SURİYELİ MÜLTECİLERDE DÜNYAYA İLİŞKİN
VARSAYIMLAR VE TRAVMA SONRASI BÜYÜMENİN
ANSİYETE ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yusuf YILDIZ

**Enstitü Anabilim Dalı: Psikoloji
Enstitü Bilim Dalı : Klinik Psikoloji**

“Bu tez ____/____/2021 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Yusuf YILDIZ

06.07.2021

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılması aşamasında, çalışmamı sahiplenerek titizlikle takip eden danışmanım Dr. Süleyman Kahraman'a değerli katkı ve emekleri için içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Bu vesileyle tüm hocalarıma ve tezimin son okumasında yardımlarını esirgemeyen yakınlarıma teşekkürlerimi borç bilirim. Son olarak bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme ve arkadaşlarıma şükranlarımı sunarım.

Yusuf YILDIZ

06.07.2021

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	i
TABLO LİSTESİ.....	ii
ŞEKİL LİSTESİ	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
1.1. Göç.....	8
1.2. Mültecilik Kavramı.....	8
1.3. Sığınmacılar.....	9
1.4. Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar	10
1.4.1.Türkiye’de Suriyeli Sığınmacılar ile İlgili Yapılan Araştırmalar	11
1.5. Mültecilerde Ruh Sağlığı.....	12
1.5.1.Mülteci ve Sığınmacılarda Duygu Durum Bozuklukları	12
1.6. Mültecilerin ve Sığınmacıların Yaşadıkları Sorunlar	12
1.7. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Tanımı	13
1.7.1.Dünyaya İlişkin Varsayımlar Kuramı	14
1.7.2.Dünyaya İlişkin Varsayımlar Yaklaşımlar.....	14
1.7.3.Dünyaya İlişkin Varsayımları Etkileyen Faktörler	15
1.8. Anksiyete Kavramı ve Tanımı.....	16
1.8.1.Anksiyete Bozukluğunun Epidemiyolojisi	17
1.8.2.Anksiyete Bozukluklarının Sınıflandırılması	17
1.8.2.1. Ayrılma Anksiyetesi Bozukluğu.....	19
1.8.2.2. Seçici Konuşmazlık (Mutizm)	19
1.8.2.3. Özgül Fobi	19
1.8.2.4. Toplumsal Kaygı Bozukluğu (Sosyal Fobi)	20
1.8.2.5. Panik Bozukluk.....	20
1.8.2.6. Agorafobi	20
1.8.2.7. Yaygın Anksiyete Bozukluğu	20
1.9. Travma Sonrası Büyüme	21
1.9.1.Travma Sonrası Büyümenin Boyutları	22

1.9.2. Travma Sonrası Büyüme Açıklayan Modeller	23
1.9.2.1. İşlevsel-Betimsel Model	23
1.9.2.2. Schaefer ve Moos'un Modeli	25
BÖLÜM 2: YÖNTEM	27
2.1. Araştırmanın Modeli	27
2.2. Araştırmanın Örneklemi	27
2.3. Veri Toplama Araçları	28
2.3.1. Sosyo – Demografik Bilgi Formu	28
2.3.2. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği (DİVÖ)	28
2.3.3. Travma Sonrası Büyüme Envanteri (TSBE)	29
2.3.4. Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ)	29
2.4. Verilerin Toplanması	30
2.5. Verilerin İstatistiksel Analizi	30
BÖLÜM 3: BULGULAR	32
3.1. Betimleyici Verilerin Analizi	32
3.2. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Dair Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	36
3.3. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular	41
BÖLÜM 4: YORUM VE TARTIŞMA	63
4.1. Travma Sonrası Büyüme ile Anksiyete arasındaki ilişkinin incelenmesi	63
4.2. Dünyaya İlişkin Varsayımlar ile Anksiyete Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	63
4.3. Dünyaya İlişkin Varsayımlar ile Travma Sonrası Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	64
4.4. Travma Sonrası Büyümenin Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine	66
4.5. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Değişkeninin Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi	70
4.6. Anksiyete düzeyinin Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine	72
SONUÇ VE ÖNERİLER	76
KAYNAKÇA	79
EKLER	92
ÖZGEÇMİŞ	97

KISALTMALAR

APA	: Amerika Psikoloji Derneği
BAÖ	: Beck Anksiyete Ölçeği
DİVÖ	: Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği
DSM	: Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı
GTS	: Göç Terimleri Sözlüğü
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
TSB	: Travma Sonrası Büyüme
TSBE	: Travma Sonrası Büyüme Envanteri
TSSB	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
YAB	: Yaygın Anksiyete Bozukluğu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	32
Tablo 2. BAÖ İçin Betimleyici İstatistikler	34
Tablo 3. TSBE İçin Betimleyici İstatistikler	34
Tablo 4. DİVÖ İçin Betimleyici İstatistikler	35
Tablo 5. TSBE, DİVÖ ve BAÖ İçin Cronbach's Alfa Güvenirlik Analizi Sonuçları	36
Tablo 6. TSBE ve BAÖ Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	37
Tablo 7. DİVÖ ile BAÖ Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	37
Tablo 8. DİVÖ ile TSBE Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	38
Tablo 9. Regresyon Varsayımlarının Sınanması	39
Tablo10. DİVÖ Puanları ve TSBE Puanlarının BAÖ Puanları Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi Amacıyla Kurulan Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	40
Tablo 11. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	41
Tablo 12. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Medeni Duruma Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	43
Tablo 13. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	45
Tablo 14. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Çalışma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları	48
Tablo 15. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Devlet Desteğinden Faydalanma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları	49
Tablo 16. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Gelir Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları	51
Tablo 17. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Çocuk Bulunma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları	52
Tablo 18. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Kayıt Bulunma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları	54

Tablo 19. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Aile Bireylerinden Birinin Ya Da Kendinin Saldırıya Uğrama Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları	55
Tablo 20. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Aile Bireylerinden Birinin Ya Da Kendisinin Yaralanma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları	57
Tablo 21. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Aile Bireylerinden Yaşamını Kaybeden Biri Bulunma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları	59
Tablo 22. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Kayıp Ve Yaralanmaya Şahit Olma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları	61

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. İşlevsel-Betimsel Modele Göre TSB	24
Şekil 2. Schaefer ve Moos'un Modeline Göre TSB	26

ÖZET

İstanbul Kent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü - Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: SURIYELİ MÜLTECİLERDE DÜNYAYA İLİŞKİN VARSAYIMLAR VE TRAVMA SONRASI BÜYÜMENİN ANKSİYETE ÜZERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ.

Tezin Yazarı: Yusuf YILDIZ **Danışman:** Dr. Öğr. Üyesi Süleyman KAHRAMAN

Kabul Tarihi: 06.07.2021 **Sayfa Sayısı:** vi (ön kısım)+ 91 (tez)+ 5 (ekler)

Anabilim Dalı: Psikoloji **Bilim Dalı:** Klinik Psikoloji

Dünyaya ilişkin varsayımlar kişinin zihinsel ve bireysel olarak dünya ve hayat konusunda ki görüşleri ve düşünceleridir. Travma sonrası büyüme oldukça olumsuz zorlayıcı yaşam olayları ile baş edebilme sonucu oluşan olumlu, başka bir deyişle pozitif yönden değişiklikler olarak ifade edilmektedir. Anksiyete; kaygı, boğulma hissi, sıkıntılı durum, bunaltı anlamına gelir. Bu çalışmanın amacı Suriyeli mültecilerde dünyaya ilişkin varsayımlar ve travma sonrası büyümenin anksiyete üzerine yordayıcı etkisini incelemektir. Betimsel yöntem kullanılan bu araştırmada araştırmanın örneklemini İstanbul Avrupa yakası Fatih semtinde yaşayan kadın mültecilerden oluşmaktadır. Araştırmaya 341 kadın katılmıştır. Bu araştırmada veriler, “Sosyo-Demografik Bilgi Formu”, “Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği”, “Travma Sonrası Büyüme Ölçeği”, ve “Beck Anksiyete Ölçeği” ile elde edilmiştir. Verilerin analizi SPSS programında yapılmıştır.

Araştırmada dünyaya ilişkin varsayımlar ve anksiyete arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Travma sonrası büyüme ve anksiyete arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Dünyaya ilişkin varsayımlar ve travma sonrası büyüme arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Dünyaya ilişkin varsayımlar, travma sonrası büyüme ve anksiyete arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Suriyeli mültecilerde dünyaya ilişkin varsayımlar ve travma sonrası büyümenin anksiyete üzerinde anlamlı yordayıcı güce sahip olduğu bulunmuştur. Elde edilen bulgular literatür çerçevesinde tartışılmış ve çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Dünyaya İlişkin Varsayımlar, Travma Sonrası Büyüme, Anksiyete...

ABSTRACT

İstanbul Kent University Institute of Graduate Education-Abstract of Master's

Title of the Thesis: INVESTIGATION OF EFFECT OF ASSUMPTIONS ABOUT THE WORLD AND POST-TRAUMATIC GROWTH ON ANXIETY IN SYRIAN REFUGEES

Author: Yusuf YILDIZ

Supervisor: Asst. Prof. Süleyman KAHRAMAN

Date: 06.07.2021

Nu. of pages: vi (pre text) + 91 (main body)+5(App.)

Department: Psychology

Subfield: Clinical Psychology

Assumptions regarding world are opinions and thoughts based on one's mental and personal views. Post-traumatic growth is expressed as positive, in other words, positive changes. resulting from coping with highly negative and challenging life events

Anxiety; means anxiety, feeling of suffocation, distress, anxiety. The aim of this study is to examine the assumptions about the world and the predictive effect of post-traumatic growth on anxiety in Syrian refugees. In this research using descriptive method, the sample of the research consists of female refugees living in Fatih district on the European side of Istanbul. 341 women participated in the study. In this study, data were obtained with the "Socio-Demographic Information Form", "Assumptions About the World Scale", "Post Traumatic Growth Scale", and "Beck Anxiety Scale" Data analysis was done in SPSS program.

In the study, it was determined that there is a significant relationship between the assumptions about the world and anxiety. It has been determined that there is a significant relationship between post-traumatic growth and anxiety. It was determined that there is a significant relationship between assumptions about the world and post-traumatic growth. It has been determined that there is a significant relationship between assumptions about the world, post-traumatic growth and anxiety. Assumptions about the world and post-traumatic growth were found to have significant predictive power on anxiety in Syrian refugees. The findings were discussed within the framework of the literature and various suggestions were made.

Keywords: Refugee, World Related Assumptions, Post Traumatic Growth, Anxiety ...

GİRİŞ

İnsanlara ilişkin tarihsel sürecin bizlere öğrettiği realitelerden biri de göçtür. Göç gerçekliği; insan, zaman ve mekân gerçekliğinin bir bütünden ayrılarak parçalanması, dağılması, büyük farklılık ve dönüşümlere sebebiyet vermesi anlamında tarihin gidişatını değiştiren bir realitedir. Bu gidişatın değişmesine örnek gösterecek olursak Kavimler Göçü, Avrupa'nın yapısında birçok değişikliğe neden olmuş ve tarihin gidişatını değiştirmiştir (Kınık, 2010). İnsanlar tarihin akışı içerisinde farklı sebeplerden dolayı göç etmişlerdir. İnsanları göç etmeye zorlayan farklı nedenler vardır, bunlar; İyi yaşam koşullarına sahip olmak, güvenliği sağlamış hayat alanları bulabilmek ve yaşadıkları sorunlardan ve stresten uzaklaşabilmektir. Kimi zaman kişiler kıtlık, savaşlar, doğal afetler ve kuraklık sebebiyle mecburi olarak göç etmek durumunda kalmışlardır (Barnes, 2001; Gün, 2006). İnsanlık tarihi boyunca görülmüş olan ve görülmeye devam edecek olan mecburi göç türü olarak bilinen sığınma hareketleri insanlık yaşamı müddetince var olmuştur (Buz, 2004). Sığınmacı ya da mülteci; politik nedenler, çatışma ve savaş gibi sebeplerle başka bir ülkeye veya alana sığınmak durumunda kalan bireylere verilen hukuki addır. Birleşmiş Milletler Cenevre sözleşmesinde ırkı, belli bir sosyal toplulukla ilişkisi, uyruğu, politik düşünceleri sebebi veya dini ile şiddete maruz kalacağı hususunda haklı bir kaygı yaşayan ve bu sebeple ülkesini terketmek mecburiyetinde kalan, tehdit göreceği kaygısı ile geri dönemeyen ve dönme konusunda isteksiz olan kişilere mülteci denilmektedir (Bhugra ve ark. 2011, Bhugra ve ark. 2014). Toole ve Waldman (1993) sığınmacılarda yaşam şartlarının zor olmasından kaynaklı ölüm ve hastalık oranlarının yüksek olması, beslenme gibi temel ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması dikkat çekmekle birlikte, birey için güvenli bir ortam sağlanması ileriye dönük endişe ve korkularının giderilmesi üzerine durmaktadır.

Evlerinden, ülkelerinden ayrılmak zorunda bırakılan bireylerin oranı rekor seviyelere ulaşmıştır. Orta Doğu bölgesindeki savaşlar ve kırımlar sebebiyle milyonlarca birey yurtlarından çıkma mecburiyetinde bırakılmış, sığınmacı veya mülteci durumuna düşmüşlerdir. Bu kişiler genellikle coğrafi olarak yakın olan ülkelere ve refah seviyesi daha yüksek olan ülkelere göç etmektedirler. UNHCR verilerine göre 2018 senesinin son ayları ile birlikte dünyada 70,8 milyon insan zorla yurtlarından edilmiş 25,9 milyonu ise mülteci durumundadır. Bu 25,9 milyon mültecinin neredeyse 4 milyonu Türkiye'ye mecbur kalarak göç etmiştir. Ülkemize gelen bu 4 milyon mültecinin 3,6 milyonu Suriye kökenli olduğu kayıtlara geçmiştir.

Geçici koruma hakkı bulunan ve ülkemize göç eden bu mültecilerin şehirlerde yaşama oranı %98,3 geri kalan 1.7'lik kısım ise kamplarda hayatlarını sürdürmektedir (UNHCR, 2019). Verilerin yüksek düzeyde olması ve mültecilerin şehir hayatına adaptasyon süreçleri, dünyaya bakış açıları, kişiler arası ilişkileri, travma sonrası hayatları ve ruhsal sıkıntıları üzerine belirtileri çalışmak oldukça önem taşımaktadır.

Dünyaya ilişkin varsayımlar; günümüzde ve geçmişte öğrenilen ve yaşanan farklı bir deyişle kişinin zihinsel ve bireysel olarak dünya ve hayat hakkındaki düşünce ve görüşleridir. Travma mağduru kişilerle yapılmış olan çalışmalarda, bireylerin doğduğu andan itibaren bireylerde var olan varsayımlara göre davranış sergilediği ve travmatik yaşam olayları, doğuştan var olan varsayımları zedelediği bildirilmektedir (Janoff ve Bulman, 1989).

Kaygı (anksiyete) 'objektif olmayan bir tehdide karşı hissedilen endişe duygusu' olarak tanımlanmaktadır. Prevelansı ve önemli bazı psikolojik rahatsızlıklara sebebiyet vermesi sebebiyle önemli bir psikopatolojik rahatsızlık olarak kabul edilmektedir. Kaygı ikiye ayrılmaktadır; birincisi durumluk kaygısı ikincisi ise sürekli kaygıdır. Durumluk kaygı; tehlikeli, birey tarafından hoşlukla karşılanmayacak bir olay neticesinde oluşan kaygıdır. Sürekli kaygı ise neden olmaksızın kişide var olan, neden olsa dahi bu nedene aşırı bir biçimde orantısız bir şekilde uzun süren ve şiddetli kaygıdır (Spielberger ve ark, 1968). Anksiyete kişiye güzel gelmeyen özellikleri ile başka duygulanım biçimlerinden ayrılan bir duygulanım biçimidir. Anksiyete kavramı bunaltı veya kaygı olarak da isimlendirilir. Fizyolojik olarak kalp çarpıntısı, nefes almada güçlük, hiperventilasyon, el ve ayakta titreme, hiperhidroz gibi semptomlarla birlikte psikolojik özellikler olarak sıkıntı, stres, heyecan, bir anda çok kötü bir durum yaşanacakmış korkusu ve hissi semptom olarak sayılabilir. Farklı açıklamalar anksiyeteyi nedeni belli olmayan bir tehlike beklentisi ile lokalize ederek korkudan ayırt eder (Karamustafalıoğlu ve Yumrukçal 2011).

Travmatik yaşam olayları ile başa çıkmanın bir sonucu olarak kişilerin deneyimlediği pozitif yönden değişimleri vurgulamaktadır (Calhoun ve ark, 2010). Travma sonrası büyüme, oldukça zorlu yaşam olaylarıyla baş etmenin neticesi olarak ortaya çıkmış olan olumlu yönden değişim deneyimidir. Travmanın ardından yaşama tutunan kişilerde görülen gelişim ve büyüme yalnız belli bir alanla sınırlı kalmayıp, birden fazla alanda büyüme, gelişim ve değişimler ile karşımıza çıkmaktadır. Bu pozitif anlamda değişim; hayatın daha çok değerinin bilinmesi, daha makul bireyler arası ilişkiler, yükselen özel güç duygusu, bireyin önceliklerinin değişmesi ve

daha zengin varoluşsal ve tinsel yaşam da dahil olmak üzere oldukça fazla şekillerde kendini gösterebilmektedir (Duman, 2019).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Suriyeli mültecilerde dünyaya ilişkin varsayım belirti düzeyleri, travma sonrası büyüme düzeyleri ve anksiyete düzeyleri üzerinde etkisinin olup olmadığını saptamaktır. Bu çalışmada, Suriyeli mültecilerin dünyaya ilişkin varsayım düzeyleri ve travma sonrası büyüme düzeylerinin anksiyete üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Literatür incelendiğinde dünya üzerinde birçok kişi güvenlik, sağlık, barınma ve gıdaya ulaşma konusundaki yetersizliklerden kaynaklı yaşadığı ortamı terk etmek zorunda ve yerleştiği yerde mülteci unvanı alarak birçok alanda (ekonomik, duygusal ve ruhsal) sıkıntı çekmektedir.

Araştırmanın Önemi

Mülteciler ile yapılan çalışmalar incelendiğinde savaş mağduru mültecilerde savaşın ve yurdunu kaybetmenin etkisinin oluşturduğu anksiyete bozukluğunun normal popülasyona göre yüksek olduğu güncel kaynaklarda görünmüştür ve bu istatistiksel yükseklik literatür taraması yapıldığında belli bir nedene yeteri kadar bağlanmamıştır. Bu boşluğu doldurmak oldukça gereklidir. Bu gereklilik adına bu çalışma, mülteci bireylerin, göç etmeleri sonucu yaşadıkları anksiyete problemi ile dünyaya ilişkin varsayımlar ve travma sonrası büyüme olguları arasındaki ilişkinin incelemesini amaçlamıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlarla literatüre katkı yapılması planlanmıştır.

Araştırmanın Problemi

Mültecilerin yaşadıkları yerden zorunlu bir şekilde ayrılmaları doğuştan sahip oldukları varsayımlarını ne derece etkilediği ve anksiyete gibi epidemiyolojisi yüksek ruhsal sıkıntıya ne derece sebep olduğu araştırılması gereken elzem bir konu olduğu düşünülmektedir.

Dünyayı olumsuz olarak değerlendiren mülteci bireyler günlük yaşamlarında sürekli bir tehdit, tehlike ve kötü bir şey olabileceği korkusunu sürekli olarak hissedecekleri ve hayatlarını bu doğrultuda devam etmelerinin imkansızla yakın olduğu bilinmektedir. Mültecilerde dünyaya bakış açılarının aynı zamanda anksiyete düzeylerini negatif yönde etkilediği düşünülmektedir.

Bu olumsuz dünya varsayımı ve anksiyete hissini hayatlarında çıkarmak oldukça önem teşkil eden bir durum olduğu düşünülmektedir.

Dünyaya ilişkin varsayımları olumsuz olan kişilerde anksiyete düzeyleri, olumlu olan kişilere kıyasla daha fazla olması mümkündür. Genel popülasyon'a bakıldığında anksiyete düzeylerinin yüksek olmasında yaşadığı ortamı kaybetmesinin yanı sıra dünyaya bakış açılarının olumsuz olduğunda etkisi oldukça fazla olduğu düşünülmektedir.

Travmatik yaşam olayı kişinin dünyayı olumsuz değerlendirmesi ve anksiyete düzeyinin bu olumsuzluktan kaynaklı arttığı düşünülmektedir. Travma sonrası büyüme ise travmaya maruz kalmış bireyin travmayı bir stresör kaynağı olarak görmekten ziyade bu durumu kendi lehine çevirerek olumlu anlamda olayın üstesinden gelerek yaşamına daha sınırlı anksiyete düzeyinde devam edebilmektedir. Mültecilerde anksiyete düzeylerinin normal popülasyona göre oldukça fazla olduğu hemen hemen tüm çalışmalarda vurgulanmış olup travma sonrası büyümenin anksiyete puanlarını düşürdüğüne ilişkin bir çalışmaya rastlanılmamıştır, bu eksiklikten yola çıkarak bu çalışmanın gerek olduğu ve mültecilerin travma sonrası büyümenin ardından işlevselliklerine tekrar kavuşması bakımından önem arz etmektedir.

Araştırma Soruları

Bu araştırma demografik değişkenler ile birlikte dünyaya ilişkin varsayımlar ve travma sonrası büyümenin anksiyete üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlamaktadır. Araştırma amaçları doğrultusunda oluşturulan araştırmanın soruları aşağıdaki gibidir;

- Suriyeli Mültecilerin Dünyaya ilişkin varsayımlar puanları ile travma sonrası büyüme puanları ve anksiyete puanları üzerinde yordayıcı gücü var mıdır?
- Suriyeli Mültecilerin Dünyaya ilişkin varsayımlar puanları ile travma sonrası büyüme puanları ve anksiyete puanları üzerinde ilişkisi var mıdır?
- Suriyeli mültecilerin yaşlarına göre dünyaya ilişkin varsayımlar, travma sonrası büyüme ve anksiyete puanlarında anlamlı farklılaşma var mıdır?
- Suriyeli mültecilerin medeni durumuna göre dünyaya ilişkin varsayımlar, travma sonrası büyüme ve anksiyete puanlarında anlamlı farklılaşma var mıdır?

- Suriyeli mültecilerin eğitim düzeyine göre dünyaya ilişkin varsayımlar, travma sonrası büyüme ve anksiyete puanlarında anlamlı farklılaşma var mıdır?
- Suriyeli mültecilerin çalışma durumuna göre dünyaya ilişkin varsayımlar, travma sonrası büyüme ve anksiyete puanlarında anlamlı farklılaşma var mıdır?
- Suriyeli mültecilerin devlet desteğinden faydalanma durumuna göre dünyaya ilişkin varsayımlar, travma sonrası büyüme ve anksiyete puanlarında anlamlı farklılaşma var mıdır?
- Suriyeli mültecilerin aylık geliri düzeyine göre dünyaya ilişkin varsayımlar, travma sonrası büyüme ve anksiyete puanlarında anlamlı farklılaşma var mıdır?
- Suriyeli mültecilerin çocuğunun olup olmamasına göre dünyaya ilişkin varsayımlar, travma sonrası büyüme ve anksiyete puanlarında anlamlı farklılaşma var mıdır?
- Suriyeli mültecilerin kayıt durumuna göre dünyaya ilişkin varsayımlar, travma sonrası büyüme ve anksiyete puanlarında anlamlı farklılaşma var mıdır?
- Suriyeli mültecilerin aile bireylerinin ve kendisinin saldırıya uğrama durumuna göre dünyaya ilişkin varsayımlar, travma sonrası büyüme ve anksiyete puanlarında anlamlı farklılaşma var mıdır?
- Suriyeli mültecilerin aile bireylerinden yaralanma olma duruma göre dünyaya ilişkin varsayımlar, travma sonrası büyüme ve anksiyete puanlarında anlamlı farklılaşma var mıdır?
- Suriyeli mültecilerin aile bireylerinde yaşamını kaybetme durumuna göre dünyaya ilişkin varsayımlar, travma sonrası büyüme ve anksiyete puanlarında anlamlı farklılaşma var mıdır?
- Suriyeli mültecilerin kayıp ve yaralanma var ise buna şahitlik durumuna göre dünyaya ilişkin varsayımlar, travma sonrası büyüme ve anksiyete puanlarında anlamlı farklılaşma var mıdır?

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın uygulama sırasında oluşabilecek sınırlılıkları aşağıdaki gibidir:

- Yapılan araştırma “Sosyo-demografik Bilgi Formu”, “Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği”, “Travma Sonrası Büyüme Envanteri” ve “Beck Anksiyete Ölçeği” veri ölçüm araçlarının içerdiği soru maddeleri ile sınırlıdır.
- Yapılan araştırma, katılımcıların sorulara vermiş olduğu yanıtlar ile sınırlıdır.
- Araştırmanın sonuçları, araştırmacı tarafından belirlenen veri analiz yöntemleri ile sınırlıdır.

Araştırmanın Sayıltıları

Araştırmada seçilen konu, örneklem ve analiz yöntemleri bakımından varsayımlar aşağıdaki gibidir:

- Araştırmanın örneklemine evreni temsil edebileceği varsayılmaktadır.
- Araştırmanın bulgularını elde etmek amacıyla kullanılan istatistiksel veri analiz yöntemlerinin geçerli ve güvenilir yöntemler olduğu varsayılmaktadır.
- Katılımcıların depresyon, anksiyete ve stresle başa çıkma becerileri anketlerine vermiş olduğu yanıtlar kendilerine ilişkin doğru ve geçerli yanıtlar olduğu varsayılmaktadır.

Tanımlar

Göç: Oluşma sebebi, yapısı ve zamanı farketmeksizin kişilerin yer değişikliğinde bulundukları hareketlilik (Göç Terimleri Sözlüğü, 2013).

Mülteci: Mülteci (refugee) kavramı, en net tanımıyla “başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve bu talebi o ülke tarafından kabul edilen kişi” dir (Tunç, 2015). Mülteci kavramının sınırlarını belirlemek amacıyla 1951 senesinde Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi’nde detaylı bir tanım verilmiştir: “Menşei ülkesi dışında bulunan, ırkı, dini tabiyeti, belli bir toplumsal gruba ait olması veya siyasi görüşü nedeniyle zulüm görmekten haklı nedenlerle korku duyan ve ülkesinin korumasından yararlanamayan veya yararlanmak

istemeyen veya zulüm korkusu nedeniyle buraya dönmek istemeyen kişi” (TBMM, 2016; Tunç, 2015).

Dünyaya ilişkin varsayımlar: Şimdi ve geçmişte yaşanmış ve öğrenilmiş veya bir başka deyişle kişinin zihinsel ve bireysel olarak dünya ve hayat konusunda ki görüşleri ve düşünceleridir (Janoff ve Bulman, 1989).

Travma sonrası büyüme: Oldukça olumsuz zorlayıcı yaşam olayları ile baş edebilme sonucu oluşan olumlu, başka bir deyişle pozitif yönden değişiklikler olarak ifade edilmektedir (Duman, 2019).

Anksiyete: Anksiyete; kaygı, boğulma hissi, sıkıntılı durum, bunaltı anlamına gelir. Çarpıntı, nefes almada güçlük, hiperventilasyon, kalp atış hızının fazlalaşması, ellerde ve ayaklarda titreme, hiperhidroz gibi fizyolojik belirtilerle birlikte sıkıntı, kötü bir durum olacakmış gibi hissetme, heyecan ve korku gibi psikolojik semptomları vardır. Farklı tanımlar anksiyeteyi sebebi belli olmayan bir tehlike beklentisi ile sınırlandırarak korkudan ayırt eder (Arkonaç, 1999).

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Göç

Göç mana olarak insanlık geçmişi kadar ilkel bir kavramdır. İnsanlık tarihi dünya var olduğu zamandan bu zamana kadar sürekli yer değiştirmiştir, bu yer değiştirme birçok sebepten kaynaklandığı için göç teriminin birçok tanımı literatürde yerini almıştır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ‘un hazırlanmış olduğu Göç Terimleri Sözlüğü göç kelimesini, uluslararası ya da şehirler arası yer (sınır) değiştirmek olarak tanımlamıştır. Uluslararası göç, bireylerin ya da toplulukların kısa süreliğine veya kalıcı olarak ayrı bir devlete barınmak üzere yaşamış oldukları ülkelerinden veya hali hazırda ikametinin bulunduğu devletten ayrılmalarıdır. Daha kapsamlı tanımlamak gerekirse uluslararası göç; kısa süreliğine ya da uzun süreliğine bir vatandan başka bir vatana giderek oraya yerleşmesi durumudur (Powell ve ark, 2017). Göç, bireylerin yaşadıkları yeri kalıcı ya da geçici olarak değiştirmeleridir (Everett ve ark, 1966). Bu göç hareketi yurt içinde olabildiği gibi, uluslararası da olabilmektedir (IOM, 2013). Birçok konuda önemli değişimlere sebep olan ve oldukça stresli bir yaşam olayı olan göç, tüm insanları olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Psikolojik ve sosyal açıdan göç, bireyin kişiliği ile alakalı önemli ve derinlemesine etkileri olan kompleks bir olay olarak nitelendirilebilir (Grinberg ve Grinberg, 1989).

2011 yılından beri, Suriye iç savaşı ile beraber beş milyonun üzerinde insan, göç edecek güvenli bir yer arayışıyla başta Türkiye olmak üzere Lübnan, Ürdün gibi ülkelere sığınmışlardır. Suriye’de milyonlarca insan iç savaş yüzünden yaşadıkları yerlerden çıkmak zorunda kalmıştır. Geçici olarak koruma statüsünde olan insanlar er ya da geç yaşadıkları ülkelere dönmek mecburiyetinde olsalar da (İçduygu ve ark, 2014), savaşın devam etmesi, bu insanların savaşın biteceğine ve ülkelerine geri dönebileceklerine dair olan inançlarını azaltmaktadır.

1.2. Mültecilik Kavramı

“Mülteci, ırk, din, tabiiyet, belirli bir toplumsal gruba mensup olması ya da siyasi düşünceleri sebebiyle kendi ülkelerinde yaşayamayan, yaşamaktan korkan ve bu nedenlerle ülkesini terk eden yahut terke zorlanan yabancılardır.” 1994 Sığınma ve İltica Yönetmeliğinde, “Avrupa’da meydana gelen olaylar nedeniyle” müracaat edenlere mülteci (refugee), “Avrupa dışından gelenlere” ise sığınmacı (asylum seeker) ifadesi kullanmıştır (Özkarlı, 2014). Mülteci

(refugee) kavramının, başka bir tanımı da “başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve bu talebi o ülke tarafından kabul edilen kişi” dir (Tunç, 2015).

1951 Cenevre Sözleşmesi’ne göre mülteci; 1951’den önce Avrupa’da yaşanan olaylardan dolayı milliyeti, dini, ırkı, belli bir gruba bağlılığı ve siyasi düşünceleri sebebi ile işkence göreceğine dair haklı bir korku yaşayan, yaşadığı korkuları sebebi ile ülkesini terk etmek zorunda kalan ve ülkesine tekrar dönemeyip farklı bir ülkeye iltica eden kişidir. Uluslararası görüşmeler neticesinde savaş, yaygın şiddet ve iç savaş gibi durumlar sebebi ile hayatlarını kurtarmak için yaşadıkları ülkeden ayrılmak zorunda kalan bireylerde mülteci tanımına dahil edilmiştir. Mülteci sorunu dünya genelinde artan bir durum haline gelmiştir (Tribe, 2002).

Mültecilerin içinde bulundukları sıkıntılı zamanlar mültecileri psikolojik olarak etkilemekte ve birçok araştırmacının bu konuya odaklanmasına sebebiyet vermektedir. Çoğunlukla göç etmeden önce savaş ve siyasi şiddete uğrama sonucu zorunlu bir biçimde göç etme durumunda kalarak yaşadıkları ülke sınırlarından çıkan bireyler, göç ettikleri ülkelerde de mülteci durumuna gelip çoğu zaman kamplarda en önemli gereksinimlerinin bile yerine getirilmediği ya da yetersiz kaldığı durumlarda hayatlarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Şüphesiz bu durumda, çoğunlukla mültecileri, güncel olarak da Suriyeli mültecileri, psikopatolojik olarak önemli bir risk faktörü haline getirmiştir. Bu doğrultuda psikopatoloji konusu mültecilere yönelik yapılan çalışmalarda birincil konulardan biri haline gelmiştir (Yiğit, 2019).

1.3. Sığınmacılar

IOM’un hazırladığı GTS tanımına göre, “sığınmacılar; ilgili ulusal veya uluslararası belgeler kapsamında bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kimselerdir.” Mültecilik müracaatlarında negatif bir sonuç çıkması durumunda, başvuran kişiler ülke sınırlarından çıkmak zorunda kalabilirler. Bahsi geçen kişilerin kendilerine, insani veya diğer sebeplerden dolayı ülkede kalmalarına müsaade edilmemişse, bu şahıslar ülkede kalan diğer yabancı bireyler gibi ülke sınırlarından çıkartılabilmektedirler (Şeker ve Boysan, 2013). Bu bağlamda, yasadışı yolları tercih etmeyerek Türkiye’ye yerleşen yabancı bireyler arasındaki sığınmacılar, geçici olarak

ikamet prosedürlerine tabi tutulmakta, asıl ülkesine ya da diğer bir ülkeye ikamet ettirilene dek Türkiye’de yaşamaktadırlar (Kara ve Korkut, 2010).

Sığınmacıların yurtlarından vardıkları son noktaya kadar olan oldukça zorlu bu süreç, birçok ülke sınırlarından geçiş ve gerek resmi gerek resmi olmayan mülteci kamplarında zor şartlar altında kalmalarına sebep olabilmektedir. Bu bireyler, kolluk kuvvetlerinden, kendilerini misafir eden ülkelere, kampları denetleyen görevlilerden ve diğer sığınmacılardan çoğu zaman şiddet ve eziyet göreceklerine dair bir korku içerisindeyler. Kişisel şiddet durumunu ispatlama zorunluluğu ve sadece belirli sayıda başvuruya ikamet için müade edilecek olması, belirsizliğin ve anksiyetenin artırmasına neden olmaktadır. Bu bireylerin belli bir bölümü vize alabilme umuduyla geçici olarak kamplarda yaşamakta, bir bölümü de refah seviyesi yüksek olan ülkelere gidebilmek için bireysel imkanlarını kullanmaktadırlar (Grove ve ark, 2005).

Sığınmacıların güvenilir olan ülkelere varmak amacıyla kullandıkları güzergahlar epeyce fazla risk içermektedir. Bu sığınmacılardan en çok tehdit gurubunda olanları da can güvenliklerini hiçe sayarak, güvenlik açısından risk teşkil eden gemilerle, insan tacirlerine belli bir ücret karşılığında yola çıkanlardır (Zwi ve ark, 2003).

1.4. Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar

Arap Baharı hareketiyle Suriyede başlamış olan gösteriler 2011 yılının Nisan ayı ile birlikte krize dönüşmüş ve ülke iç karışıklığa doğru itilmiştir. İç savaşın ülke genelinde yayılması ve hayat şartlarının git gide zorlaşması ve hatta can güvenliğinin sağlanamaması, bireylerin yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayamaması gibi nedenlerden dolayı Suriyeliler topraklarından ayrılmak durumunda kalmışlardır. Suriye’de meydana gelen olaylar neticesinde yaşamakta olan yoğun ülke içi yer değiştirmeler ve ülke dışı yer değiştirmeler, dünyanın bir numaralı insani krizlerinden birisine neden olmuştur (Tunç, 2015).

Türkiye, Suriyeli mülteci sorunundan toplumsal, ekonomik ve politik olarak etkilenmekte olan dünya ülkelerin başında yer almaktadır (Koyuncu, 2014). Sığınmacı ve mülteci durumu Türkiye perspektifinden ele alındığında, coğrafi konumu itibariyle Türkiye tarihin her noktasında farklılaşan tarihsel-politik şartlara göre sığınma ve göç durumu ile karşılaştığı görülmektedir (Tomanbay, 2004). Son zamanlarda çoğu mülteci Türkiye’nin bulunduğu konumundan dolayı Türkiye’yi geçici bir rota olarak görmektedir. Türkiye coğrafi konumundan dolayı Avrupa’ya yakın olması sığınma taleplerini artmasına sebebiyet vermiştir.

Mülteciler ulaşım güzergahı olarak Türkiye oradan Avrupa ve Amerika' ya geçiş sağlamaktadırlar (Kolukırık, 2009).

Türkiye'deki kalıcı olmayan koruma statüsünde olan kayıtlı Suriyeli verileri 23 Eylül 2020 tarihi itibarı ile aynı yılın ağustos ayına kıyasla 12 bin 84 kişi artarak totalde 3 milyon 621 bin 968 kişi olduğu bildirilmektedir. Bu bireylerin 1 milyon 664 bin 249'unu (%46,7) 0-18 yaş aralığındaki çocuklar oluşturuyor. 0-18 yaş aralığındaki çocukların ve kadınların total verisi ise 2 milyon 556 bin 631 kişi. (%70,5) (Mülteciler Derneği, 2020).

1.4.1. Türkiye'de Suriyeli Sığınmacılar ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Savaş ve ülkelerini terk etme durumunun Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin ruh sağlıkları üzerindeki etkisine yönelik yapılan pek çok araştırma bulunmaktadır. Önen ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan çalışmada, Suriyeli mültecilerin anksiyete ve depresyon düzeylerinin sıklığını araştırmak ve bu durumlara sebep olan faktörleri tespit etmek amacıyla Şanlıurfa'nın Akçakale ilçesinde bulunan mülteci kampında çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. 450 katılımcının yer aldığı örnekleme, anksiyete semptomları gösteren katılımcıların oranı örneklemin %19,3'ü gösterirken %8,9'unu ise ağır depresyon semptomları göstermektedir. Araştırmanın sonuçları ışığında sigara kullanımı, şiddete uğramış olma, uyku düzensizliği ve savaştan sonraki süreçte hastalığa yakalanma korkusu ile anksiyete veya depresyon arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Alpak ve arkadaşları (2015) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'de bulunan bir mülteci kampında yaşamlarına devam eden Suriyeli mülteciler arasından rastgele olarak seçilen 352 bireyde travma sonrası stres bozukluğunun (PTSD) sıklığını araştırmaktadırlar. Araştırmanın sonuçları ışığında, mültecilerin %33,5'i PTSD semptomları gözlenmiştir ve PTSD görülme sıklığının kadın katılımcılarda ve yaşamlarında herhangi bir travma ya da başka bir psikopatolojiye sahip bireylerde daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

İçinde bulundukları zorlu yaşam koşullardan kaçan mülteciler, ülkelerini terk etmek zorunda kalmanın yarattığı travma, çatışmalarda ve göç esnasında ya da sonrasında maruz kaldıkları şiddet, ayrıca kötü yaşam şartları (yiyecek, su ve hijyen eksikliği) nedeni ile kimi sağlık sorunlarına karşı savunmasız duruma gelmektedirler. Toplumsal mülteci hareketi ile bağlantılı gösterilen sağlık sorunları arasında şiddetli psikopatolojilere ek olarak; fiziksel hastalıklar da bulunmaktadır. Bilimsel araştırmalar ve uluslararası raporlar ışığında, ülkesini

terk etmek zorunda kalan insanlarda en çok rastlanılan psikopatolojik durumlar şunlardır. Depresyon, anksiyete bozuklukları, uyku bozuklukları ve PTSD gibi tanılardır (Mirekoç, 2018).

1.5. Mültecilerde Ruh Sağlığı

1.5.1. Mülteci ve Sığınmacılarda Duygu Durum Bozuklukları

Mülteciler ve göçmenlerde psikolojik rahatsızlıkların yaygınlığı birçok akademik çalışmada değerlendirilmiştir (Fazel ve ark, 2005; Close ve ark, 2016; Bogic ve ark, 2015). Bu çalışmaların sonuçları aşağıdaki gibi özetlenebilir. Mülteciler ve göçmenlerde psikolojik rahatsızlıkların görülme sıklığı, birçok çalışmada oldukça yüksek bir farklılık göstermektedir (Lindert ve ark, 2008, Fazel ve ark, 2005; Close ve ark, 2016). Detaylı bir değerlendirme, birbirlerinden farklı olan araştırmalarda mülteci ve göçmen topluluklarında %5 - %44 oranında farklılık gösteren depresyon görülme sıklığını, genel toplumda ise % 8 - 12 oranında görülme sıklığı tanımlanmıştır (Close ve ark, 2016). Anksiyete bozuklukları açısından bu oran genel toplumda % 5'lik görülme sıklığına kıyasla % 4 - % 40 aralığında değişmektedir. Çocuk ve yetişkin sığınmacılara yönelik yapılan çalışmalarda TSSB, duygudurum bozuklukları, davranış bozuklukları, yeme bozuklukları başta olmak üzere tüm ruhsal bozuklukların oldukça yüksek oranlarda görüldüğünü belirten çeşitli çalışmalar mevcuttur (Westermeyer ve Boedicker, 2000). Howard ve Hodes (2000) yaptıkları bir çalışmada genç yetişkin sığınmacılarda depresyon ve anksiyete bozukluğu oranını yaklaşık olarak %20- 30 aralığında, TSSB oranını ise %50 olarak bildirmektedirler. Uzun vadeli olarak mültecilerde psikopatolojik rahatsızlıkların daha fazla görülmesi, sosyal uyum düzeyinin düşük olması ve işsizlik ile ilişkili olduğu bildirilmektedir (Bogic ve ark, 2015).

1.6. Mültecilerin ve Sığınmacıların Yaşadıkları Sorunlar

Bireysel olarak sosyal yaşantılarını idare ettirmekte zorlanan mülteci-sığınmacı durumundaki bireyler özellikle Türkiye'den ayrılamadıklarından dolayı ya da kaldıkları yerlerde bekleme sürelerinin uzaması ile birçok sorun ile karşılaşmaktadırlar. Bu sorunların bazıları; psikolojik, sosyal ve eğitim sorunları, dil öğrenme konusunda yaşanan sıkıntılar, uyum sorunları, sağlık sorunları, sosyalleşme sorunları, ekonomik zorluklar diye sınıflandırılabilir. Tüm bu sorunlara ek olarak insanların yurtlarından uzakta yaşamak zorunda kalmaları ve yaşamları boyunca biriktirdikleri maddi birikimlerini getirmekte zorluk çekmeleri, göç ile

meydana gelen sosyal hak kayıpları; bu durumların dışında bir de göç ettikleri ülkelerde sosyal çevrelerinden mahrum kalmaları sığınmacı/mültecilerin karşılaştıkları sorunlar daha empatik ve net anlaşılabilir (Buz, 2002).

Türkiye'ye ilk geliş ve sığınma müracaat süreci, Türkiye'de bekleme süreci ve bu müracaatın olumlu/olumsuz sonuçlanması olmak üzere bu süreçler 3 temel başlık olarak mülteci/sığınmacı problemleri olarak gösterilebilir (Buz, 2002). Bekleme aşamasında günlük yaşamda karşı karşıya kaldıkları sorunlar ise farklılık göstermektedir. Bütün mülteciler/sığınmacılar için geçerli olan beslenme, barınma ve giyim gibi gereksinimler; psiko-sosyal yardım, yaşadığı ülkenin dilini öğrenmek vs. gibi gereksinimler (Padilla ve ark, 1997) depresyon, anksiyete, somatizasyon, uyku bozukluğu, dikkat eksikliği, TSSB gibi psikopatolojiler şeklinde sınıflandırılabilir (Rado, 1997; Summerfield, 1991).

1.7. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Tanımı

Dünyaya ilişkin varsayımlar diğer bir adıyla adil dünya inancı olarak bilinen kavram bireyin dünyaya ve kendi yaşamına yönelik sorgulamalarını barındırmaktadır. İnsanlar dünyanın kendilerine adil davranıp davranmadığını ve dünyada iyilik ile kötülük dengesini çoğunlukla sorgularlar. Bilhassa olağan dışı yaşam olayları söz konusu olduğunda bu sorgulama çabaları daha da artar ve birey yaşadığı talihsizliğe bir neden bulmaya çalışabilir. Genel olarak olumlu davranışlar sergileyen bireylerin iyi bir yaşam deneyimleyeceklerine, dünyanın kendine özgü bir adalet sisteminin olduğuna yönelik bir inanışları mevcuttur. Hak esaslı bu kuram bireyin dünyaya ilişkin inançlarını kapsamaktadır (Kılınç ve Torun, 2011).

Birey içinde bulunduğu dünyanın güvenli ve adil bir alan olduğuna kendisini inandırmak ister. Deneyimlenen bir durum veya olağanüstü bir yaşam olayına açıklık getirebilmek adına bu inanç faktörlerini koruyucu işlev olarak görür. Birey deneyimlediği bir olay için açıklama bulmaya gayret gösterir, bu olayın nedenini kendi hatalarında ya da davranışlarında arama yönelmektedir. Herhangi bir neden öne süremediği takdirde ortaya çıkan tutarsızlık ve soru işaretlerini yok sayma çabası da birey için söz konusudur (Dik, 2010). Adil bir dünyada var olmak, hak teriminin varlığının bilincinde olarak hayatlarını devam ettirmek, insanların psikolojik ve fizyolojik olarak iyi oluşlarında etkili bir faktördür (Baumert ve ark, 2013). Travmatik olay bireyde kaygı ve korkuya sebep olmasının yanı sıra bireyin dünyaya yönelik inançlarını zedelemesi ve bireyin kendisi için daha sağlıklı inançlar oluşturmalarını

gerektiren süreç, travma sonrası olgunluğun gelişmesinde etkili bir faktördür (Cann ve ark, 2010).

1.7.1. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Kuramı

Maes (1998) adalet kavramını, iki şekilde ele almıştır bunlardan birincisi hemen gelecek adalet ikincisi ise er ya da geç gelecek adalettir. Hemen gelecek adalet, bireyin geçmişinde yaptığı olumlu veya olumsuz davranışlarının ileriki dönemlerde karşılığını görme beklentisidir. Er ya da geç gelecek adalet kavramı ise bireyin bu dünyada adalet karşılığını bulmasa bile ölümden sonra adaletin yerini bulacağına inanmasıdır. Dalbert (1999) adil dünya kavramını, iki farklı grupta ele almıştır bunlardan ilki bireysel adil dünya inancı ikincisi ise genel adil dünya inancıdır. Bireysel adil dünya inancı bireyin, dünyanın kendisine ne düzeyde adil davrandığına, genel adil dünya inancı ise dünyanın genel bağlamda ne düzeyde adil bir yer olduğuna yönelik inancıdır. Yukarıda bahsedilen iki olgunun da birey için farklı düzeyde algılanması mümkündür. Birey, kendi hayatını genel dünyaya kıyasla daha çok ya da az adaletli olarak yorumlayabilmektedir. Dalbert (1999) yaptığı bir araştırmada insanların bireysel adil dünya inancının psikolojik sağlık ile, genel adil dünya inancının ise sosyal yaklaşım ile istatistiksel olarak ilişki içerisinde olduğunu tespit etmiştir.

Lerner (1980) bireyin, hak edilenin yaşandığı adil bir dünya (just world) inancını benimseme eğilimi gösterdiği fikrini öne sürmüştür. Bu inanç dünyayı tahmin edilebilir ve birey tarafından kontrol edilebilir hale getirerek bireyi, dünyanın sebep olduğu tehditlerden korumakta ve uzun süreli planlar kurabilmesine olanak tanımaktadır (Lerner, 1980).

Dünyanın adil bir yer olduğuna inanmak, deneyimlenen olumlu veya olumsuz durumların hak edildiğine inanmayı öne sürmektedir. Engelli ve yoksul bireylere yönelik sergilenen kötü tutum bu durumla ilişki içerisinde (Kılınç ve Torun, 2011). Yapılan bir araştırma adil dünya inancı düzeyi yüksek olan erkeklerin adil dünya inanç düzeyi düşük olan erkeklere kıyasla, tecavüz mağdurlarına yönelik daha suçlayıcı bir tavır sergilediklerini göstermektedir (Kleinke ve Meyer, 1990).

1.7.2. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Yaklaşımlar

Janoff ve Bullman (1989) yaptıkları bir araştırmada dünyaya ilişkin varsayımlar ile travma yaşayan bireyler konusunu incelemişlerdir ve bu araştırma sonucunda travma yaşayan

insanların şans, öz değer ve dünyanın iyi bir yer olduğu noktasında inançlarının daha olumsuz olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca erkek katılımcıların tesadüf varsayımlarının kadın katılımcılara oranla daha yüksek, dünyanın iyi bir yer olduğu inancının ise kadın katılımcılarda daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Travma durumu ile dünyaya yönelik varsayımlar değişkeni arasındaki ilişkiyi inceleyen başka bir çalışma Elklit, Shevlin ve Dekel'e ait olan çalışmadır. Araştırmacılar travma durumunun olmasından ziyade travma sıklığının dünyaya yönelik varsayımlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir (Şahin, 2015).

Dünyaya ilişkin varsayımlara yönelik temel yaklaşımlar dünyanın iyi bir yer olduğu, dünyanın anlamlı bir yer olduğu ve öz değer konularına odaklanmaktadır. Bu temel yaklaşımlar, bu konular dışında dünyanın rahat ve güvenli bir alan olarak benimsenmesini de ele almaktadırlar. Ayrıca buna göre kişinin inançlarına ve kendisine yönelik sorgulamaları, dünyaya yönelik farkındalığına etki etmektedir (Yılmaz, 2008). “Dünyaya ilişkin varsayımlar ölçeği çoğunlukla travma sonrası stres bozukluğu yaşayan hastalardaki dünya algısını belirlemek için kullanılmaktadır” (Şahin, 2015).

1.7.3. Dünyaya İlişkin Varsayımları Etkileyen Faktörler

Bireyin etrafında gerçekleşen olumlu ya da olumsuz olaylar, dünyaya ilişkin varsayımlara etki edebilmektedir. Bunun sebebi dünyaya ilişkin varsayımların olumlu ve olumsuz sonuçların sınıflandırılması ile alakalı olduğu öne sürülmektedir (İşmen, 2006).

Travma durumu, dünyaya ilişkin varsayımlara etki eden unsurlar arasında bulunmakla beraber olumsuz yaşam olaylarının dünyaya ilişkin varsayımların üzerinde etkili olduğunu belirten bir yapıdadır. Yaşamının belli bir döneminde travma deneyimleyen bir kişi ile travma deneyimlemeyen bir kişinin dünyaya ilişkin varsayımlarının farklılık gösterebileceğini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Bu doğrultuda travma deneyimleyen bir kişinin dünyaya ilişkin iyilik inanç düzeyi düşüş göstermektedir. Bireyin dünyayı anlam ifade etmeyen bir yer olarak benimsemeye başlamasında yaşadığı travmanın etkisi vardır (Tansel ve ark, 2015).

Dünyaya ilişkin varsayımlar teriminin ortaya çıkmasında 8 farklı alt boyutun etkisi vardır ve bu durumlar dünyaya ilişkin varsayımlar üzerinde etkili olan unsurlar olarak tanımlanmaktadır. Bu 8 durum: “dünyanın iyiliği, insanların iyiliği, adalet, kontrol edilebilirlik, rastlantısallık, kendilik değeri, kendilik kontrolü ve şans“ olarak sıralanabilir. (Yılmaz, 2008)

1.8. Anksiyete Kavramı ve Tanımı

Anksiyete (anxiety) kavramı Latince "tıkanma", "boğulma" manasına gelen "angere" kelimesinden gelmektedir. Anksiyete ile beraber anılan bir diğer kavram da korku kavramıdır. Korku (fear) kavramı Almanca'dan gelmiş olan bir terimdir. Almanca'da korku (fear), beklemek, pusuda olmak veya çevrelemek anlamına gelmektedir (Ruiz, 2000). Anksiyete kavramı, tehdit yaratan bir faktör veya tehlikeli bir durum karşısında kendiliğinden meydana gelen kognitif, duygusal ve fiziksel tepki ve yaşamındaki değişikliklerin bireyde yarattığı etkilerini açıklamak için kullanılmaktadır. Kaygı yaşayan bir birey, deneyimlediği stres sebebiyle yaşamında önemli ölçüde işlev kaybına uğrayarak diğer işlerine odaklanma konusunda zorluklar yaşamaktadır (Mete ve ark, 2009). Bireyin, hayatını normal olarak sürdürebilmesi, tehditlerden ve risklerden muhafaza edebilmesi için optimum oranda anksiyeteye gereksinimi vardır. Ancak başka bir tehdit, tehlike, risk olmayan durumlarda anksiyete; bireye özgü, geçmiş yaşam olaylarıyla bağlantılı, farklı bir şekilde anlam yükleme ve değerlendirmeye beraber yersizlik gösterir. Kişinin günlük yaşamında yerine getirmesi gereken sorumluluklarını anksiyete sebebiyle yerine getirememesi durumu ise tedaviye ihtiyaç duyulan psikopatolojik bir durum olarak tanımlanır (Tükel ve ark, 2000).

Arkonaç'a (1999) göre ise anksiyete; bunaltı, kaygı, boğuluyormuş gibi hissetme anlamına gelmektedir. Kalpte çarpıntı, zor nefes alma, hızlı bir şekilde nefes alıp verme, ellerde titreme, aşırı düzeyde terleme gibi fizyolojik semptomlara ek olarak sıkıntılı hissetmek, heyecanlanmak, kötü bir durum yaşanacak korkusu gibi psikolojik semptomlar vardır. Anksiyete bozukluklarının semptomları emosyonel, davranışsal, fizyolojik ve son olarak bilişsel semptomlar şeklinde dört alt kavramda incelenebilir:

Fizyolojik Belirtiler: Kan basıncında yükselme, halsizlik, nefes almada güçlük, hızlı kalp atışı, göğüs ağrısı, titremeler, takipne, terleme, yemek yeme isteğinde azalma, bulantı, kaşınma ve mide ağrısı gibi semptomlardır.

Duygusal Belirtiler: Korku, kaygı, öfke hali, şaşkınlık, gerginlik, tedirginlik ve tahammül edemem gibi semptomlardır.

Davranışsal belirtiler: Konuşma bozukluğu, kaçma-kaçınma, koordine olamama ve hareketsizlik gibi belirtilerdir.

Bilişsel Belirtiler: Zihinin bulanıklaşması, dikkati odaklamada zorlanma, karar verme becerisinde azalma, nesnellikte yitimler olabilmektedir. Cisimler uzak ve belirsiz algılanırken, çevre ayrı ve gerçeğe uygun olmayan bir şekilde algılanabilmektedir. Bireyin kontrolünü kaybedeceğinden, olayların üstesinden gelemeyeceğinden, başkaları tarafından olumsuz değerlendirileceğinden, bedensel olarak yaralanacağından, öleceğinden ya da aklını kaybedeceğinden dolayı anksiyete ortaya çıkabilmektedir (Arkonaç, 1999)

1.8.1. Anksiyete Bozukluğunun Epidemiyolojisi

Psikolojik bozukluklar arasında en fazla görülen patoloji anksiyete bozukluğudur. Dünya üzerinde her beş kişiden birinde anksiyete bozukluğu vardır (APA, 2013). Hayat boyu prevalans oranı %13,6 ile %28,8 aralığında olduğu belirtilmiştir (Horwath ve ark, 2011). ABD’de yürütülen bir araştırmada anksiyete bozukluğunun bir senelik sıklığının yüzde 17,7 oranında olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyete göre ele alındığında ise yaşam boyu görülme sıklığı kadın katılımcılarda %30,5 erkek katılımcılarda ise %19,2 olduğu tespit edilmiştir (Sadock ve Sadock, 2007). Avrupa’da yapılan başka bir çalışmada ise anksiyete bozukluğunun bir yıllık görülme sıklığı %6,4 ve bu oranın kadın katılımcılarda %17,5 erkek katılımcılarda ise %3,8 olduğu tespit edilmiştir (Horwath ve ark, 2011).

Ulusal Ruh Sağlığı Enstitüsü’ü bu alanda yapılan kapsamlı epidemiyolojik araştırmaların başında gelen “Epidemiyolojik Alan Çalışması”nda anksiyete bozukluklarının en fazla rastlanılan psikopatolojiler olduğunu tespit edilmiştir. Yapılan bu araştırmada anksiyete bozukluklarının toplumun %7’sinde rastlandığı ve kadın katılımcılarda daha yaygın görüldüğü tespit edilmiştir (Regier ve ark, 1984). Bu araştırmaları ışığında anksiyete bozukluklarının senelik görülme sıklığı %12,6 hayat boyu görülme sıklığı ise %14,6 olduğu incelenmiştir (Regier ve ark, 1990).

1.8.2. Anksiyete Bozukluklarının Sınıflandırılması

DSM-4’de anksiyete bozuklukları başlığının altında “yaygın anksiyete bozukluğu, agorafobi ile birlikte ve agorafobi ile birlikte olmayan panik bozukluk, özgül fobi, sosyal fobi, obsesif-kompulsif bozukluk, posttravmatik stres bozukluğu, akut stres bozukluğu, genel tıbbi duruma bağlı anksiyete bozukluğu, madde kullanımına bağlı anksiyete bozukluğu, başka türlü adlandırılmayan anksiyete bozukluğu” başlıkları yer almaktadır.

2013’de yayımlanan DSM-5 ile anksiyete bozukluklarının sınıflandırmasında değişiklikler ve eklemeler yapılmıştır. TSSB, obsesif kompulsif bozukluk ve akut stres bozukluğu DSM-5’te anksiyete bozuklukları başlığı altından çıkartılarak farklı başlıklar altında ele alınmıştır. DSM-4’de ayrılma anksiyetesi bozukluğu” ilk kez bebeklik, çocukluk ya da ergenlik döneminde başlayan hastalıklar” başlığı altında incelenirken DSM-V’de “anksiyete bozuklukları” başlığı altında ele alınmıştır. Tanı konulabilmesi için 18 yaşın altında olma koşulu kaldırılarak yerine yetişkinlik döneminde de tanı konulabilir maddesi eklenmiştir. Ayrıca semptomların 6 aydan daha fazla sürmesi koşulu dahil edilmiştir. DSM-4’de “İlk kez bebeklik, çocukluk ya da ergenlik döneminde başlayan hastalıklar” başlığı altında incelenen Selektif mutizm DSM-5’de “anksiyete bozuklukları” başlığı altına eklenmiştir. SAB’e (sosyal anksiyete bozukluğu) için genelenmiş belirleyici bir sebep olmalıdır maddesi çıkartılarak “yalnızca performans sırasında” maddesi dahil edilmiştir. Özgül fobi ve SAB için 18 yaşından küçüklerde semptomların süresi en az altı ay devam etmeli koşulu DSM-5’de bütün yaşlarda geçerli şartına çevrilmiştir. Panik atağın alt boyutlarının DSM-4’deki karışık kavramı yerine DSM-5’de “beklendik ve beklenmedik panik atak” cümlesine yer verilmiştir. Panik atak semptomlarının sadece anksiyete bozukluklarına özel olmadığı, diğer patolojilerde de semptom olarak rastlanabileceği dahil edilmiştir. Panik bozukluk ve agorafobi DSM-5’de tanı olarak tamamıyla birbirlerinden ayrılarak 2 tanı olarak düzenlenmiştir. Agorafobi, SAB ve özgül fobi için “kişi kaygısının gereksiz ve aşırı olduğunun farkındadır” koşulunun yerine “duyulan korku ya da kaygı nesne ya da durumun gerçek anlamda yarattığı tehlikeye göre toplumsal ve kültürel bağlamda orantısızdır” koşulu dahil edilmiştir (Crocq, 2015; Eseroğlu ve ark, 2014).

DSM-V’te anksiyete bozuklukları şu şekilde sınıflandırılmıştır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013):

- A. *Ayrılma anksiyetesi bozukluğu*
- B. *Seçici konuşmama(mutizm)*
- C. *Toplumsal anksiyete bozukluğu(sosyal anksiyete)*
- D. *Panik bozukluk*
- E. *Agorafobi*
- F. *Yaygın anksiyete bozukluğu*

G. Maddenin/ilacın yol açtığı anksiyete bozukluğu

H. Başka bir sağlık durumuna bağlı anksiyete bozukluğu

İ. Tanımlanmış diğer bir anksiyete bozukluğu

J. Tanımlanmamış anksiyete bozukluğu

1.8.2.1. Ayrılma Anksiyetesi Bozukluğu

Kişinin bağlandığı diğer bireylerden ayrılma ya da uzakta kalma durumlarına ilişkin, gelişimsel dönemlerine göre uygunsuz bir şekilde ve olması gerekenden yüksek düzeyde bir korku veya kaygı yaşaması ile alakalı psikopatolojik bir durumdur (DSM-5). Ayrılma kaygısı bozukluğunun temel özelliklerinin başında, bireyin evden veya bağlılık duyduğu herhangi bir bireyden ayrılma ile alakalı aşırı derecede bir korku veya kaygı yaşaması gelmektedir. Ayrılma kaygısına sahip yetişkin bireylerde, ayrılma durumunda yaşanan korkudan ötürü evden dışarıya yalnız çıkmak istememe veya herhangi bir ortamda tek başlarına kalmak istememe gibi durumlara rastlamak mümkündür. Tanı konulabilmesi için yetişkin bireylerde bu psikopatolojinin en az 6 ay boyunca devam etmesi gerekmektedir. Ayrılma kaygısının sıklığı yetişkinlerde %2 iken, çocuklarda bu oran %4 olduğu bildirilmektedir (DSM-5).

1.8.2.2. Seçici Konuşmazlık (Mutizm)

Bireyin başka ortamlarda ya da durumlarda konuşuyor olmasına ve meydana gelen konuşmama eyleminin biyolojik bir problemten kaynaklanmamasına rağmen en az 1 ay boyunca sadece bazı durumlarda konuşmama biçiminde oluşan bir psikopatolojidir (Köroğlu, 2013).

1.8.2.3. Özgül Fobi

DSM-5’de özgül fobiler, belli bir duruma ya da nesneye yönelik önemli bir ölçüde korku veya kaygı deneyimlenmesi durumudur (APA, 2013). Korku ve kaygıya neden olan durum ya da nesne ile karşı karşıya gelme durumunda panik ataklar meydana gelebilmektedir. Birey, uyarıcı durum ve nesneler ile başa çıkmak adına kaçınma davranışı gerçekleştirebilir. Korku duyulan nesne ya da durum ile karşı karşıya gelme olasılığı ise bireyde beklenti anksiyetesi ve karşılaşma neticesinde bireyde kalp çarpıntısına, terlemeye, titremeye ve ateş basmasına sebep olabilmektedir (Sungur, 1997).

1.8.2.4. Toplumsal Kaygı Bozukluğu (Sosyal Fobi)

Sosyal anksiyete, bireyin diğerleri tarafından olumsuz değerlendirileceğine dair sosyal çevrelerde deneyimlenen korkudur (Yalom, 2008). Sosyal anksiyetenin bir diğer tanımı ise bireyin herhangi bir sosyal durumda veya performans gerektiren bir olayda başkalarının üzerinde olumsuz bir etki bırakacağından, komik ya da gülünç bir duruma düşeceğine yönelik genelleşmiş gereğinden fazla hissedilen kaygıdır (Dilbaz, 1997). Sosyal anksiyetesi olan bireyler, diğer bireylerle aynı ortamdaki olumsuz deneyimlerinin önünü geçebilmek adına olumsuz bir başa çıkma stratejisi olan kaçınma stratejisini kullanabilmektedirler. Korku hissedilen sosyal ortamlarda, kişi kendisini korumaya yönelik stratejiler sergiler ya da sosyal ortamı terk eder (Koyuncu ve ark, 2012).

1.8.2.5. Panik Bozukluk

Panik bozukluk, özellikle belirli ve gözlemlenmesi mümkün durumlarda herhangi neden olmaksızın, ansızın beliren panik ataklara ve yaşanan bu atakların tekrar edeceğine dair korkuları içinde barındıran bir psikopatolojidir. Yaşanan bu panik ataklar sadece panik bozukluğa özgü değildir, diğer psikopatolojik durumlarda da ortaya çıkması ya da yaşanması mümkündür. (Öztürk ve Uluşahin, 2008).

1.8.2.6. Agorafobi

Belediye otobüsleri, metrolar ve gemiler gibi birçok insanın birlikte kullandığı toplu taşıma araçlarında bulunma, kent meydanları ve iş yerleri gibi halka açık yerlerde bulunma, tiyatro, sinema ve market gibi tamamen kapalı alanlarda olma, açık veya kapalı yerlerde sıra bekleme ve yaşamını sürdürdüğü yerin dışında bir yerde tek başına olma gibi durumlardan yüksek düzeyde korku duyma ve bu gibi durumlara ilişkin belli oranda kaygı yaşama belirtilerinin eşlik ettiği bir psikopatolojidir (Köroğlu, 2013).

1.8.2.7. Yaygın Anksiyete Bozukluğu

YAB, belirli nesnelere, durumlara, takıntılı düşüncelere veya zorlantılara odaklanmamış, yani belirli bir düşünceyi ya da devinimi içerisinde barındırmayan, bireyde yaygın psikolojik ve fizyolojik kaygı semptomlarına neden olan bir psikopatolojidir (Öztürk ve Uluşahin, 2008).

YAB yaşayan bireyler, bilişsel semptomlardan (konsantrasyon kaybı, uykusuzluk ve huzursuzluktan) yakınmakla beraber, doktora başvuru sebepleri genellikle nefes alamama, gereğinden gazla terleme, çarpıntı gibi fiziksel problemlerdir. Bu bedensel problemler anksiyetenin neden olduğu değişimlerden kaynaklanmaktadır. YAB yaşayan bireyler, genel olarak bu durumlar ile kendi bilgi ve yetenekleriyle başa etmeye çalışırlar. Problemi aşmakta zorluk yaşadıklarında, semptomların üstesinden gelemediklerinde ya da sosyal yaşamlarında işlevsellikleri bozulduğunda tedavi için başvururlar (Ekin, 2017).

1.9. Travma Sonrası Büyüme

Stresin insanlar üzerinde sadece olumsuz etkileri yoktur. İnsanlar dünyaya geldikleri andan itibaren pek çok kriz ile karşı karşıya gelirler ve bu krizlerden tecrübe kazanarak hayatlarına devam etmektedirler. Aldwin ve arkadaşları (1994) da stresli yaşam olaylarını bireyin kişisel olarak kendisini geliştirmesi adına gerekli görmektedir. Aldwin'in dönüşümsel baş etme kuramına göre baş etme iki biçimde gerçekleşir. İlki homeostatik ikincisi ise dönüşümseldir. Homeostatik baş etme bireyin stresli yaşam olayından sonra, strese sebep olan olaydan önceki durumuna geri dönmesini yani eski haline gelmesini, dönüşümsel baş etme ise bireyin stresli yaşam olayından sonra iyi ya da kötü bir farklılaşma yaşamasını tanımlar. Diğer bir deyişle olumsuz bir yaşam olayının ardından birey ya eski işlevsel durumuna geri dönecek (homeostatik), ya işlevsellik düzeyinde belli bir düzeyde düşüş olacak ya da işlevsellik düzeyi artacaktır. İşlevsellik düzeyinin artması olarak adlandırılan dönüşüm travma sonrası büyüme (TSB) ile doğrudan ilişki içerisinde (akt. Zoellner ve Maercker, 2006).

Temel yapılandırıcı yaklaşıma göre travma sonrası büyüme bireyin söz konusu yaşam olayını anlamlandırması ve kendini, diğerlerini, dünyasını ve olarakta geleceği hakkındaki başlıca düşünceleri ile bağlantılı bir durumdur. Travma sonrası büyüme, bireyin travmaya maruz kaldıktan sonraki uzun süreli farklılaşmaları da göz önünde bulunduran bir kavramdır ve bireyde alternatif geliştirmeye doğru iter bu alternatif düşünme yöntemi kişinin duygu, davranış ve düşüncelerinde yeni alanlar bulma sürecidir (Tedeschi ve ark, 2018). Travmatik bir yaşam olayı sonrasında bireylerin, yaşadıkları yaşam olayından öncesine kıyasla daha işlevsel ve olumlu özelliklere sahip olarak gelişim sağlaması durumuna travma sonrası büyüme veya travma sonrası gelişim olarak açıklanmaktadır (Kardaş ve Tanhan, 2013).

Psikoloji ve varoluşçu felsefe alanında çeşitli araştırmada bulunan kişiler, bireyin büyüme ve gelişim fırsatı için travmaya maruz kalmaları ve acı çekmelerinin birey için faydalı olabildiğiceği düşüncesini ifade etmişlerdir (Fromm, 1976; Kierkegaard, 1983; May, 1960; Nietzsche, 1955). Caplan'a göre (1961; 1964) kriz, oldukça kötü giden gidişatı engellemek amacıyla belli bir müdahale gerektiren önemli bir dönem olarak görülmüş ve krize dair engelleyici ve hızlı müdahale fikri geliştirilmiştir. Buna benzer olarak "sağlığı teşvik" veya "büyümeyi güçlendiren" yaşam tecrübeleri olarak görülmüş, krizin korunması ve müdahale kısmı üzerinde ehemmiyetle durulmuştur (Akt. Tedeschi ve ark, 1998).

Günümüz şartlarını göz önünde bulundurduğumuz vakit bazı araştırmacılar çok fazla stres içeren hayat olayları neticesinde kişilerin pozitif psikolojik değişim deneyimleyebileceklerini söylemişlerdir (Affleck ve Tennen, 1996; Yalom, 2000). 1990'lı yıllardan itibaren yapılan bilimsel araştırmaların çoğu özellikle travma ile başa çıkmak yerine, travma sonrası büyümeye odaklandığı birçok çalışmada görülmektedir (Tedeschi ve Calhoun, 2004). Travmanın pozitif sonuçlarına yönelik yapılan birçok araştırma sonucu araştırmacıların dikkatini çeken ve klinik uygulamayı tanımlamada en çok bilinen ifade olarak travma sonrası büyüme kavramı, içinde bulunduğumuz zaman içerisinde çalışmalara konu olmaya devam etmektedir (Lipsky ve ark, 2012).

Travma sonrası büyüme olayını araştıran araştırmacılar bu olayın araştırma gerekliliğini iki ana nedenle açıklamışlardır. İlk olarak travmanın negatif etkisine odaklanılmasının travmaya karşı verilen tepkinin kesin olarak anlaşılamaması veyahut eksik anlaşılmasına neden olduğu söylenebilir. Bu konuda araştırma yapan araştırmacılar travmanın detaylı bir şekilde incelenmesi için travmanın hem pozitif hemde negatif yönlerinin birlikte incelenmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. (Linley ve Joseph, 2004).

1.9.1. Travma Sonrası Büyümenin Boyutları

Tedeschi ve Calhoun (2013), Travma sonrası büyümenin değişimi beş kısımda incelenmektedir: (1) *yeni seçeneklerin fark edilmesi* (daha önce ulaşamayacak olan eski hedeflerden vazgeçip yeni ve ihtiyaç duyduğu hedeflere yönelilmesi); (2) *kişiler arası ilişkilerde olumlu değişim* (diğer bireylere karşı yakın davranılması duygu ve düşüncelerini paylaşma empati hissinin yükselmesi); (3) *kişisel güç hissinde artma* (daha zayıf ve kırılgan ama akabinde kendini daha güçlü hissetme duygusu, travmatik olaylar karşısında başa çıkmanın

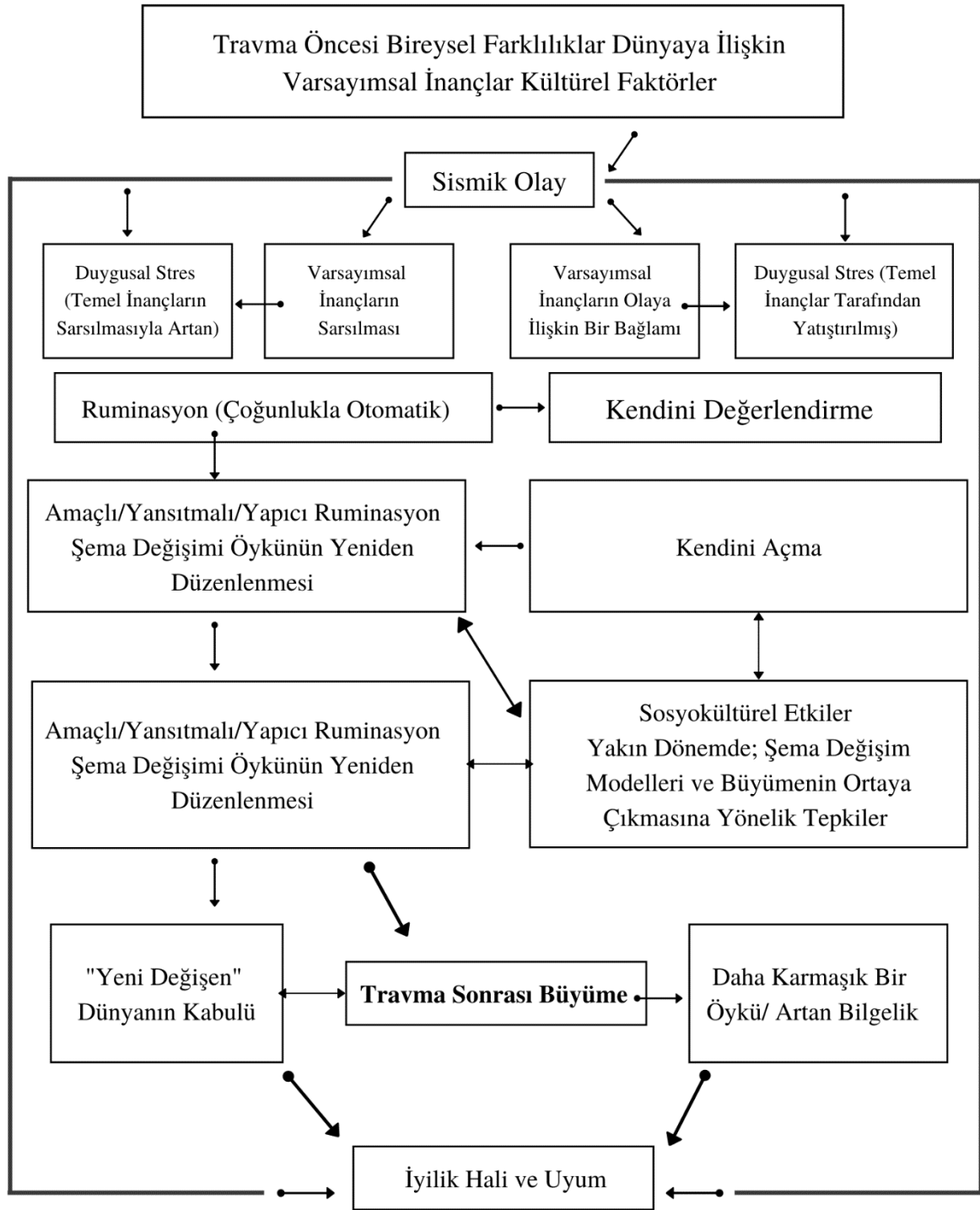
sonucu kendine olan güven duygusunun yükselmesi ve yeni ideallerin benimsenmesi); (4) *yaşamın değerini anlama* (hayatındaki önceliklerin yeniden sıralanması ,önemsiz diye düşünülen günlük şeylerin kıymetinin farkına varılması); (5) *inanç sisteminde değişimlerdir* (varoluşsal sorgulanmanın derinleşmesi .dini inançların yeniden düzenlenmesi)

1.9.2. Travma Sonrası Büyümeyi Açıklayan Modeller

1.9.2.1. İşlevsel-Betimsel Model

Tedeschi ve Calhoun 1995 senesinde geliştirilmiş halini tasarladıkları modelde şekil 1 bireylerin dünyaya dair birçok varsayımlarının ve temel inançlarının olduğunu bildirmektedirler (Calhoun ve Tedeschi, 2013).

İnsanlar temel inanç ve varsayımlarını hayatlarının ilk senelerinden bu yana şekillendirmeye başlamaktadırlar. Hayatımızda yüz yüze kaldığımız olaylar ve durumlar bu temel inanç ve varsayımlar akabinde yorumlanmaktadır (Yılmaz, 2006). Kişinin yaşamında oluşan travmatik yaşam olayı ile birlikte dünyaya ve kişilere ilişkin temel inançları zedelenmekte ya da hasar görmektedir (Janoff-Bulman, 1985). Bu durumdan ötürü travmatik deneyim ile beraber kişinin bilişsel şemaları, temel inançları zedelenmekte ve bireysel şemalarda karışıklıklar oluşturabilmektedir. Bahsedilen travmatik yaşantı kişinin hayatında depresyon etkisine benzer bir etkiye sebebiyet verdiği şeklinde ifade edilebilir. (Calhoun ve Tedeschi, 2013). Kişi travma ile beraber, şimdiki zamandaki düşünceleri ile önceden var olan dünya görüşünü kıyaslamakta, bu kıyas akabinde ortaya çıkan uyumsuzlukların ve çelişkilerin farkına varmaktadır. Bu durumda kişi duygusal anlamda oldukça fazla stresle yüz yüze kalmıştır (Joseph ve Linley, 2006). Duygusal stres sonucunda kişide ruminasyon oluşmakta ve bu oluşan ruminasyon stres seviyesini arttırmaktadır, kişi bu stres seviyesini azaltmak için bazı yeni davranışlar sergilemeye çalışmaktadır. İlk zamanlarda ruminasyon farkında olarak yapılmamakta ve istem dışı (otomatik) bir şekilde gerçekleşmektedir. İstem dışı bir şekilde gerçekleşen ruminasyon süreci travmanın meydana getirdiği düşüncelerin zihinde oldukça fazla canlanması durumunda gerçekleşmektedir. Kişinin baş etmek için mücadele ettiği ilk süreçten sonra, açıkçası duygusal stresin birey tarafından kontrol edilmesi sürecinden itibaren ruminasyon travma ve travmanın bireyin hayatı üzerindeki etkilerine yönelik daha farkında olarak (yansıtıcı/yapıcı/amaçlı) yapılmaktadır. Bu duruma ise yansıtıcı ruminasyon adı verilmektedir (Malhotra ve Chebiyan, 2016).

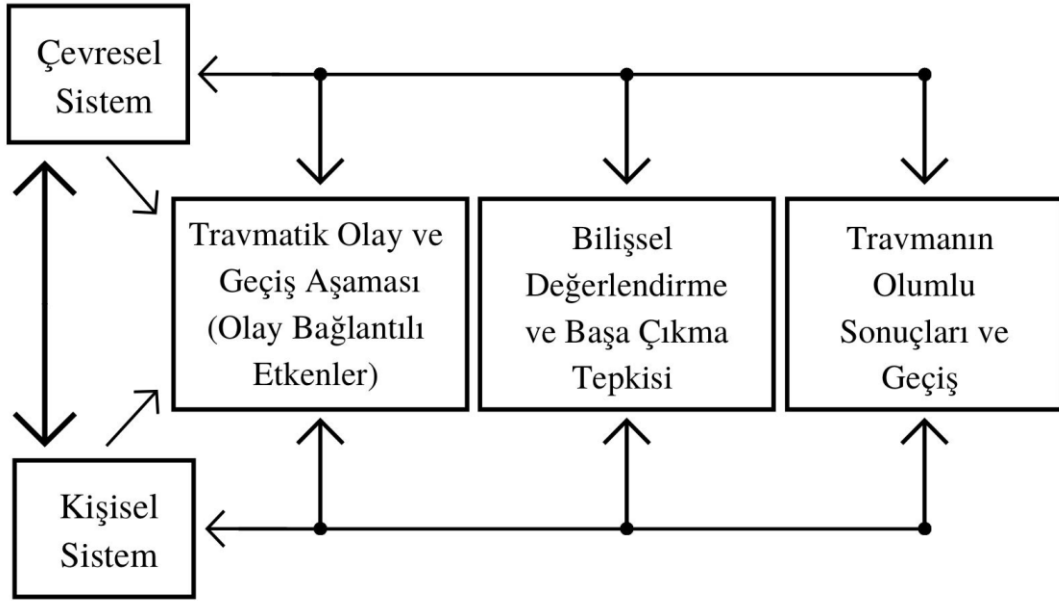
Şekil 1. İşlevsel-Betimsel Modele Göre TSB (Tedeschi ve Calhoun, 2004)

1.9.2.2. Schaefer ve Moos'un Modeli

Schaefer ve Moos modeli travma sonrası büyümeyi açıklayan ve bu ikili tarafından geliştirilmiş bir başka modeldir. Schaefer ve Moos travmatik hayat deneyimleri karşısında kişinin gösterdiği tepkilerin bir başa diyişle başa çıkma sürecinin kişisel, sosyal, çevresel ve kültürel değişkenleri ile bağlantılı olduğunu savunmaktadırlar (Werdel ve Wicks, 2012).

Schaefer ve Moos'un (1998) travma sonrasında meydana gelen pozitif gelişmeleri/ travma sonrası büyüme sürecini daha iyi bir şekilde açıklamak için geliştirilmiş modelde başlıca değişkenler; travma öncesi bireyde bulunan kaynaklar (kişisel ve çevresel sistemler) ve travmatik duruma dair değişkenler (travmanın zamanı, süresi, şiddeti, türü ve kişi üzerindeki etkisi) şeklinde ifade edilmektedir. Bireyde bulunan kişisel sistemler yaş, sosyoekonomik düzey, travma öncesi bireyin sahip olduğu deneyimler, motivasyon, sağlık durumu ve dayanıklılık gibi demografik farklılıklar bulunmaktadır. Çevresel sistemler ise başkalarıyla ilişkiler, aile ve arkadaşlardan gelen sosyal destek, ekonomik kaynaklar, kültürel etki, ev ve toplum yaşamları çevresel sistemler başlığı altında ifade edilmektedir. Schaefer ve Moos tarafından geliştirilmiş olan bu model de kişisel ve çevresel sistemlerin yaşanan travma ile başa çıkmayı ve sonrasını büyük ölçüde biçimlendirdiklerini iddia etmektedirler. İnsanın kişisel ve çevresel sistemleri, bilişsel adaptasyon sürecini ve travma sonrası verdiği tepkileri, dolayısıyla travmanın nasıl bir sonuç vereceğini etkilemektedir. Kişisel ve çevresel sistemler, travmayı deneyimleme süreci ve sonuçları bir bütün olarak döngüsel bir biçimde ilişkilidir. (Schaefer ve Moos, 1992).

Moos ve Schaefer (1993) ek olarak travma ile başa çıkma süreci ve travma sonrası büyüme döneminde kaçınma odaklı baş etme (problemi değersizleştirmeye çalışmak, sorundan uzaklaşmak, duyguları dışa vurma) ve problem odaklı baş etme yöntemlerini (duruma karşı sağlıklı bir analiz yapma becerisi, olumlu yeniden çerçeveleme, yardım isteme ve etken baş etme) uygulamanın önemine vurgu yapmaktadır. Problem odaklı baş etmenin travma sonrası büyüme döneminde olumlu yönden katkıları olduğuna dikkat çekmektedir. Modele ek olarak travma ile aktif bir şekilde başa çıkmanın olumlu üç çeşit getirisi olduğu belirtilmektedir. Bu olumlu getiriler kuvvetlendirilmiş toplumsal destek kaynakları (eskiye kıyasla daha güçlü ilişkiler ile yeni toplumsal destek mekanizmaları), bireysel kaynakların kuvvetlenmesi yardım arama, düşünme ve duyguları yeniden düzeltebilme) olarak belirtilmektedir (Schaefer ve Moos, 1998).

Şekil 2. Schaefer ve Moos'un Modeline Göre TSB (Shaefer ve Moss, 1998)

BÖLÜM 2: YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmada kullanılan model, evren ve örneklem, kullanılan veri toplama araçları, bu araçların geçerlilik ve güvenirlikleri ve dataların analiz yöntemlerine dair bilgi verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada Suriyeli mültecilerde dünyaya ilişkin varsayımların ve travma sonrası büyümenin anksiyete üzerine yordayıcı gücünün incelenmesi amaçlanmıştır. Bir diğer amaç ise bu değişkenler arasındaki ilişkinin bazı sosyodemografik değişkenlerle (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir düzeyi, çalışma durumu, medeni durumu, aylık geliri, devlet desteğinden faydalanma durumu, çocuğunun olup olmadığı, kayıt durumu, aile bireylerinden herhangi biri veya kendisinin saldırıya uğrama durumu, aile bireylerinden herhangi birinin yaralanma durumu, aile bireylerinden herhangi birinin yaşamını kaybetme durumu, aile bireylerinden herhangi birini kaybetmesi ve yaralanması durumu var ise buna şahitlik etme durumu) birlikte incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda çalışmada İlişkisel tarama modeli kullanılmıştır. En az iki değişkenin birlikte değişimini veya derecesini tespit etmeyi hedefleyen araştırma modelleridir. Tarama modellerinin kullanıldığı çalışmalar, günümüzde veya geçmişte yaşanan bir olayı ya da durumu etkileyebilecek, değiştirebilecek biçimde herhangi bir müdahalede bulunmadan olduğu gibi tasvir etmeyi hedefleyen yapıdaki araştırmalardır (Karasar, 2016).

2.2. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklemini İstanbul'da yaşayan 341 Suriyeli mülteci kadın oluşturmaktadır. Araştırmaya dahil olma kriterleri katılımcıların İstanbul'da olması, onam formunu kabul etmesi ve ölçeklerdeki yönergeleri eksiksiz ve doğru anlamış olmasıdır. Araştırmaya 341 kadın ve 12 erkek olmak üzere toplam 353 kişi katılmıştır. Araştırmaya katılan erkek katılımcıların sayısının yetersiz olmasından kaynaklı araştırmaya dâhil edilmemişlerdir. Araştırmada katılımcıların belirlenmesinde elverişli örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler, “Sosyo-Demografik Bilgi Formu”, “Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği (DİVÖ)”, “Travma Sonrası Büyüme Envanteri (TSBE)”, ve “Beck Anksiyete Ölçeği” ile elde edilmiştir. Aşağıda bu araçlara dair detaylı bilgilere yer verilmiştir.

2.3.1. Sosyo – Demografik Bilgi Formu

Araştırmada katılımcıların demografik özelliklerine dair bilgilerin elde edilebilmesi için araştırmacı tarafından oluşturulan sosyo-demografik bilgi formu kullanılmıştır. Hazırlanan bu form içeriğinde; cinsiyet, yaş, medeni hâl, eğitim düzeyi, çalışma hâli, devlet desteğinden faydalanma durumu, aylık gelir düzeyi, çocuğu olup olmadığı, kayıt durumu, aile bireylerinden herhangi biri veya kendisi saldırıya uğrada durumu, aile bireylerinden herhangi birinin yaralanma durumu, aile bireylerinden yaşamını kaybeden oldu mu, kayıp ve yaralanma var ise bu duruma şahitlik edip etmeme durumu gibi sorular yer almaktadır.

2.3.2. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği (DİVÖ)

Travmatik yaşantının bireylerin temel varsayımlarında oluşturduğu farklılığı belirleyebilmek amacıyla Janoff-Bulman (1989) tarafından World Assumptions Scale adıyla geliştirilmiştir. Likert tipi, 1-6 olarak puanlanan ölçek 32 maddeden oluşmakta ve 2, 8, 12, 18 ve 31. maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçeğin orijinal formunda dünyanın iyiliği, olayların kontrol edilebilirliği, adalet, rastlantısallık, yaşam üzerindeki kişisel kontrol, kendilik değeri ve şans olmak üzere 7 alt boyut bulunmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar yanıtlayan bireyin dünyaya ilişkin daha olumlu varsayımlarının olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlanma işlemi Yılmaz (2008) tarafından yapılmıştır. Geçerlik ve güvenirlik çalışması ile ölçeğin iyilik (madde 4, 5, 9, 25, 26, 30) , adalet (madde 7, 11, 14, 19, 20, 22, 23, 29), şans (madde 10, 16, 21, 32) rastlantısallık (madde 2, 3, 6, 12, 15, 24) kendilik değeri (madde 8, 18, 31, 28), kontrol (madde 13, 17, 27) olmak üzere 6 faktörlü bir yapı gösterdiği bulunmuştur.

Ölçeğin uyarlama çalışmasında alt boyutlara ilişkin elde edilen Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları; kişisel talihe inanç için .85, olumlu benlik için .63 olayların önceden kontrol edilebileceğine inanç için .75, dünyanın iyiliğine inanç için .79, yaşamın rastlantılara dayalı olduğuna inanç için .77, ve dünyanın adil olduğuna inanç için .64 olarak bulunmuştur. Tüm ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ise .81’dir (Yılmaz, 2008).

2.3.3. Travma Sonrası Büyüme Envanteri (TSBE)

Travmatik yaşam deneyimlerinin ardından bireylerin deneyimlediği farklılıkları anlamlandırabilmek gayesiyle Tedeschi ve Calhoun (1996) tarafından geliştirilen TSBE (Posttraumatic Growth Inventory), 5 alt nitelikten ve 21 maddeden oluşan bir değerlendirme aracıdır. Maddeler 0-5 arası 6'lı derecelendirme üzerinden puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar bireylerin ilgili boyutta yüksek oranda büyüme deneyimlediği anlamına gelmektedir.

Ölçeği Dürü (2006) Türkçeye uyarlamıştır. Yapılan faktör analizi sonucu ölçeğin orijinaliyle tutarlı olarak 5 faktörden oluştuğu görülmüştür. Bunlar: *Yeni Fırsatlar* (6, 8, 20 ve 21. maddeler), *Başkalarıyla İlişkiler* (15, 14, 17, 16, 3 ve 9. maddeler), *Manevi Değişim* (10, 4, 11 ve 19. Maddeler), *Kişisel Güçlülük* (2, 1, 7 ve 13. maddeler) ve *Yaşamı Takdir Etme'dir* (18, 5 ve 12. maddeler).

Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .93 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca Travma Sonrası Disosiyatif Yaşantı Ölçeği, Olay Etkisi Ölçeği (Impact of Event Scale) ve Travma Sonrası Stres Belirtileri Alt Ölçeği ile sergilediği korelasyonlar sırasıyla .23, .26 ve .21 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin bu çalışma için yapılan geçerlik-güvenirlik analizleri sonucu Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı Başkalarıyla İlişkiler boyutu için .82, Yeni Fırsatlar için .85, Kişisel Güçlülük için .83, Manevi Değişim için .86, Yaşamı Takdir Etme için .66 ve tüm ölçek için .93 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin, araştırmanın örnekleminde travma sonrası büyümenin değerlendirilmesinde güvenilir bir ölçüm yöntemi olduğu görülmüştür.

2.3.4. Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ)

Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ), kişinin yaşadığı anksiyete semptomlarını ve şiddetini değerlendirmek amacıyla Aaron Beck ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilmiştir. Likert tipi bir ölçekdir ve ölçekte toplam 21 madde yer almaktadır. Çeşitli yaş gruplarına (ergen, yetişkin) uygulanabilmekte soruların cevaplanmasında herhangi bir süre kısıtlaması bulunmamaktadır. Ölçekte bulunan her bir madde bireyin, son yedi günlük süre zarfında belirtilerin zatını ne düzeyde etkilediğine nazaran; "0=Hiç etkilemedi, 1= Hafif düzeyde beni pek etkilemedi, 2=Orta düzeyde hoş değildi ama katlanabildim, 3= Ciddi düzeyde dayanmakta çok zorlandım" biçimde dizilen seçeneklerden birini işaretleyerek cevaplamaktadır. Ölçekte

bulunan maddeler 0-3 arası puanla değerlendirilmektedir. Maddeler için verilen puanlar toplanıp ölçeğin toplam puanına ulaşılmaktadır. Ölçeğin en yüksek puanı 63, en düşük puanı ise 0'dır. Ölçekten elde edilen toplam puanın yüksek olması anksiyete belirtilerin varlığını ve şiddetinin yüksek olduğunu belirtirken, toplam puanın düşük olması ise belirtilerin yokluğunu ya da azlığını vurgulamaktadır (Beck ve ark, 1988).

BAÖ'nin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması Erkmen, Şahin ve Ulusoy (1998) tarafından yapılmıştır. Çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının "0,93" test tekrar test güvenilirlik katsayısının "0,57" olduğu tespit edilmiştir. Madde ve puan korelasyonları ise "0,45" ve "0,72" değerler arasındadır (Ulusoy ve ark, 1998). Mevcut araştırma örnekleminde BAÖ'nin güvenilir olup olmadığını tespit etmek için yapılan istatistiksel analizde ölçeğin Cronbach's Alfa güvenilirlik katsayısı 0,922 olarak bulunmuştur. Tüm bu verilerin değerlendirilmesi sonucu, BAÖ'nin çalışmaya katılanların anksiyete düzeylerini belirlemede güvenilir ve geçerli bir araç olduğu varsayılmaktadır.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ölçekler İstanbul'un Fatih ilçesinde bulunan Mavi Kalem derneğinde tercüman eşliğinde katılımcılara uygulanmıştır.

2.5. Verilerin İstatistiksel Analizi

Betimsel verilerin analizinde yüzde, frekans, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Araştırmanın değişkenleri ilgili normallik varsayımı kutu-çizgi grafikleri, dal-yaprak grafikleri, Q-Q grafiği ve çarpıklık-basıklığa dair veriler ile değerlendirilmiştir. Basıklık ve çarpıklık katsayılarının + 1,5 ve - 1,5 arasında yer aldığı durumlarda normal dağılım kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu çalışmada da çarpıklık ve basıklık değerleri + 1,5 ve - 1,5 aralığında olduğu için parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Ayrıca parametrik testlerin kullanılabilmesi için grup sayılarının 30'dan yüksek olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2004). Grup sayıları 30'dan düşük olduğu durumlarda parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

Ölçekler demografik özelliklere göre incelenirken fark testlerinde 2’den fazla gruplu analizlerde ANOVA ve Kruskal Wallis H Testi; 2’li gruplarda ise Bağımsız Gruplar t-testi ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Bu değişkenler arasındaki ilişkiler ise Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Varyansların homojenliği varsayımı Levene testi ile incelenmiştir. Parametrik testlerde Post-hoc testi olarak Scheffe tercih edilmiştir. Parametrik olmayan testlerde ise Kruskal Wallis H testinin kendi Post-hoc testi Bonferroni düzeltmesi ile kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS (Statistical Package Programme For Social Sciences) 24 paket programı ile gerçekleştirilmiştir.

BÖLÜM 3: BULGULAR

3.1. Betimleyici Verilerin Analizi

Bu bölümde betimleyici datalara yer verilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerine yönelik yüzde ve frekans değerleri ile çalışmada kullanılan ölçeklerin için en küçük-en büyük değerler, çarpıklık-basıklık değerleri ile ortalama ve standart sapma değerleri gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	Gruplar	N	%
Yaş	18-25	100	29,3
	26-32	22	6,5
	33-39	127	37,2
	40-45	92	27,0
	Toplam	341	100,0
Medeni Durum	Evli	208	61,0
	Bekar	49	14,4
	Boşanmış	84	24,6
	Toplam	341	100,0
Eğitim Düzeyi	İlkokul	126	37,0
	Ortaokul	74	21,7
	Lise	80	23,5
	Ön lisans/Lisans	58	17,0
	Lisansüstü	3	,9
	Toplam	341	100,0
Çalışma Durumu	Çalışıyor	104	30,5
	Çalışmıyor	237	69,5
	Toplam	341	100,0
Devlet Desteğinden Faydalanma Durumu	Evet	254	74,5
	Hayır	87	25,5
	Toplam	341	100,0
Gelir Durumu	0-2020	248	72,9
	2021-3000	92	27,1
	3001-3500	0	0,0
	3501 ve Üstü	0	0,0
	Toplam	340	100,0
Çocuk Bulunma Durumu	Evet	268	78,6
	Hayır	73	21,4
	Toplam	341	100,0
Kayıt Bulunma Durumu	Kayıtlı	260	76,5
	Kamp Kaydı	76	22,4
	İkamet izinli	4	1,2
	Toplam	340	100,0
Aile Bireylerinden Birinin Ya Da Kendinin Saldırıya Uğrama Durumu	Evet	244	71,6
	Hayır	97	28,4
	Toplam	341	100,0

Aile Bireylerinden Birinin Yaralanma Durumu	Yaralanan	197	57,8
	Yaralanmayan	144	42,2
	Toplam	341	100,0
Aile Bireylerinden Birinin Yaşamını Kaybetme Durumu	Kaybeden	107	31,6
	Kaybetmeyen	232	68,4
	Toplam	339	100,0
Kayıp ve Yaralanmaya Şahit Olma Durumu	Şahit Olan	76	22,4
	Şahit Olmayan	264	77,6
	Toplam	340	100,0

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

18-25 yaş arası 100 (%29,3), 26-32 yaş arası 22 (%6,5), 33-39 yaş arası 127 (%37,2) ve 40-45 yaş arası 92 (%27,0) katılımcı vardır. 208 (%61,0) katılımcı evli, 49 (%14,4) katılımcı bekar ve 84 (%24,6) katılımcı boşanmıştır. Katılımcıların 126’sı (%37,0) ilkokul, 74’ü (%21,7) ortaokul, 80’i (%23,5), 58’i (%17,0) üniversite ve 3’ü (%0,9) lisansüstü düzeyde eğitim görmüştür. 104 (%30,5) katılımcı çalışmakta, 237 (%69,5) katılımcı çalışmamaktadır. 254 (%74,5) katılımcı devlet desteğinden faydalanmakta, 87 (%25,5) katılımcı faydalanmamaktadır. 2020 TL ve altı gelir sahip 248 (%72,9) katılımcı ve 2021-3000 TL arası 92 (%27,1) katılımcı bulunmaktadır.

268 (%78,6) katılımcının çocuğu bulunmakta ve 73 (%21,4) katılımcının çocuğu bulunmamaktadır. 268 (%76,5) katılımcı kayıtlı, 76 (%22,4) kamp kayıtlı ve 4 (%1,2) katılımcı ikamet izinlidir. 244 (%71,6) katılımcının ailesinden biri ya da kendisi saldırıya uğramış 97(%28,4) katılımcının ailesinden biri ya da kendisi saldırıya uğramamıştır. 197 (%57,8) katılımcının ailesinden biri yaralanmış, 144 (%42,2) katılımcının ailesinde biri yaralanmamıştır. 107 (%31,6) katılımcı aile bireylerinden birini kaybetmiş, 232 (%68,4) katılımcı ailesinden birini kaybetmemiştir. 76 (%22,4) katılımcı kayıp ve yaralanmaya şahit olmuş, 264 (%77,6) katılımcı kayıp ve yaralanmaya şahit olmamıştır.

Tablo 2. BAÖ İçin Betimleyici İstatistikler

Ölçekler	Min	Max	$\bar{x}$	ss	arpıklık	Basıklık
Beck Anksiyete Ölçeği	0	51	15,03	11,08	,914	-,093

Tablo 2’de Beck Anksiyete Ölçeği için en küçük-en bk değerler, arpıklık-basıklık değerleri ile ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Beck Anksiyete Ölçeği için aralık 0-51 arasında, ortalama= 15,03 ve standart sapma= 11,08, arpıklık= ,914 ve basıklık= -,093 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3. TSBE İçin Betimleyici İstatistikler

Ölçekler	Min	Max	$\bar{x}$	ss	arpıklık	Basıklık
Benlik Algısında Değişim	0	50	29,62	12,08	-,524	-,589
Yaşam Felsefesinde Değişim	0	30	16,89	7,39	-,298	-,661
Başkalarıyla İlişkide Değişim	0	25	14,73	6,26	-,533	-,549
TSBE- Toplam	0	105	61,24	24,39	-,473	-,513

Tablo 3’de Travma Sonrası Bme Envanteri için en küçük-en bk değerler, arpıklık-basıklık değerleri ile ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Travma Sonrası Bme Envanteri Benlik Algısında Değişim alt boyutu için aralık 0-50 arasında, ortalama= 29,62 ve standart sapma= 12,08, arpıklık= -,524 ve basıklık= -,589 olarak hesaplanmıştır. Travma Sonrası Bme Envanteri Yaşam Felsefesinde Değişim alt boyutu için aralık 0-30 arasında, ortalama= 16,89 ve standart sapma= 7,39, arpıklık= -,298 ve basıklık= -,661 olarak hesaplanmıştır. Travma Sonrası Bme Envanteri Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu için aralık 0-25 arasında, ortalama= 14,73 ve standart sapma= 6,26, arpıklık= -,533 ve basıklık= -,549 olarak hesaplanmıştır. Travma Sonrası Bme Envanteri toplam puanı için aralık 0-105 arasında, ortalama= 61,24 ve standart sapma= 24,39, arpıklık= -,473 ve basıklık= -,513 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4. DİVÖ İçin Betimleyici İstatistikler

Ölçekler	Min	Max	$\bar{x}$	ss	Çarpıklık	Basıklık
İyilik Varsayımı	6	36	21,85	7,71	,161	-,651
Adalet Varsayımı	10	47	24,94	6,73	,458	,389
Şans Varsayımı	4	24	14,95	5,08	,089	-,720
Rastlantısallık Varsayımı	6	36	25,04	6,23	,010	-,383
Kendilik Değeri Varsayımı	5	24	17,09	4,35	-,135	-,710
Kontrol Varsayımı	3	18	12,38	3,59	-,090	-,743
DİVÖ- Toplam	58	184	116,25	23,97	,333	-,379

Tablo 4’de Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği için en küçük-en büyük değerler, çarpıklık-basıklık değerleri ile ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik Varsayımı alt boyutu için aralık 6-36 arasında, ortalama= 21,85 ve standart sapma= 7,71, çarpıklık= ,161 ve basıklık= -,651 olarak hesaplanmıştır. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Adalet Varsayımı alt boyutu için aralık 10-47 arasında, ortalama= 24,94 ve standart sapma= 6,73, çarpıklık= ,458 ve basıklık= ,389 olarak hesaplanmıştır. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Şans Varsayımı alt boyutu için aralık 4-24 arasında, ortalama= 14,95 ve standart sapma= 5,08, çarpıklık= ,089 ve basıklık= -,720 olarak hesaplanmıştır. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Rastlantısallık Varsayımı alt boyutu için aralık 6-36 arasında, ortalama= 25,04 ve standart sapma= 6,23, çarpıklık= ,010 ve basıklık= -,383 olarak hesaplanmıştır. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Kendilik Değeri alt boyutu için aralık 5-24 arasında, ortalama= 17,09 ve standart sapma= 4,35, çarpıklık= -,090 ve basıklık= -,743 olarak hesaplanmıştır. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Kontrol alt boyutu için aralık 3-18 arasında, ortalama= 12,38 ve standart sapma= 3,59, çarpıklık= -,090 ve basıklık= -,743 olarak hesaplanmıştır. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği toplam puanı için aralık 58-104 arasında, ortalama= 116,25 ve standart sapma= 23,97, çarpıklık= ,333 ve basıklık= -,379 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 5. TSBE, DİVÖ ve BAÖ İçin Cronbach's Alfa Güvenirlik Analizi Sonuçları

Ölçekler	Cronbach's Alfa
Beck Anksiyete Ölçeği	,922
Benlik Algısında Değişim	,932
Yaşam Felsefesinde Değişim	,879
Başkalarıyla İlişkide Değişim	,869
TSBE- Toplam	,962
İyilik Varsayımı	,896
Adalet Varsayımı	,678
Şans Varsayımı	,811
Rastlantısallık Varsayımı	,727
Kendilik Değeri Varsayımı	,701
Kontrol Varsayımı	,740
DİVÖ- Toplam	,900

Tablo 5'de Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği için Cronbach's Alfa güvenirlik analizi sonuçları verilmiştir.

Beck Anksiyete Ölçeği için Cronbach's Alfa güvenirlik katsayısı ,922 olarak hesaplanmıştır. Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında Değişim, Yaşam Felsefesinde Değişim, Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutları ve ölçek toplam puanı için Cronbach's Alfa güvenirlik katsayıları ,932; ,879; ,869 ve ,962 olarak hesaplanmıştır. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği, İyilik Varsayımı, Adalet Varsayımı, Şans Varsayımı, Rastlantısallık Varsayımı, Kendilik Değeri Varsayımı, Kontrol Varsayımı alt boyutları ve ölçek toplam puanı için Cronbach's Alfa güvenirlik katsayıları ,896; ,678; ,811; 727; ,701; ,740 ve ,900 olarak hesaplanmıştır.

3.2. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Dair Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Bu bölümde, Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği arasındaki ilişkilerin incelenmesine dair pearson korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 6. TSBE ve BAÖ Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler		Beck Anksiyete Ölçeği
Benlik Algısında Değişim	r	-,168**
	p	,002
Yaşam Felsefesinde Değişim	r	-,087
	p	,107
Başkalarıyla İlişkide Değişim	r	-,138*
	p	,011
TSBE- Toplam	r	-,145**
	p	,007

*<.05; **<.01

Tablo 6’da Beck Anksiyete Ölçeği puanları ile Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında Değişim ($r=-.168$; $p<.01$), Başkalarıyla İlişkide Değişim ve ($r=-.138$; $p<.05$) ve TSBE- Toplam ($r=-.145$; $p<.01$) puanları arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7. DİVÖ ile BAÖ Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler		Beck Anksiyete Ölçeği
İyilik Varsayımı	r	-,307**
	p	,000
Adalet Varsayımı	r	,004
	p	,946
Şans Varsayımı	r	-,181**
	p	,001
Rastlantısallık Varsayımı	r	-,360**
	p	,000
Kendilik Değeri Varsayımı	r	-,415**
	p	,000
Kontrol Varsayımı	r	-,277**
	p	,000
DİVÖ- Toplam	r	-,346**
	p	,000

*<.05; **<.01

Tablo 7’de Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ile Beck Anksiyete Ölçeği puanları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik Pearson Korelasyon Analizi sonuçları verilmiştir.

Beck Anksiyete Ölçeği puanları ile Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik Varsayımı ($r=-,307$; $p<,01$), Şans Varsayımı ($r=-,181$; $p<,01$), Rastlantısallık Varsayımı ($r=-,360$; $p<,01$), Kendilik Değeri Varsayımı ($r=-,415$; $p<,01$), Kontrol Varsayımı ($r=-,277$; $p<,01$) alt boyutları ve ölçek toplam puanı ($r=-,346$; $p<,01$) arasında negatife yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8. DİVÖ ile TSBE Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler		Benlik Algısında Değişim	Yaşam Felsefesinde Değişim	Başkalarıyla İlişkide Değişim	TSBE- Toplam
İyilik	r	,551**	,470**	,520**	,549**
Varsayımı	p	,000	,000	,000	,000
Adalet	r	,229**	,114*	,219**	,204**
Varsayımı	p	,000	,035	,000	,000
Şans	r	,560**	,513**	,542**	,572**
Varsayımı	p	,000	,000	,000	,000
Rastlantısallık	r	,344**	,332**	,347**	,360**
Varsayımı	p	,000	,000	,000	,000
Kendilik Değeri	r	,401**	,372**	,386**	,411**
Varsayımı	p	,000	,000	,000	,000
Kontrol	r	,377**	,375**	,375**	,397**
Varsayımı	p	,000	,000	,000	,000
DİVÖ- Toplam	r	,579**	,502**	,560**	,583**
	p	,000	,000	,000	,000

* $<,05$; ** $<,01$

Tablo 8’de Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ile Travma Sonrası Büyüme Envanteri puanları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik Pearson Korelasyon Analizi sonuçları verilmiştir.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında Değişim alt boyutu puanları ile Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik Varsayımı ($r=,551$; $p<,01$), Adalet Varsayımı ($r=,229$; $p<,01$), Şans Varsayımı ($r=,560$; $p<,01$), Rastlantısallık Varsayımı ($r=,344$; $p<,01$), Kendilik Değeri Varsayımı ($r=,401$; $p<,01$), Kontrol Varsayımı ($r=,377$; $p<,01$) alt boyutları ve

ölçek toplam puanı ($r = ,579$; $p < ,01$) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Travma Sonrası Büyüme Envanteri Yaşam Felsefesinde Değişim alt boyutu puanları ile Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik Varsayımı ($r = ,470$; $p < ,01$), Adalet Varsayımı ($r = ,114$; $p < ,05$), Şans Varsayımı ($r = ,513$; $p < ,01$), Rastlantısallık Varsayımı ($r = ,332$; $p < ,01$), Kendilik Değeri Varsayımı ($r = ,372$; $p < ,01$), Kontrol Varsayımı ($r = ,375$; $p < ,01$) alt boyutları ve ölçek toplam puanı ($r = ,502$; $p < ,01$) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu puanları ile Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik Varsayımı ($r = ,520$; $p < ,01$), Adalet Varsayımı ($r = ,219$; $p < ,05$), Şans Varsayımı ($r = ,542$; $p < ,01$), Rastlantısallık Varsayımı ($r = ,347$; $p < ,01$), Kendilik Değeri Varsayımı ($r = ,386$ $p < ,01$), Kontrol Varsayımı ($r = ,375$; $p < ,01$) alt boyutları ve ölçek toplam puanı ($r = ,560$; $p < ,01$) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Travma Sonrası Büyüme Envanteri toplam puanı ile Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik Varsayımı ($r = ,549$; $p < ,01$), Adalet Varsayımı ($r = ,204$; $p < ,05$), Şans Varsayımı ($r = ,572$; $p < ,01$), Rastlantısallık Varsayımı ($r = ,360$; $p < ,01$), Kendilik Değeri Varsayımı ($r = ,411$ $p < ,01$), Kontrol Varsayımı ($r = ,397$; $p < ,01$) alt boyutları ve ölçek toplam puanı ($r = ,583$; $p < ,01$) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Tablo 9. Regresyon Varsayımlarının Sınanması

Çoklu Doğrusal Bağıntı Varsayımı				Otokorelasyon Varsayımı	Artık Değerlerin Normalliği	Artık Değerlerin Ortalaması	Sabit Varyans Varsayımı
VIF	Tol.	EV	CI	DW	1		
,529	1,889	,070	8,304	1,590	Çarpıklık: ,718	.000	$\chi^2(14)=26,939$
					Basıklık: ,342		
,566	1,767	,027	13,357				
,378	2,644	,025	13,887				
,344	2,908	,023	14,609				

Çoklu doğrusal bağıntı varsayımı, tolerans ve varyans enflasyon faktörü (VIF), özdeğer ve koşul indeks (CI) değerleri ile sınanmıştır. Tolerans katsayısının ,20 ile 1,00 ve VIF katsayısı 1 ile 10 arasında hesaplanmıştır. Ayrıca, özdeğerlerin 15'ten az olduğu ve koşul indeks

katsayısının 30'dan düşük olduğu saptanarak çoklu doğrusal bağlantı problemi olmadığı belirlenmiştir. Durbin Watson (DW) katsayısının 2'ye yaklaşık bulunduğu ve hata terimlerinin bağımsızlığı varsayımının da karşılandığı görülmüştür. Artık değerlerin çarpıklık ve basıklık katsayıların + 1,5 ve - 1,5 aralığında bulunarak normal dağılım konusunu sağladığı ve ortalamalarının da '0' olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla bu varsayımlarının da karşılandığı belirlenmiştir. Sabit varyans varsayımının sınanmasına yönelik White testi ile yardımcı bir regresyon modeli oluşturulmuş ve bu varsayımın da karşılandığı görülmüştür. Bu bulgulara göre tüm regresyon varsayımlarının karşılandığı ve regresyon analizin kurulabileceği saptanmıştır. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği puanları ve Travma Sonrası Büyüme Envanteri puanlarının Beck Anksiyete Ölçeği puanları üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesi amacıyla kurulan regresyon modeli verilmiştir.

Tablo10. DİVÖ Puanları ve TSBE Puanlarının BAÖ Puanları Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi Amacıyla Kurulan Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	Standart Hata B	Beta	t	p
Anksiyete	Sabit	36,022	2,456		14,668	,000
	Kendilik Değeri Varsayımı	-,887	,168	-,348	-5,269	,000**
	Rastlantısallık Varsayımı	-,376	,114	-,212	-3,315	,001**
	Şans Varsayımı	,619	,170	,284	3,631	,000**
	İyilik Varsayımı	-,260	,118	-,181	-2,207	,028*
R= ,474 R ² = ,225 Sd:4/336 F: 24,335 p=,000**						

*<,05; **<,01

Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının yordayıcılarını belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi kurulmuştur. Regresyon modeli kurgulanırken 'Stepwise' metodu kullanılmıştır. Kurulanan regresyon modeline Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının yordayısı olarak Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği puanları ve Travma Sonrası Büyüme Envanteri puanlarının alınmıştır. Kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. ($F_{(4-336)} = 24,335$, $p < ,01$). Modelin açıklayıcılık gücü %22,5 olarak belirlenmiştir. Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının yordayıcısı olarak Kendilik Değeri Varsayımı ($\beta = -,348$, $t = -5,269$, $p < ,01$) Rastlantısallık Varsayımı ($\beta = -,212$, $t = -3,315$, $p < ,01$) ve Şans Varsayımı ($\beta = ,284$, $t =$

3,631, $p < ,01$) ve İyilik Varsayımı ($\beta = -,181$, $t = -2,207$, $p < ,05$) alt boyutu puanlarının ve anlamlı parametreler olduğu bulunmuştur.

3.3. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Bu bölümde, Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının demografik değişkenlere göre incelenmesine yönelik ANOVA, Kruskal Wallis H testi, Mann Whitney U testi ve Bağımsız Gruplar t-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 11. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	SO	H	sd	p	Fark
Benlik Algısında Değişim	18-25 Yaş	100	193,54	7,807	3	,050	
	26-35 Yaş	22	148,93				
	33-39 Yaş	127	163,23				
	40-45 Yaş	92	162,51				
Yaşam Felsefesinde Değişim	18-25 Yaş	100	190,96	6,459	3	,091	
	26-35 Yaş	22	149,59				
	33-39 Yaş	127	166,68				
	40-45 Yaş	92	160,39				
Başkalarıyla İlişkide Değişim	18-25 Yaş	100	197,60	11,257	3	,010*	Fark Yok
	26-35 Yaş	22	141,02				
	33-39 Yaş	127	162,90				
	40-45 Yaş	92	160,45				
TSBE- Toplam	18-25 Yaş	100	194,66	8,845	3	,031*	Fark Yok
	26-35 Yaş	22	145,45				
	33-39 Yaş	127	164,33				
	40-45 Yaş	92	160,45				
İyilik Varsayımı	18-25 Yaş	100	177,51	1,037	3	,792	
	26-35 Yaş	22	179,34				
	33-39 Yaş	127	165,28				
	40-45 Yaş	92	169,83				
Adalet Varsayımı	18-25 Yaş	100	179,80	1,421	3	,701	
	26-35 Yaş	22	173,52				
	33-39 Yaş	127	169,24				
	40-45 Yaş	92	163,27				
Şans Varsayımı	18-25 Yaş	100	176,65	1,884	3	,597	
	26-35 Yaş	22	184,61				
	33-39 Yaş	127	162,06				
	40-45 Yaş	92	173,96				
	18-25 Yaş	100	178,99				

Rastlantısallık Varsayımı	26-35 Yaş	22	162,61	5,824	3	,120
	33-39 Yaş	127	155,76			
	40-45 Yaş	92	185,36			
	18-25 Yaş	100	175,11			
Kendilik Değeri Varsayımı	26-35 Yaş	22	211,91	4,833	3	,184
	33-39 Yaş	127	166,15			
	40-45 Yaş	92	163,46			
	18-25 Yaş	100	171,50			
Kontrol Varsayımı	26-35 Yaş	22	186,77	4,516	3	,211
	33-39 Yaş	127	158,08			
	40-45 Yaş	92	184,52			
	18-25 Yaş	100	178,14			
DİVÖ- Toplam	26-35 Yaş	22	183,77	2,311	3	,110
	33-39 Yaş	127	160,93			
	40-45 Yaş	92	174,10			
	18-25 Yaş	100	174,58			
Beck Anksiyete Ölçeği	26-35 Yaş	22	196,77	2,112	3	,549
	33-39 Yaş	127	168,29			
	40-45 Yaş	92	164,69			
	18-25 Yaş	100	193,54			

*<,05; **<,01

Tablo 11’ de Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının yaş değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik Kruskal Wallis H Testi sonuçları verilmiştir.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri Başkalarıyla İlişkide Değişim ($H_{(3)} = 11,257$; $p < ,05$) alt boyutu ve ölçek toplam puanının ($t_{(3)} = 8.845$; $p < ,05$) yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Ancak yapılan ikili karşılaştırmalar testi sonuçlarının anlamlı olmadığı görülmüştür.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında Değişim ve Yaşam Felsefesinde Değişim alt boyutları, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanının yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p > ,05$).

Tablo 12. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Medeni Duruma Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Benlik Algısında Değişim	Evli ⁽¹⁾	208	29,63	11,32	3,910	2	,021*	2>3
	Bekar ⁽²⁾	49	33,43	12,78		338		
	Boşanmış ⁽³⁾	84	27,40	13,05				
Yaşam Felsefesinde Değişim	Evli ⁽¹⁾	208	16,61	7,44	2,293	2	,102	
	Bekar ⁽²⁾	49	18,96	7,58		338		
	Boşanmış ⁽³⁾	84	16,37	7,04				
Başkalarıyla İlişkide Değişim	Evli ⁽¹⁾	208	14,57	6,00	4,046	2	,018*	2>3
	Bekar ⁽²⁾	49	16,94	6,10		338		
	Boşanmış ⁽³⁾	84	13,83	6,74				
TSBE- Toplam	Evli ⁽¹⁾	208	60,81	23,23	3,717	2	,025*	2>3
	Bekar ⁽²⁾	49	69,33	25,45		338		
	Boşanmış ⁽³⁾	84	57,61	25,75				
İyilik Varsayımı	Evli ⁽¹⁾	208	21,80	7,77	2,016	2	,135	
	Bekar ⁽²⁾	49	23,67	7,24		338		
	Boşanmış ⁽³⁾	84	20,90	7,74				
Adalet Varsayımı	Evli ⁽¹⁾	208	24,51	6,77	2,716	2	,068	
	Bekar ⁽²⁾	49	26,98	6,28		338		
	Boşanmış ⁽³⁾	84	24,79	6,74				
Şans Varsayımı	Evli ⁽¹⁾	208	15,15	5,06	3,512	2	,031*	2>3
	Bekar ⁽²⁾	49	16,06	4,97		338		
	Boşanmış ⁽³⁾	84	13,81	5,02				
Rastlantısallık Varsayımı	Evli ⁽¹⁾	208	25,01	6,19	,106	2	,899	
	Bekar ⁽²⁾	49	25,41	6,71		338		
	Boşanmış ⁽³⁾	84	24,90	6,11				
Kendilik Değeri Varsayımı	Evli ⁽¹⁾	208	17,24	4,33	1,117	2	,328	
	Bekar ⁽²⁾	49	17,47	4,62		338		
	Boşanmış ⁽³⁾	84	16,49	4,22				
Kontrol Varsayımı	Evli ⁽¹⁾	208	12,59	3,59	1,475	2	,230	
	Bekar ⁽²⁾	49	12,49	3,87		338		
	Boşanmış ⁽³⁾	84	11,80	3,40				
DİVÖ- Toplam	Evli ⁽¹⁾	208	116,31	23,18	2,396	2	,093	
	Bekar ⁽²⁾	49	122,08	25,45		338		
	Boşanmış ⁽³⁾	84	112,69	24,63				
Beck Anksiyete Ölçeği	Evli ⁽¹⁾	208	15,56	11,58	,817	2	,443	
	Bekar ⁽²⁾	49	15,02	10,80		338		
	Boşanmış ⁽³⁾	84	13,73	9,93				

*<,05; **<,01

Tablo 12’de Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının medeni durum değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında Değişim ($F_{(2-338)} = 3,910$; $p < ,05$), Başkalarıyla İlişkide Değişim ($F_{(2-338)} = 4,046$; $p < ,05$) alt boyutu ve ölçek toplam ($F_{(2-338)} = 4,046$; $p < ,05$) puanlarının medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Bekar katılımcıların Benlik Algısında Değişim, Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu ve ölçek toplam puanlarının boşanmış katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Şans Varsayımı alt boyutu puanlarının medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($F_{(2-338)} = 3,512$; $p < ,05$). Bekar katılımcıların Şans Varsayımı alt boyutu puanlarının boşanmış katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik Varsayımı, Adalet Varsayımı, Rastlantısallık Varsayımı, Kendilik Değeri Varsayımı, Kontrol Varsayımı alt boyutları, Travma Sonrası Büyüme Envanteri Yaşam Felsefesinde Değişim alt boyutu ve Beck Anksiyete Ölçeği puanının medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p > ,05$).

Tablo 5. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Benlik Algısında Değişim	İlkokul ⁽¹⁾	126	27,41	11,71	3,152	3	,025*	Fark Yok
	Ortaokul ⁽²⁾	74	31,96	11,39		337		
	Lise ⁽³⁾	80	29,20	12,42				
	Üniversite ⁽⁴⁾	61	31,92	12,58				
Yaşam Felsefesinde Değişim	İlkokul ⁽¹⁾	126	15,62	7,08	2,948	3	,037*	Fark Yok
	Ortaokul ⁽²⁾	74	18,35	7,26		337		
	Lise ⁽³⁾	80	16,60	7,36				
	Üniversite ⁽⁴⁾	61	18,11	7,88				
Başkalarıyla İlişkide Değişim	İlkokul ⁽¹⁾	126	13,17	6,35	5,264	3	,001**	2>1 4>1
	Ortaokul ⁽²⁾	74	16,22	5,59		337		
	Lise ⁽³⁾	80	14,73	6,10				
	Üniversite ⁽⁴⁾	61	16,16	6,43				
TSBE-Toplam	İlkokul ⁽¹⁾	126	56,20	23,52	3,915	3	,009**	2>1
	Ortaokul ⁽²⁾	74	66,53	23,05		337		
	Lise ⁽³⁾	80	60,53	24,53				
	Üniversite ⁽⁴⁾	61	66,20	25,79				
İyilik Varsayımı	İlkokul ⁽¹⁾	126	21,52	7,94	,265	3	,851	
	Ortaokul ⁽²⁾	74	21,84	7,19		337		
	Lise ⁽³⁾	80	21,83	7,76				
	Üniversite ⁽⁴⁾	61	22,59	7,93				
Adalet Varsayımı	İlkokul ⁽¹⁾	126	25,95	7,08	1,539	3	,204	
	Ortaokul ⁽²⁾	74	24,23	6,27		337		
	Lise ⁽³⁾	80	24,40	6,98				
	Üniversite ⁽⁴⁾	61	24,39	6,06				
Şans Varsayımı	İlkokul ⁽¹⁾	126	14,66	4,98	1,132	3	,336	
	Ortaokul ⁽²⁾	74	14,34	4,58		337		
	Lise ⁽³⁾	80	15,51	5,53				
	Üniversite ⁽⁴⁾	61	15,57	5,21				
Rastlantısallık	İlkokul ⁽¹⁾	126	24,62	6,28	1,414	3	,238	

Varsayımı	Ortaokul ⁽²⁾	74	24,38	6,23	337		
	Lise ⁽³⁾	80	26,20	5,72			
	Üniversite ⁽⁴⁾	61	25,21	6,70			
Kendilik	İlkokul ⁽¹⁾	126	16,58	4,37	1,108	3	,346
Değeri	Ortaokul ⁽²⁾	74	17,58	3,81	337		
	Lise ⁽³⁾	80	17,48	4,66			
	Üniversite ⁽⁴⁾	61	17,03	4,49			
Kontrol	İlkokul ⁽¹⁾	126	11,83	3,42	3,894	3	,009** 3>1
Varsayımı	Ortaokul ⁽²⁾	74	12,00	3,68	337		
	Lise ⁽³⁾	80	13,48	3,45			
	Üniversite ⁽⁴⁾	61	12,54	3,77			
DİVÖ- Toplam	İlkokul ⁽¹⁾	126	115,15	24,37	,604	3	,613
	Ortaokul ⁽²⁾	74	114,36	21,64	337		
	Lise ⁽³⁾	80	118,89	24,42			
	Üniversite ⁽⁴⁾	61	117,34	25,43			
Beck	İlkokul ⁽¹⁾	126	16,37	12,01	1,066	3	,364
Anksiyete	Ortaokul ⁽²⁾	74	14,69	11,21	337		
	Lise ⁽³⁾	80	13,79	9,97			
	Üniversite ⁽⁴⁾	61	14,30	10,23			

*<,05; **<,01

Tablo 13’de Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının eğitim düzeyi değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında Değişim ($F_{(3-337)} = 3,152$; $p < ,05$), Yaşam Felsefesinde Değişim ($F_{(3-337)} = 2,948$; $p < ,05$), Başkalarıyla İlişkide Değişim ($F_{(2-338)} = 5,264$; $p < ,01$) alt boyutu ve ölçek toplam ($F_{(3-337)} = 3,915$; $p < ,01$) puanlarının eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. İkili karşılaştırmalarda Scheffe testi kullanılmıştır. Benlik Algısında Değişim ve Yaşam Felsefesinde Değişim alt boyutları için test sonuçlarının anlamlı olmadığı görülmüştür. Ortaokul ve üniversite düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu puanlarının ilkokul düzeyinde eğitim görmüş katılımcılardan, ortaokul düzeyinde

eğitim görmüş katılımcıların ölçek toplam puanlarının da ilkokul düzeyinde eğitim görmüş katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Dünyaya İlişkin Varsayımlar  l eği Kontrol Varsayımı alt boyutu puanlarının eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir($F_{(3-337)}=3,894$; $p<,01$). İgili kar ıla tırmalarda Scheffe testi kullanılmıştır. Lise düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların Kontrol Varsayımı alt boyutu puanlarının ilkokul düzeyinde eğitim görmüş katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Dünyaya İlişkin Varsayımlar  l eği İyilik Varsayımı, Adalet Varsayımı, Rastlantısallık Varsayımı, Kendilik Değeri Varsayımı,  ans Varsayımı alt boyutları ve Beck Anksiyete  l eği puanının eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir($p>,05$).

Tablo 14. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Çalışma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	t	sd	p
Benlik Algısında Değişim	Çalışıyor	104	31,68	12,10	2,094	339	,037*
	Çalışmıyor	237	28,72	11,99			
Yaşam Felsefesinde Değişim	Çalışıyor	104	17,90	7,85	1,684	339	,093
	Çalışmıyor	237	16,44	7,16			
Başkalarıyla İlişkide Değişim	Çalışıyor	104	15,85	6,14	2,192	339	,029*
	Çalışmıyor	237	14,24	6,27			
TSBE- Toplam	Çalışıyor	104	65,43	25,02	2,112	339	,035*
	Çalışmıyor	237	59,41	23,93			
İyilik Varsayımı	Çalışıyor	104	22,30	8,37	,677 ^a	176,930	,500
	Çalışmıyor	237	21,65	7,42			
Adalet Varsayımı	Çalışıyor	104	24,76	6,56	-,319	339	,750
	Çalışmıyor	237	25,01	6,81			
Şans Varsayımı	Çalışıyor	104	15,26	5,23	,738	339	,461
	Çalışmıyor	237	14,82	5,01			
Rastlantısallık Varsayımı	Çalışıyor	104	25,80	6,43	1,483	339	,139
	Çalışmıyor	237	24,71	6,13			
Kendilik Değeri Varsayımı	Çalışıyor	104	17,44	4,39	,997	339	,319
	Çalışmıyor	237	16,93	4,33			
Kontrol Varsayımı	Çalışıyor	104	12,76	3,65	1,300	339	,194
	Çalışmıyor	237	12,21	3,56			
DİVÖ- Toplam	Çalışıyor	104	118,32	24,98	1,055	339	,292
	Çalışmıyor	237	115,34	23,52			
Beck Anksiyete Ölçeği	Çalışıyor	104	13,90	10,50	-1,244	339	,214
	Çalışmıyor	237	15,52	11,31			

*<.05; **<.01; ^a Varyanslar Homojen Olmadığında Kullanılan t Değeri

Tablo 14’de Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının çalışma durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik Bağımsız Gruplar t- Testi sonuçları verilmiştir.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında Değişim ($t_{(339)} = 2,094$; $p < ,05$) ve Başkalarıyla İlişkide Değişim ($t_{(339)} = 1,684$; $p < ,05$) alt boyutu ve ölçek toplam ($t_{(339)} = 2,112$; $p < ,05$) puanlarının çalışma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Çalışan katılımcıların Benlik Algısında Değişim, Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu ile ölçek toplam puanlarının çalışmayan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri Yaşam Felsefesinde Değişim alt boyutu, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği çalışma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p > ,05$).

Tablo 65. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Devlet Desteğinden Faydalanma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	t	sd	p
Benlik Algısında Değişim	Evet	254	30,27	12,21	1,684	339	,093
	Hayır	87	27,75	11,57			
Yaşam Felsefesinde Değişim	Evet	254	17,35	7,57	1,979	339	,049*
	Hayır	87	15,54	6,71			
Başkalarıyla İlişkide Değişim	Evet	254	15,00	6,47	1,341	339	,181
	Hayır	87	13,95	5,58			
TSBE- Toplam	Evet	254	62,61	24,89	1,779	339	,076
	Hayır	87	57,24	22,51			
İyilik Varsayımı	Evet	254	21,93	8,07	,372 ^a	179,927	,711
	Hayır	87	21,61	6,62			
Adalet Varsayımı	Evet	254	25,02	6,79	,376	339	,707
	Hayır	87	24,70	6,59			
Şans Varsayımı	Evet	254	15,09	5,14	,854	339	,394
	Hayır	87	14,55	4,89			
Rastlantısallık Varsayımı	Evet	254	24,85	6,50	-,960	339	,338
	Hayır	87	25,60	5,38			
Kendilik Değeri Varsayımı	Evet	254	17,14	4,34	,361	339	,718
	Hayır	87	16,94	4,39			
Kontrol Varsayımı	Evet	254	12,35	3,68	-,210	339	,834
	Hayır	87	12,45	3,35			
DİVÖ- Toplam	Evet	254	116,39	24,90	,179	339	,858
	Hayır	87	115,85	21,18			
Beck Anksiyete Ölçeği	Evet	254	15,77	11,55	2,347 ^a	183,354	,020*
	Hayır	87	12,87	9,30			

* $< .05$; ** $< .01$; ^a Varyanslar Homojen Olmadığında Kullanılan t Değeri

Tablo 15’de Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının devlet desteğinden faydalanma durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik Bağımsız Gruplar t- Testi sonuçları verilmiştir.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri Yaşam Felsefesinde Değişim alt boyutu puanlarının devlet desteğinden faydalanma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($t_{(339)} = 1,979$; $p < ,05$). Devlet desteği alan katılımcıların Yaşam Felsefesinde Değişim alt boyutu puanlarının devlet desteği almayan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının devlet desteğinden faydalanma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($t_{(183,354)} = 2,348$; $p < ,05$). Devlet desteği alan katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının devlet desteği almayan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında Değişim, Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu ve ölçek toplam puanları ile Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği puanlarının devlet desteğinden faydalanma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p > ,05$).

Tablo 16. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Gelir Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	t	sd	p
Benlik Algısında	0-2020 TL	248	30,02	12,39	,902	338	,368
Değişim	2021-3000 TL	92	28,68	11,24			
Yaşam Felsefesinde	0-2020 TL	248	17,18	7,37	1,128	338	,260
Değişim	2021-3000 TL	92	16,16	7,45			
Başkalarıyla İlişkide	0-2020 TL	248	14,85	6,42	,524	338	,601
Değişim	2021-3000 TL	92	14,45	5,86			
TSBE- Toplam	0-2020 TL	248	62,04	24,84	,923	338	,357
	2021-3000 TL	92	59,29	23,19			
İyilik Varsayımı	0-2020 TL	248	22,43	7,86	2,247	338	,025*
	2021-3000 TL	92	20,33	7,16			
Adalet Varsayımı	0-2020 TL	248	24,63	6,93	-1,294	338	,197
	2021-3000 TL	92	25,70	6,15			
Şans Varsayımı	0-2020 TL	248	15,36	5,24	2,646 ^a	189,587	,009**
	2021-3000 TL	92	13,85	4,47			
Rastlantısallık Varsayımı	0-2020 TL	248	25,73	6,29	3,313	338	,001**
	2021-3000 TL	92	23,24	5,75			
Kendilik Değeri Varsayımı	0-2020 TL	248	17,37	4,48	2,023 ^a	186,427	,045*
	2021-3000 TL	92	16,37	3,88			
Kontrol Varsayımı	0-2020 TL	248	12,81	3,58	3,659	338	,000**
	2021-3000 TL	92	11,23	3,41			
DİVÖ- Toplam	0-2020 TL	248	118,33	24,77	2,831 ^a	190,755	,005**
	2021-3000 TL	92	110,71	20,97			
Beck Anksiyete Ölçeği	0-2020 TL	248	14,71	10,89	-,750	338	,454
	2021-3000 TL	92	15,73	11,57			

*<.05; **<.01; ^a Varyanslar Homojen Olmadığında Kullanılan t Değeri

Tablo 16’de Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının gelir durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik Bağımsız Gruplar t- Testi sonuçları verilmiştir.

Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik Varsayımı($t_{(338)}= 2,247$; $p<,05$), Şans Varsayımı($t_{(189,587)}= 2,646$; $p<,01$), Rastlantısallık Varsayımı($t_{(338)}=3,313$; $p<,01$), Kendilik Değeri Varsayımı($t_{(186,427)}= 2,023$; $p<,05$), Kontrol Varsayımı($t_{(338)}= 3,659$; $p<,01$) alt boyutu puanlarının ve ölçek toplam puanının ($t_{(190,755)}= 2,831$; $p<,01$) gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. 0-2020 TL aralığında gelire sahip katılımcıların İyilik Varsayımı, Şans Varsayımı, Rastlantısallık Varsayımı, Kendilik

Değeri Varsayımı, Kontrol Varsayımı alt boyutu puanlarının ve ölçek toplam puanının puanlarının 2021-3000 TL gelire sahip katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri ve Dünyaya İlişkin Varsayımlar Adalet Varsayımı alt boyutu puanları ile ölçek toplam puanı ve Beck Anksiyete Ölçeği gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir($p>,05$).

Tablo 77. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Çocuk Bulunma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	t	sd	p
Benlik Algısında Değişim	Evet	268	28,84	11,79	-2,324	339	,021*
	Hayır	73	32,52	12,77			
Yaşam Felsefesinde Değişim	Evet	268	16,42	7,29	-2,248	339	,025*
	Hayır	73	18,60	7,56			
Başkalarıyla İlişkide Değişim	Evet	268	14,20	6,25	-3,023	339	,003**
	Hayır	73	16,67	5,96			
TSBE- Toplam	Evet	268	59,46	23,92	-2,611	339	,009**
	Hayır	73	67,79	25,12			
İyilik Varsayımı	Evet	268	21,45	7,72	-1,836	339	,067
	Hayır	73	23,32	7,58			
Adalet Varsayımı	Evet	268	24,72	6,75	-1,133	339	,258
	Hayır	73	25,73	6,65			
Şans Varsayımı	Evet	268	14,71	5,09	-1,680	339	,094
	Hayır	73	15,84	4,98			
Rastlantısallık Varsayımı	Evet	268	24,76	6,10	-1,631	339	,104
	Hayır	73	26,10	6,63			
Kendilik Değeri Varsayımı	Evet	268	16,99	4,20	-,837	339	,403
	Hayır	73	17,47	4,85			
Kontrol Varsayımı	Evet	268	12,26	3,55	-1,117	339	,265
	Hayır	73	12,79	3,72			
DİVÖ- Toplam	Evet	268	114,89	23,77	-2,012	339	,045*
	Hayır	73	121,23	24,21			
Beck Anksiyete Ölçeği	Evet	268	15,37	11,24	1,086	339	,278
	Hayır	73	13,78	10,46			

* $<,05$; ** $<,01$; ^a Varyanslar Homojen Olmadığında Kullanılan t Değeri

Tablo 17’de Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının çocuk bulunma durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik Bağımsız Gruplar t- Testi sonuçları verilmiştir.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında Değişim ($t_{(339)} = -2,324$; $p<,05$) , Yaşam Felsefesinde Değişim ($t_{(339)} = -2,248$; $p<,05$) ve Başkalarıyla İlişkide Değişim ($t_{(339)} = -$

3,023; $p<,01$) alt boyutu ve ölçek toplam ($t_{(339)} = -2,611$; $p<,01$) puanlarının çocuk bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Çocuğu bulunmayan katılımcıların Benlik Algısında Değişim, Yaşam Felsefesinde Değişim ve Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu ve ölçek toplam puanlarının çocuğu bulunmayan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği puanlarının çocuk bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($t_{(339)} = -2,012$; $p<,05$). Çocuğu bulunmayan katılımcıların Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği puanlarının çocuğu bulunan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri ve Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik Varsayımı, Adalet Varsayımı, Şans Varsayımı, Rastlantısallık Varsayımı, Kendilik Değeri Varsayımı, Kontrol Varsayımı alt boyutu puanlarının ve Beck Anksiyete Ölçeği çocuk bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir($p>,05$).

Tablo 88. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Kayıt Bulunma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	t	sd	p
Benlik Algısında Değişim	Kayıtlı	260	30,20	12,32	1,539	334	,125
	Kamp Kaydı	76	27,76	11,42			
Yaşam Felsefesinde Değişim	Kayıtlı	260	17,15	7,53	1,296	334	,196
	Kamp Kaydı	76	15,89	6,95			
Başkalarıyla İlişkide Değişim	Kayıtlı	260	14,76	6,48	,105	334	,916
	Kamp Kaydı	76	14,67	5,63			
TSBE- Toplam	Kayıtlı	260	62,10	25,02	1,182	334	,238
	Kamp Kaydı	76	58,33	22,48			
İyilik Varsayımı	Kayıtlı	260	22,02	7,83	,535	334	,593
	Kamp Kaydı	76	21,47	7,54			
Adalet Varsayımı	Kayıtlı	260	24,69	6,78	-1,294	334	,197
	Kamp Kaydı	76	25,83	6,67			
Şans Varsayımı	Kayıtlı	260	15,13	5,11	,805	334	,421
	Kamp Kaydı	76	14,59	5,04			
Rastlantısallık Varsayımı	Kayıtlı	260	24,92	6,41	-,999	334	,319
	Kamp Kaydı	76	25,74	5,66			
Kendilik Değeri Varsayımı	Kayıtlı	260	17,32	4,31	1,369	334	,172
	Kamp Kaydı	76	16,54	4,46			
Kontrol Varsayımı	Kayıtlı	260	12,34	3,67	-,758	334	,449
	Kamp Kaydı	76	12,70	3,31			
DİVÖ- Toplam	Kayıtlı	260	116,41	24,27	-,146	334	,884
	Kamp Kaydı	76	116,87	23,34			
Beck Anksiyete Ölçeği	Kayıtlı	260	15,15	11,46	1,145 ^a	147,654	,254
	Kamp Kaydı	76	13,68	9,32			

*<.05; **<.01; ^a Varyanslar Homojen Olmadığında Kullanılan t Değeri

Tablo 18’da Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının kayıt bulunma durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik Bağımsız Gruplar t- Testi sonuçları verilmiştir.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının kayıt bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir($p>,05$).

Tablo 19. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Aile Bireylerinden Birinin Ya Da Kendinin Saldırıya Uğrama Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	t	sd	p
Benlik Algısında Değişim	Uğrayan	29,89	12,24	29,89	,631	339	,528
	Uğramayan	28,97	11,73	28,97			
Yaşam Felsefesinde Değişim	Uğrayan	16,98	7,40	16,98	,360	339	,719
	Uğramayan	16,66	7,40	16,66			
Başkalarıyla İlişkide Değişim	Uğrayan	14,84	6,40	14,84	,533	339	,594
	Uğramayan	14,44	5,93	14,44			
TSBE- Toplam	Uğrayan	61,71	24,71	61,71	,559	339	,577
	Uğramayan	60,07	23,63	60,07			
İyilik Varsayımı	Uğrayan	21,16	7,38	21,16	-2,515	159,618	,013*
	Uğramayan	23,59	8,29	23,59			
Adalet Varsayımı	Uğrayan	24,92	6,84	24,92	-,058	339	,954
	Uğramayan	24,97	6,47	24,97			
Şans Varsayımı	Uğrayan	14,58	4,84	14,58	-2,055	157,651	,041*
	Uğramayan	15,90	5,53	15,90			
Rastlantısallık Varsayımı	Uğrayan	24,84	5,95	24,84	-,916	155,673	,361
	Uğramayan	25,57	6,90	25,57			
Kendilik Değeri Varsayımı	Uğrayan	16,95	4,16	16,95	-,844	156,798	,400
	Uğramayan	17,42	4,79	17,42			
Kontrol Varsayımı	Uğrayan	12,31	3,51	12,31	-,578	339	,564
	Uğramayan	12,56	3,81	12,56			
DİVÖ- Toplam	Uğrayan	114,76	22,86	114,76	-1,720	156,542	,087
	Uğramayan	120,00	26,34	120,00			
Beck Anksiyete Ölçeği	Uğrayan	16,06	11,70	16,06	3,098	231,128	,002**
	Uğramayan	12,43	8,87	12,43			

* $<.05$; ** $<.01$; ^a Varyanslar Homojen Olmadığında Kullanılan t Değeri

Tablo 19’da Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının aile bireylerinden birinin ya da kendinin saldırıya uğrama durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik Bağımsız Gruplar t- Testi sonuçları verilmiştir.

Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik Varsayımı ($t_{(159,618)} = -2,515$; $p < ,05$) ve Şans Varsayımı ($t_{(157,651)} = -2,055$; $p < ,05$) puanlarının aile bireylerinden birinin ya da kendinin saldırıya uğrama durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Aile bireylerinden birinin ya da kendisi saldırıya uğramayan katılımcıların Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği puanlarının aile bireylerinden birinin ya da kendisi saldırıya uğrayan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının aile bireylerinden birinin ya da kendinin saldırıya uğrama durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir($t_{(3,098)} = 231,128$; $p < ,05$). Aile bireylerinden birinin ya da kendisi saldırıya uğrayan katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının aile bireylerinden birinin ya da kendisi saldırıya uğramayan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Adalet Varsayımı, Şans Varsayımı, Rastlantısallık Varsayımı, Kendilik Değeri Varsayımı, Kontrol Varsayımı alt boyutları ve ölçek toplam puanı ile Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının aile bireylerinden birinin ya da kendinin saldırıya uğrama durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir($p > ,05$).

Tablo 20. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Aile Bireylerinden Birinin Ya Da Kendisinin Yaralanma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	t	sd	p
Benlik Algısında Değişim	Yaralanan	197	29,88	12,46	,453	339	,651
	Yaralanmayan	144	29,28	11,59			
Yaşam Felsefesinde Değişim	Yaralanan	197	17,13	7,62	,711	339	,478
	Yaralanmayan	144	16,56	7,08			
Başkalarıyla İlişkide Değişim	Yaralanan	197	14,78	6,54	,160	339	,873
	Yaralanmayan	144	14,67	5,88			
TSBE- Toplam	Yaralanan	197	61,79	25,43	,481	339	,631
	Yaralanmayan	144	60,50	22,96			
İyilik Varsayımı	Yaralanan	197	20,58	7,48	-3,609	339	,000**
	Yaralanmayan	144	23,58	7,71			
Adalet Varsayımı	Yaralanan	197	24,36	6,76	-1,853	339	,065
	Yaralanmayan	144	25,72	6,62			
Şans Varsayımı	Yaralanan	197	14,48	4,72	-1,966 ^a	279,747	,050
	Yaralanmayan	144	15,60	5,48			
Rastlantısallık Varsayımı	Yaralanan	197	24,79	5,80	-,869	278,283	,385
	Yaralanmayan	144	25,40	6,79			
Kendilik Değeri Varsayımı	Yaralanan	197	16,81	4,06	-1,366 ^a	280,901	,173
	Yaralanmayan	144	17,47	4,70			
Kontrol Varsayımı	Yaralanan	197	12,18	3,36	-1,181 ^a	281,211	,239
	Yaralanmayan	144	12,65	3,88			
DİVÖ- Toplam	Yaralanan	197	113,20	22,89	-2,776 ^a	339	,006**
	Yaralanmayan	144	120,42	24,86			
Beck Anksiyete Ölçeği	Yaralanan	197	16,85	11,78	3,726 ^a	335,441	,000**
	Yaralanmayan	144	12,54	9,53			

*<.05; **<.01; ^a Varyanslar Homojen Olmadığında Kullanılan t Değeri

Tablo 20’de Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının aile bireylerinden birinin ya da kendisinin yaralanma durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik Bağımsız Gruplar t- Testi sonuçları verilmiştir.

Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik Varsayımı ($t_{(339)} = -3,609$; $p < ,01$) alt boyutu ve ölçek toplam ($t_{(339)} = -2,776$; $p < ,01$) puanlarının aile bireylerinden birinin ya da kendisinin yaralanma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Aile bireylerinden biri ya da kendisi yaralanmayan katılımcıların İyilik Varsayımı alt boyutu ve ölçek toplam puanlarının aile bireylerinden biri ya da kendisi yaralanan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının aile bireylerinden birinin ya da kendisinin yaralanma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir($t_{(335,441)} = 3,726$; $p < ,01$). Aile bireylerinden biri ya da kendisi yaralanan katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının aile bireylerinden biri ya da kendisi yaralanmayan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Adalet Varsayımı, Şans Varsayımı, Rastlantısallık Varsayımı, Kendilik Değeri ve Varsayımı Kontrol Varsayımı alt boyutu puanlarının puanlarının aile bireylerinden birinin ya da kendinin saldırıya uğrama durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir($p > ,05$).

Tablo 21. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Aile Bireylerinden Yaşamını Kaybeden Biri Bulunma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	t	sd	p
Benlik Algısında Değişim	Kaybeden	107	26,60	12,05	-3,100	337	,002**
	Kaybetmeyen	232	30,92	11,89			
Yaşam Felsefesinde Değişim	Kaybeden	107	15,34	7,31	-2,559	337	,011*
	Kaybetmeyen	232	17,53	7,33			
Başkalarıyla İlişkide Değişim	Kaybeden	107	13,20	6,24	-2,999	337	,003**
	Kaybetmeyen	232	15,36	6,13			
TSBE- Toplam	Kaybeden	107	55,13	24,56	-3,087	337	,002**
	Kaybetmeyen	232	63,81	23,81			
İyilik Varsayımı	Kaybeden	107	19,30	6,67	-4,532	241,580	,000**
	Kaybetmeyen	232	23,05	7,91			
Adalet Varsayımı	Kaybeden	107	24,35	5,59	-1,336	258,388	,183
	Kaybetmeyen	232	25,30	7,14			
Şans Varsayımı	Kaybeden	107	13,37	4,41	-4,117	240,132	,000**
	Kaybetmeyen	232	15,62	5,20			
Rastlantısallık Varsayımı	Kaybeden	107	24,03	5,37	-2,174	248,664	,031*
	Kaybetmeyen	232	25,50	6,57			
Kendilik Değeri Varsayımı	Kaybeden	107	15,93	3,96	-3,481	228,964	,001**
	Kaybetmeyen	232	17,60	4,43			
Kontrol Varsayımı	Kaybeden	107	11,32	3,04	-3,990	249,527	,000**
	Kaybetmeyen	232	12,84	3,73			
DİVÖ- Toplam	Kaybeden	107	108,29	20,04	-4,587	251,861	,000**
	Kaybetmeyen	232	119,91	24,88			
Beck Anksiyete Ölçeği	Kaybeden	107	17,67	11,07	2,965	337	,003**
	Kaybetmeyen	232	13,87	10,93			

*<.05; **<.01; ^a Varyanslar Homojen Olmadığında Kullanılan t Değeri

Tablo 21’de Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının aile bireylerinden yaşamını kaybeden biri bulunma durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik Bağımsız Gruplar t- Testi sonuçları verilmiştir.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında Değişim ($t_{(337)} = -3,100$; $p < ,01$) , Yaşam Felsefesinde Değişim ($t_{(337)} = -2,559$; $p < ,05$) ve Başkalarıyla İlişkide Değişim ($t_{(337)} = -2,999$; $p < ,01$) alt boyutu ve ölçek toplam ($t_{(337)} = -3,087$; $p < ,01$) puanlarının aile bireylerinden yaşamını kaybeden biri bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Aile bireylerinden biri yaşamını kaybeden katılımcıların Benlik Algısında Değişim, Yaşam Felsefesinde Değişim ve Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu ve ölçek toplam puanlarının aile bireylerinden biri yaşamını kaybetmeyen katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik Varsayımı ($t_{(241,580)} = -4,532$; $p < ,01$), Şans Varsayımı ($t_{(240,132)} = -4,117$; $p < ,01$), Rastlantısallık Varsayımı ($t_{(248,664)} = -2,174$; $p < ,05$), Kendilik Değeri Varsayımı ($t_{(228,964)} = -3,481$; $p < ,01$), Kontrol Varsayımı ($t_{(249,527)} = -3,990$; $p < ,01$), alt boyutu ve ölçek toplam ($t_{(339)} = -2,776$; $p < ,01$) puanlarının aile bireylerinden yaşamını kaybeden biri bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Aile bireylerinden biri yaşamını kaybeden katılımcıların İyilik Varsayımı alt boyutu ve ölçek toplam puanlarının aile bireylerinden biri yaşamını kaybetmeyen katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının aile bireylerinden yaşamını kaybeden biri bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($t_{(337)} = 2,965$; $p < ,01$). Aile bireylerinden biri yaşamını kaybeden katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının aile bireylerinden biri yaşamını kaybetmeyen katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Adalet Varsayımı alt boyutu puanlarının aile bireylerinden yaşamını kaybeden biri bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p > ,05$).

Tablo 22. TSBE, DİVÖ ve BAÖ Puanlarının Kayıp Ve Yaralanmaya Şahit Olma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	t	sd	p
Benlik Algısında Değişim	Şahit Olan	76	26,87	12,95	-2,236	338	,026*
	Şahit Olmayan	264	30,36	11,72			
Yaşam Felsefesinde Değişim	Şahit Olan	76	15,45	7,64	-1,911	338	,057
	Şahit Olmayan	264	17,28	7,29			
Başkalarıyla İlişkide Değişim	Şahit Olan	76	13,04	6,77	-2,666	338	,008**
	Şahit Olmayan	264	15,19	6,04			
TSBE- Toplam	Şahit Olan	76	55,36	26,32	-2,374	338	,018*
	Şahit Olmayan	264	62,84	23,58			
İyilik Varsayımı	Şahit Olan	76	18,66	6,80	-4,161	338	,000**
	Şahit Olmayan	264	22,74	7,73			
Adalet Varsayımı	Şahit Olan	76	23,37	5,73	-2,260	338	,024*
	Şahit Olmayan	264	25,32	6,86			
Şans Varsayımı	Şahit Olan	76	13,12	4,69	-	129,783	,000**
	Şahit Olmayan	264	15,46	5,07			
Rastlantısallık Varsayımı	Şahit Olan	76	24,01	5,40	-1,804	142,089	,073
	Şahit Olmayan	264	25,34	6,44			
Kendilik Değeri Varsayımı	Şahit Olan	76	15,78	3,87	-3,216	136,076	,002**
	Şahit Olmayan	264	17,45	4,41			
Kontrol Varsayımı	Şahit Olan	76	11,55	3,02	-2,566	146,911	,011*
	Şahit Olmayan	264	12,62	3,72			
DİVÖ- Toplam	Şahit Olan	76	106,49	20,20	-4,514	143,035	,000**
	Şahit Olmayan	264	118,92	24,23			
Beck Anksiyete Ölçeği	Şahit Olan	76	17,97	11,31	2,629	338	,009**
	Şahit Olmayan	264	14,21	10,90			

*<.05; **<.01; ^a Varyanslar Homojen Olmadığında Kullanılan t Değeri

Tablo 22’de Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının kayıp ve yaralanmaya şahit olma durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik Bağımsız Gruplar t- Testi sonuçları verilmiştir.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında Değişim ($t_{(338)} = -2,236$; $p < ,05$) , Başkalarıyla İlişkide Değişim ($t_{(337)} = -2,666$; $p < ,01$) alt boyutu ve ölçek toplam ($t_{(338)} = -2,374$; $p < ,01$) puanlarının kayıp ve yaralanmaya şahit olma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Kayıp ve yaralanmaya şahit olmayan katılımcıların Benlik Algısında Değişim, Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu ve ölçek toplam puanlarının kayıp ve yaralanmaya şahit olan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik Varsayımı ($t_{(338)} = -4,161$; $p < ,01$), Adalet Varsayımı ($t_{(338)} = -2,260$; $p < ,05$), Şans Varsayımı ($t_{(129,783)} = -,3764$; $p < ,01$), Kendilik Değeri Varsayımı ($t_{(136,076)} = -3,216$; $p < ,01$), Kontrol Varsayımı ($t_{(146,911)} = -2,566$; $p < ,05$) alt boyutu ve ölçek toplam ($t_{(143,035)} = -4,514$; $p < ,01$) puanlarının kayıp ve yaralanmaya şahit olma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Kayıp ve yaralanmaya şahit olmayan katılımcıların İyilik Varsayımı, Adalet Varsayımı, Şans Varsayımı, , Kendilik Değeri Varsayımı, Kontrol Varsayımı alt boyutu puanları ile ölçek toplam puanlarının kayıp ve yaralanmaya şahit olan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının kayıp ve yaralanmaya şahit olma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir($t_{(338)} = 2,629$; $p < ,01$). Kayıp ve yaralanmaya şahit olan katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının kayıp ve yaralanmaya şahit olmayan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri Yaşam Felsefesinde Değişim alt boyutu puanları, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Rastlantısallık Varsayımı alt boyutu puanlarının kayıp ve yaralanmaya şahit olma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir($p > ,05$).

BÖLÜM 4: YORUM VE TARTIŞMA

4.1. Travma Sonrası Büyüme ile Anksiyete arasındaki ilişkinin incelenmesi

Travma sonrası büyüme travmatik yaşam deneyiminin pozitif sonucuyken, kaygı negatif sonucu olarak gösterilmektedir (Türksoy, 2003). Bu bağlamda beklenen sonuç travma sonrası büyüme ile kaygı arasında olumsuz bir birlikteliğin ortaya çıkmasıdır. Bu çalışmada kaygı düzeyi ile Travma Sonrası Büyüme ve alt boyutlarından Benlik Algısında Değişim, Başkalarıyla İlişkide Değişim arasında olumsuz yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Alanyazın ve bu çalışmanın analiz sonuçları anksiyete düzeyi arttıkça Travma Sonrası Büyüme düzeyi azalmaktadır ya da Travma Sonrası Büyüme düzeyi arttıkça anksiyete düzeyi düşmektedir şeklinde yorumlanabilir. Literatürde incelendiği zaman bu araştırmadaki sonuçları destekleyen bulgular olduğu gibi desteklemeyen bulguların varlığı da mevcuttur. Depresyon, anksiyete semptomları ve travma sonrası büyümeyle ilgili olarak istatistiksel anlamda ilişki bulunmadı (Adila, 2020). Bu anlamda Travma sonrası büyüme ve anksiyete değişkenlerine dair alanyazında birden fazla farklı sonuca ulaşmak mümkün olmaktadır. Adila (2020) literatüre katkı sağladığı çalışmada depresyon ve anksiyete semptomları ile travma sonrası büyüme arasında anlamlı bir bağ bulamamıştır, bunun sebebi ise katılımcıların büyük bir çoğunluğunda depresyon ve anksiyete belirtilerine rastlanılmamış olduğu söylenilebilir.

4.2. Dünyaya İlişkin Varsayımlar ile Anksiyete Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Janoff-Bulman'a (1989) göre kişiler dünyayı ve etkileşimde bulunduğu bireyleri pozitif olarak irdeleme yatkınlığındadır, yalnız deneyimledikleri negatif durumlar kişilerin iyilik varsayımlarını düşürmekte yani, insan doğasına karşı pozitif şemaları negatif duruma gelmektedir. Kişilerin şemalarındaki bu değişim ise sadece dünyayı ölçümlemelerini etkilememekte, bununla birlikte kişilerin özyeterlik tutumlarını, depresif yönelimlerini ve şüphecilik yönelimlerini de etkilemektedir. Dünyaya ilişkin varsayımlarla yapılan çalışmalarda bu durumu destekler niteliktedir. Dünyaya karşı olumlu varsayımlar psikolojik iyi oluş (Poulin ve ark, 2008), etkili baş etme, iyimserlik (Hayes ve Weathington, 2007), özyeterlik, benlik saygısı ile pozitif yönlü, kaygı ile ise negatif yönlü bir bağ sonucuna ulaşılmıştır (Icekson ve Pines, 2013). Hoyer (2006), travmaya maruz kalan 112 Alman vatandaşıyla yaptığı araştırmada dünyaya ilişkin varsayımların psikolojik sağlık ve psikopatoloji üzerinde önemli bir tesirinin

olduğu kanaatine varmışlardır. Dünyaya ilişkin varsayımlar ile Anksiyete arasında olumsuz yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Bu araştırmada ise anksiyete düzeyi ile dünyaya ilişkin varsayımlar ölçeğinin tüm alt ölçekleri (iyilik, şans, rastlantısallık, kendilik değeri, kontrol varsayımları) arasında olumsuz yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Önceki kuramsal bulgular ve bu çalışmanın sonuçları ile katılımcıların dünyaya ilişkin varsayımlar ölçeği puanları arttıkça anksiyete düzeyleri düşmektedir şeklinde yorumlanabilir. Bu araştırma ve literatürdeki diğer araştırmaların sonucu ise dünyaya ilişkin varsayımlar düzeyi olumlu yönde yükseldikçe anksiyete düzeyi düşmektedir şeklinde yorumlanabilir.

4.3. Dünyaya İlişkin Varsayımlar ile Travma Sonrası Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Kişilerin hayatları boyunca birtakım pozitif, bütün ve başlıca inançları vardır, bu inançlarını genel zihinsel şemalar durumuna getirmektedir (Janoff, Bulman ve Berg, 1998). Bowlby (1969) bu tür bir zihinsel inanç şemasını olumlu illüzyonlar varsayımı içerisinde açıklamıştır. Bu varsayıma göre zihinsel düzenek ortasında, dünya ve kişinin kendisiyle alakalı güçlülük ve güvenlik emosyonunu ortaya çıkaran başlıca inançlar keşfetmektedir. Bu varsayımlarla kişinin hayatındaki duygusal ve davranışsal yönelimlerini, problemler ile başa çıkma seviyesini ve hayatını tekrardan yapılandırabilme becerisini etkileyebilmektedir. Janoff ve Bulman (1989), kişilerin varsayımları ve inançları için kuramsal bir sınır prezante etmiş olup, bu husus ‘Temel Varsayımlar Modeli ile ortaya koymuştur. Bu çerçeveye göre, kişinin sahip olduğu temel varsayımlar; dünyanın anlamlılığı, dünyanın iyiliği ve kendilik değeri varsayımları şeklinde üç ana grupta anlatılmaktadır. Janoff ve Bulman (1989) bu üç temel hipotezlerin dayandığı inanışları tüm bir şekilde inceleyerek dünyaya ilişkin varsayımlarla alakalı kavramsal bir şema sunmuştur. Bu kavramsal çerçeveye göre, insanların iyiliği, dünyanın iyiliği, kontrol edebilirlik, kendilik değeri, adalet, kendilik kontrolü, şans ve rastlantısallık varsayımları yer almaktadır (Janoff ve Bulman, 1989). Dünyaya ilişkin bu pozitif varsayımların, hayatı oldukça rahat ve oldukça güvenli bir şekle getirmekte olduğu, hayatın içinde kolay olmayan ve negatif durum ve olaylarla karşılaşsa bile kişinin dünya ve kendisiyle ilgili pozitif inançlarının farkına varmasına, zorluklarla başa çıkabilmesine ve hatta yeniden iyilik halinin kazanılması ve gelişme dönemine geçiş yapabilmesine etki edebilmektedir (Janoff, Bulman ve Berg, 1998; Elklit vd., 2007; Kaler vd., 2008; Tüfekçi, 2011; Taştan vd., 2017). Nygaard ve Heir (2012) yaptığı çalışmada doğal afete maruz kalmış ve tanıdıklarını

yitirmiş kişiler üzerinde yapılan bir çalışmada, dünyaya ilişkin varsayımlar, yaşam kalitesi ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) değişkenlerinin incelendiği araştırmanın sonucunda dünyaya ilişkin pozitif varsayımlara ehil kişilerin TSSB oranlarının oldukça az olduğu, yaşam niteliği algılarının ise oldukça fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Lilly ve ark, (2011) farklı nedenlerden dolayı travmatik yaşam deneyimlerine sahip kişilerin katıldığı bir çalışma yapmış, depresyon ile travmatik stres bozukluğu düzeyi arasındaki bağlantıda DİV regülasyon etkiye sahip olduğunu, şöyle ki, pozitif kuramlara sahip kişilerde travmatik yaşam deneyimlerinin depresyona olan tesirinin azaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu kavram üzerine ülkemizde literatüre katkı sağlamış olan çalışmalar sınırlı oranda olmasına rağmen, çalışmalardan çıkan sonuçların birbirine benzer oranda olduğu gözlenmektedir. Örneğin, Tüfekçi (2011) yılında trafik kazası yaşamış ve yaralanma-ölüm tecrübesine sahip olmuş olan bireylerle yapılan çalışma neticesinde, dünyaya ilişkin varsayımları pozitif olan kişilerin travma sonrası büyüme oranlarının oldukça fazla olduğu ve TSS oranlarının ise oldukça az olduğu bildirilmiştir. Dınvar (2011) literatüre katkı sağladığı çalışmada, pozitif anlamda DİV sahip kişilerin TSSB semptomlarının oldukça az olduğu göze çarpmaktadır. Haselden (2014) literatüre katkı sağlamış olduğu çalışmada, Türk ve Alman nosyonuna sahip kişiler arasında yapmış olduğu çalışmada ise travmaya maruz kalmış kişilerin yaşamsal temel varsayımlarda zedelenme olduğu, ancak bu temel varsayımları tekrardan yapılandırmış olan kişilerde bunun bir başa çıkma mekanizması fonksiyonu gördüğü ve travma sonrası büyümeyi pozitif anlamda etkilediği bulunmuştur. Farklı araştırmalarda da dünyaya ilişkin varsayımların travmatik yaşam olaylarının kişi üzerindeki negatif etkilerini minimum seviyeye indirebileceğini, pozitif sosyal davranışları da fazlaştıracığı öne sürülmektedir (Solomon vd., 1997; Dekel, Solomon ve ark, 2004; Dınvar, 2011). Diğer taraftan, “dünyaya ilişkin varsayımlar” değişkeninden alınan ortalamalara bakıldığında, araştırmaya katılım sağlayan bireylerin olumlu yanılsamalar olarak da incelenmiş olan dünyaya ilişkin pozitif varsayımlara sahip oldukları, dünyanın iyiliğine, kontrol edilebilirliğine, anlamlılığına, kendileriyle ilgili olumlu talih ve benlik algısına ve adil bir dünyanın varlığına yönelik inançlarının olduğu gözlemlenmiştir. Kuramsal modelde tahmin edildiği gibi DİV’ın TSB’yi istatistiksel pozitif anlamda etkilediği ve büyüme üzerinde pozitif bir yararının olduğu görülmüştür.

Bu bağlamda, DİV kişinin travmatik yaşam deneyimi karşısındaki gücünü fazlaştıracabileceği, deneyimlenen olumsuz durumlara karşı öğrenme, büyüme ve gelişme yeteneği sağlayabileceği, bir ruhsal süreç ve zihinsel yapılanma olarak vurgulanan

rahatsızlıkların idare edilebilmesinde ve büyümenin oluşmasında bir öncül olabileceği düşünülmektedir. Bu araştırmada DİV ile TSB arasında pozitif yönlü, istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bireylerin dünyaya, insanlara, içinde bulundukları ortama bakış açıları yaşanan olumsuz hayat deneyimlerini etkilemektedir. Olumlu bir bakış açısı gelişlerin kişilerde travmanın ardında bir büyüme geliştirmeleri aşıkardır. Çalışmaya katılan katılımcıların olumlu dünya görüşü travma sonrası pozitif anlamda kazanımlarının olduğunu göstermektedir. Önceki kuramsal bulgular ve bu çalışmanın sonuçları, kişinin dünyaya ilişkin varsayımlarının TSB düzeyini pozitif yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

4.4. Travma Sonrası Büyümenin Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine

Bu araştırmada katılımcıların travma sonrası büyüme düzeyleri yaş değişkenine göre incelendiğinde, travma sonrası büyüme envanterinin başkalarıyla ilişkide değişim alt boyutu ve ölçek toplam puanının, yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Travma sonrası büyüme envanterinin benlik algısında değişim ve yaşam felsefesinde değişim alt boyutlarının, yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Yılmaz ve Şahin, (2007) tarafından yapılan çalışmada travma sonrası büyüme düzeyleri, yaş değişkenine göre incelendiğinde herhangi bir etkisi bulunmamıştır. Şimşir, (2017) tarafından yapılan çalışmada travma sonrası büyüme düzeyleri yaş değişkenine göre incelendiğinde negatif bir etkisi bulunmuştur. Literatür incelendiğinde yaş ve travma sonrası büyüme arasında farklı sonuçları incelemek mümkündür. Bu araştırma bulgularına zıt sonuçlar olmasına karşın, yaş azaldıkça travma sonrası büyümenin anlamlı şekilde arttığı çalışmalarda görülmektedir (Stutts ve Stanaland, 2016). Bunu destekleyen bir çalışmada ise katılımcıların yaşı arttıkça, deneyimledikleri büyüme seviyesi azalmaktadır (Acar, 2020). Literatürde hem destekleyen hemde desteklemeyen çalışmaların varlığının sebebi sosyodemografik özelliklerdeki farklılıklar olabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada katılımcıların travma sonrası büyüme düzeyleri medeni durum değişkenine göre incelendiğinde, travma sonrası büyüme düzeyinin medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı oranda farklılaştığı belirlenmiştir. Bekar katılımcıların travma sonrası büyüme düzeyleri benlik algısında değişim, başkalarıyla ilişkide değişim) boşanmış katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Şahne (2018) tarafından yapılan çalışmada medeni durumun travma sonrası büyüme puanlarını yordamadığı görülmüştür. Bakım verenin ve hastanın medeni hali ile travma sonrası büyüme derecesi arasında anlamlı bir ilişki

bulunamamıştır. Literatüre bakıldığında meme kanserli hastalarda evli olmak travma sonrası büyümeyi arttıran bir faktör olarak saptanmıştır (Bellizzi, ve ark, 2006). Şizofreni hastalarının ve bipolar hastaların bakım verenleri üzerine yapılan çalışmalarda ise evli ya da bekar olmanın travma sonrası büyümenin derecesini etkilemediği belirtilmiştir (Eradamlar ve Küçüktüfekçi 2015; Özlü A, Yıldız M ve Aker T, 2010). Alanyazında birbirinden farklı sonuçların olmasının sebebi araştırmaların farklı sosyodemografik özelliklerdeki bireyler üzerinde yapılması gösterilebilir.

Bu araştırmada katılımcıların travma sonrası büyüme düzeyleri eğitim düzeyi değişkenine göre incelendiğinde, Travma Sonrası Büyüme Envanteri Yaşam Felsefesinde, Başkalarıyla İlişkide ve Benlik Algısında Değişim alt boyutu ve ölçek toplam puanlarının eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Ortaokul ve lisans düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların başkalarıyla ilişkide değişim alt boyutu puanlarının ilkökul düzeyinde eğitim görmüş katılımcılardan, ortaokul düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların ölçek toplam puanlarının da ilkökul düzeyinde eğitim görmüş katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Tezcan, (2018) in yaptığı çalışmaya göre çalışma örnekleminin eğitim düzeyi açısından ana değişkenler değerlendirildiğinde, eğitim düzeyinin travma sonrası büyüme ve travma sonrası stres belirtileri üzerinde etki yarattığı saptanmıştır. Buna göre en düşük eğitim düzeyine sahip grup hem lisans eğitimine hem de lisansüstü eğitimine sahip gruptan daha yüksek düzeylerde travma sonrası büyüme yaşadıkları bulunmuştur. Bireylerin eğitim düzeylerinin travma sonrası büyüme düzeyleri üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalara bakıldığında; yüksek eğitim düzeyindeki katılımcıların daha düşük düzeyde travma sonrası büyüme gösterdikleri yönünde bu çalışma ile benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Göcek, 2012; Gül, 2014). Başka bir çalışmada ise Widows ve arkadaşları (2005) eğitim düzeyi ile TSB arasında zıt yönlü bir bağ olduğunu belirlemişlerdir. Böbrek yetmezliği yaşayan bireylerde travma sonrası büyümeyi araştıran bir diğer çalışmada ise, bireylerin ilkökul, ortaokul ve lise mezunu olmaları, travma sonrası büyüme düzeyini artırdığı sonucu, mevcut çalışmadaki düşük eğitim düzeyi grubunun hem lisans hem yüksek lisans mezunlarına göre travma sonrası büyüme düzeyinin daha fazla olduğu bulgusuyla bağdaşmaktadır (Yorulmaz, Bayraktar ve Özdilli, 2010). Bu çalışmanın sonuçları ve literatürdeki araştırmaların sonuçları arasındaki farklılığın sebebi sosyodemografik özelliklerin farklılaşması olarak gösterilebilir.

Bu araştırmada katılımcıların travma sonrası büyüme düzeyleri çalışma durumu değişkenine göre incelendiğinde, Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında ve Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu ve ölçek total puanlarının çalışma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı oranda farklılaştığı belirlenmiştir. Çalışan katılımcıların Benlik Algısında ve Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu ile ölçek total puanlarının çalışmayan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Çalışmanın insan psikolojisi üzerinde olumlu etkiler yarattığı ve kişinin yeni yaşam şartlarına ve sosyal çevreye hızlı bir biçimde adapte olduğu görülmektedir. Meme kanseri hastaları ile yapılan bir çalışmada ise tam zamanlı veya yarı zamanlı bir işte çalışıyor olan bireylerin travma sonrası büyümenin başkalarıyla ilişkiler ve yaşamı takdir alt boyutlarından aldıkları puanların çalışmayan bireylerinkine göre daha yüksek bulunduğu bildirilmiştir (Bellizzi ve Blank, 2006). Bu çalışma ve literatürdeki çalışmaların sonuçları, çalışan bireylerin travma sonrası büyüme düzeyleri çalışmayan bireylere göre daha yüksektir şeklinde yorumlanabilir.

Bu araştırmada katılımcıların travma sonrası büyüme düzeyleri devlet desteğinden faydalanma değişkenine göre incelendiğinde, Travma Sonrası Büyüme Envanteri Yaşam Felsefesinde Değişim alt boyutu puanlarının devlet desteğinden faydalanma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Devlet desteği alan katılımcıların günlük ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılayabilmeleri TSBE'nin alt boyutu olan Yaşam Felsefesinde Değişime olumlu bir şekilde yansımıştır. Bu çalışma sonucunda devlet desteğinden faydalanan bireylerin travma sonrası büyüme düzeyleri devlet desteğinden faydalanmayan bireylere göre daha yüksektir şeklinde yorumlanabilir.

Bu araştırmada katılımcıların travma sonrası büyüme düzeyleri gelir durumuna göre incelendiğinde, Travma Sonrası Büyüme Envanteri gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Bu araştırmada katılımcıların travma sonrası büyüme düzeyleri çocuk bulunma durumu değişkenine göre incelendiğinde, Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında, Yaşam Felsefesinde ve Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu ve ölçek toplam puanlarının çocuk bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Çocuğu bulunmayan katılımcıların Benlik Algısında, Yaşam Felsefesinde ve Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu ve ölçek toplam puanlarının çocuğu bulunan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın sonucunda çocuğu olan

bireylerin Benlik Algısında, Yaşam Felsefesinde ve Başkalarıyla İlişkide Değişim düzeyleri çocuğu olmayan katılımcılardan daha yüksektir şeklinde yorumlanabilir.

Bu araştırmada katılımcıların travma sonrası büyüme düzeyleri kayıt bulunma durumu değişkenine göre incelendiğinde, Travma Sonrası Büyüme Envanteri kayıt bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Bu araştırmada katılımcıların travma sonrası büyüme düzeyleri aile bireylerinden birinin ya da kendinin saldırıya uğrama durumu değişkenine göre incelendiğinde, Travma Sonrası Büyüme Envanteri aile bireylerinden birinin ya da kendinin saldırıya uğrama durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Bu araştırmada katılımcıların travma sonrası büyüme düzeyleri aile bireylerinden birinin ya da kendisinin yaralanma durumu değişkenine göre incelendiğinde, Travma Sonrası Büyüme Envanteri aile bireylerinden birinin ya da kendisinin yaralanma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Bu araştırmada katılımcıların travma sonrası büyüme düzeyleri Aile Bireylerinden Yaşamını Kaybeden Biri Bulunma Durumu değişkenine göre incelendiğinde, Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında Değişim, Yaşam Felsefesinde Değişim ve Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu ve ölçek toplam puanlarının aile bireylerinden yaşamını kaybeden biri bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Aile bireylerinden biri yaşamını kaybeden katılımcıların Envanteri Benlik Algısında, Yaşam Felsefesinde ve Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu ve ölçek toplam puanlarının aile bireylerinden biri yaşamını kaybetmeyen katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu araştırmanın sonuçları Aile bireylerinden birini kaybeden katılımcıların travma sonrası büyüme düzeyleri aile bireylerinden birini kaybetmeyen katılımcılara göre daha yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Bu araştırmada katılımcıların travma sonrası büyüme düzeyleri Kayıp ve yaralanmaya şahit olma Durumu değişkenine göre incelendiğinde, Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında, Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu ve ölçek toplam puanlarının kayıp ve yaralanmaya şahit olma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Kayıp ve yaralanmaya şahit olmayan katılımcıların Benlik Algısında ve Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu ve ölçek toplam puanlarının kayıp ve yaralanmaya

şahit olan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu araştırmanın sonuçları Kayıp ve yaralanmaya şahit olan katılımcıların travma sonrası büyüme düzeyleri Kayıp ve yaralanmaya şahit olmayan katılımcılara göre daha düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Bu araştırmada katılımcıların travma sonrası büyüme düzeyleri Aile Bireylerinden Birinin Ya Da Kendisinin Yaralanma Durumu değişkenine göre incelendiğinde, Travma Sonrası Büyüme Envanteri, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Rastlantısallık, Adalet, Kendilik Değeri, Şans ve Kontrol Varsayımları alt boyutu puanlarının aile bireylerinden birinin ya da kendinin saldırıya uğrama durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir

4.5. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Değişkeninin Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

Katılımcıların dünyaya ilişkin varsayımları yaş değişkenine göre incelendiğinde, dünyaya ilişkin varsayımların, yaşa göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde, bu sonuçları hem destekleyen hem de desteklemeyen bazı çalışmalar göze çarpmaktadır. Carboon ve arkadaşları (2005) tarafından yapılmış olan çalışmada, genç yaşta olan bireylerin dünyaya ilişkin varsayımlarını orta ve yaşlı kişilere göre daha olumsuz bulmuştur. Tüfekçi ise (2011) trafik kazası yaşamış bireylerde yaş yükseldikçe, dünyaya ilişkin varsayımlarda daha pozitif bir anlam kazanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Literatür incelendiğinde yaş değişkeninin, dünyaya ilişkin varsayımlar değişkeni üzerinde farklılaşan bir etkisi olduğu görülmektedir. Literatürdeki bilgilere bakıldığında dünyaya ilişkin varsayımlar ve yaş arasında doğrudan anlamlı bir ilişki olduğu bilinmektedir. Fakat bu çalışmada göçmen olma durumu, adapte olma durumları göz önünde bulundurulduğunda ve yaş aralığında eşit dağılım olmadığından, bu iki değişken arasında anlamlı bir farklılık görülmediği düşünülmektedir.

Kadın Katılımcıların dünyaya ilişkin varsayımları ile ilgili olan şans varsayımının, bu araştırmada medeni durum göre farklılaştığı görülmüştür. Sonuçlara bakıldığında Bekar katılımcıların Şans Varsayımının boşanmış katılımcılardan daha yüksek olduğunu ve daha fazla benimsediği görülmüştür. Literatürde şans ve kendilik değeri daha olumsuz olduğu zaman, stres düzeyinin daha yüksek olduğunu bildiren çalışmalar bulunmaktadır. Bu bağlamda bekar kadın katılımcıların şans ve kendilerine dair daha olumlu bir bakış açısı benimsemiş olabileceği düşünülmektedir (Solomon, Iancu ve Tyano, 1997).

Bu çalışmada kadın Katılımcıların dünyaya ilişkin varsayımları ile ilişkili kontrol değişkini ve eğitim düzeyi arasında anlamlı düzeyde farklılık belirlenmiştir. Lise düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların kontrol varsayımı, ilkokul düzeyinde eğitim görmüş katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç kontrol varsayımı düzeyi yükseldikçe eğitim düzeyi de yükselmektedir şeklinde yorumlanabilir. Buna karşın diğer çalışmalar incelendiğinde eğitim düzeyine göre farklılık bulunamayan bazı çalışmalar olduğu da görülmüştür (Tüfekçi, 2011).

Araştırma sonuçlarına bakıldığında katılımcıların dünyaya ilişkin varsayımları ile çalışma durumunun anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar çalışma durumu değişkeninin dünyaya ilişkin varsayımlar değişkeni üzerinde herhangi bir etki yaratmadığı şeklinde yorumlanabilir. Literatürde bu değişkenlerle ilgili bir çalışmalara rastlanmamıştır ve özgün bir sonuç olarak literatüre katkı sağlayabilceği düşünülmektedir.

Katılımcıların dünyaya ilişkin varsayımları devlet desteğinden faydalanma durumu değişkenine göre incelendiğinde, anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Araştırmada çalışma durumunda olduğu gibi devlet desteği değişkenine göre de anlamlı olarak bir farklılık bulunmamış olması, bize dünyaya dair varsayımlar ile kişilerin maddi açıda hali hazırda durumları ile bir bağlantı kurulamadığını gösterebilir.

Katılımcıların dünyaya ilişkin varsayımları, gelir durumunun anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. 0-2020 TL aralığında gelire sahip katılımcıların dünyaya ilişkin varsayımları 2021-3000 TL gelire sahip katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç daha düşük gelirli katılımcıların dünyaya ilişkin varsayımlarının daha olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir. Tüfekçi çalışmasında gelir düzeyi fazlalaştıkça dünyaya ilişkin varsayımlar puanının da fazlalaştığı görülmektedir. Kazanç düzeyinin yüksek olması, aktivitelere erişiminin kolaylaşması, imkanların artması gibi birçok durum ile olumlu etki edebilmektedir. Bulundukları yerden göç etme, şu an yaşadıkları durumun etkisinin varlığı olabileceği gibi farklı dil kullanımında bu değişkenlere etki etmiş olabileceği düşünülebilir.

Çocuğu bulunmayan katılımcıların dünyaya ilişkin varsayımlarının, çocuğu bulunan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Çocuğu bulunmayan katılımcıların dünyaya ilişkin varsayımlarının daha olumlu olması, ebeveyn tutumlarının ve çocuklarının geleceği için endişe etme düzeylerinin daha düşük olmasıyla ilgili olarak yorumlanabilir.

Katılımcıların dünyaya ilişkin varsayımlarının, kayıt bulunma durumu değişkenine göre incelendiğinde, anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Kişilerin barınma, yeme/içme, güvede olma gibi temel ihtiyaçlarının varlığı kayıt bulunma durumunu daha öncelikli hale getirmiş olabileceği düşünülmektedir.

Kadın katılımcıların aile bireylerinden birinin ya da kendisinin saldırıya uğramayanlarda dünyaya ilişkin varsayımlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Güvensiz bir ortamda bulunma veya olumsuz yaşantılar bireyler üzerinde birçok ruhsal sıkıntıya sebebiyet verebilmektedir. Dolayısıyla bu durumları yaşamayan bireyler, dünyaya daha iyimser, öngörülebilir bakabilmektedir.

Benzer bir şekilde katılımcıların dünyaya ilişkin varsayımları aile bireylerinden birinin ya da kendisinin yaralanma durumu değişkenine göre incelendiğinde, anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Aynı zamanda aile bireylerinden yaşamını kaybeden biri bulunma durumu değişkenine göre incelendiğinde, aile bireylerinden yaşamını kaybeden biri bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Bu istatistiksel sonuçlar bizlere kadın katılımcıların, aileleri veya kendilerine dair zarar verici ya da üzücü yaşantılarda uzak oldukları zaman, aile bütünlüğünün korunması kadın mültecilerde dünyaya dair olumlu, iyimser bir tablo çizdikleri düşünülmektedir.

4.6. Anksiyete düzeyinin Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine

Katılımcıların anksiyete düzeyleri yaş değişkenine göre incelendiğinde, anksiyete düzeyinin yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Literatürdeki diğer çalışmalar incelendiğinde, yaygın anksiyetenin yaş ile ilişkili olmadığını destekleyen araştırmaların bulunduğu görülmüştür (Çatak, 2019; Gül 2019; Dokuzlu, 2016). Ayrıca, Demir (2017) ise sürekli anksiyete ile yaş değişkeni arasında negatif yönlü, zayıf bir ilişki bulmuş; (Beksaçi, 2018) ise sürekli anksiyetenin yaşa göre farklılaştığını ve küçük yaş daha yüksek düzeyde anksiyete sahip olduğunu belirlemiştir. Bu çalışmanın sonuçları yaş değişkeninin anksiyete düzeyi üzerinde herhangi bir etki yaratmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcıların anksiyete düzeyleri eğitim düzeyi, çalışma, medeni, gelir, çocuk bulunması, kayıt bulunma durumu değişkenlerine göre incelendiğinde, anksiyete düzeyinin bu değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Öksüz,

(2012) senesinde yapmış olduğu çalışmada kadınların eğitimli olma durumları ile sürekli ve anlık kaygı semptomları arasında anlamlılık olduğu görülmüştür. Yaş büyüdükçe, eğitim seviyesi yükseldikçe kaygı düzeyleri azalmaktadır. Merey, (2010) yapmış olduğu araştırmada ise eğitim ve kaygı birbirine ters orantılı olarak yükselmektedir. Lise mezunlarının kaygı düzeyi en fazla grup iken, en az kaygı lisansüstü programlardan mezun olmuş kişilerde görülmüştür. Ülkemiz şartlarında lise mezunu olmanın yeterli olmaması sebebiyle bu durumun ortaya çıktığı düşünülmektedir. Alanyazın incelendiğinde eğitim düzeyi ve anksiyete arasında farklı sonuçları incelemek mümkündür. Nart, (2019) herhangi bir işte çalışan kadınlar ve çalışmayan kadınların kaygı semptomlarını göz önüne aldığımızda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Öksüz (2012) senesinde yaptığı araştırmada iş sahibi olan kadınların kaygı düzeylerinin fazla olduğunu saptamıştır. Alanyazın incelendiğinde çalışma durumu ve anksiyete arasında farklı sonuçları incelemek mümkündür. Oztürk ve Uluşan, (2008) medeni durum ile kaygı ilişkisini incelediği çalışmada bekâr katılımcıların yüksek ortalamaya sahip olduğu belirlenmiştir. Çelik ve arkadaşlarının (2008), çalışmasında, bekâr bireylerde kaygı düzeyinin evlilere oranla daha fazla olduğu görülmüştür. Yapılan farklı bir araştırmaya göre ise evli bireylerin anksiyete seviyeleri, bekar bireylere kıyasla daha yüksektir. Evlilik beraberinde gelen sorumlulukların bu durumu ortaya çıkardığı öngörülmektedir (Yılmaz, 2018). Alanyazın incelendiğinde medeni durum ve anksiyete arasında farklı sonuçları incelemek mümkündür. Belge, (2019) ortaya çıkan sonuçlara göre anksiyete, birbirinden farklı gelir dağılımında olan kişilerde anlamlı bir farklılık sergilememiştir. Okyay ve arkadaşları (2012) kadın katılımcılar üzerinde yaptıkları bir çalışmada kazanç oranı az olan kadınların daha fazla kazançta sahip kadınlara kıyasla daha fazla anksiyete puanına sahip olduğunu bildirmişlerdir. Alanyazın incelendiğinde gelir durumu ve anksiyete arasında farklı sonuçları incelemek mümkündür. Aydın, (2018) tarafından yapılan çalışmada çocuk sahibi olmanın anksiyete seviyesini değıştirmedeği sonucuna varılmıştır. Alanyazın incelendiğinde farklı sonuçların bulunduğu başka bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmanın sonuçları eğitim, çalışma, medeni, gelir, çocuk bulunma, kayıt bulunma durumu değışkenlerinin anksiyete düzeyi üzerinde herhangi bir etki yaratmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcıların anksiyete düzeyleri devlet desteğinden faydalanma durumu değışkenine göre incelendiğinde, anksiyete düzeyinin devlet desteğinden faydalanma durumu değışkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Devlet desteğinden

faydalanan kişilerin Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının devlet desteğinden faydalanmayan kişilere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durumun sebebi ise devlet desteğinin belirli dönemlerde belirli süre zarfında veriliyor olması ve devlet desteğinin farklı sebeplerden ötürü kesilme durumunun varlığı kişide sürekli bir kaygı oluşturmaktadır. Bu sonuç devlet desteği alan bireylerin anksiyete düzeylerinin devlet desteği almayan katılımcılardan daha yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcıların anksiyete düzeyleri aile bireylerinden birinin ya da kendinin saldırıya uğrama durumu değişkenine göre incelendiğinde, anksiyete düzeyinin aile bireylerinden birinin ya da kendinin saldırıya uğrama durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Aile bireylerinden biri ya da kendisi saldırıya uğrayan katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği puanları aile bireylerinden biri ya da kendisi saldırıya uğramayan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç aile bireylerinden birinin ya da kendinin saldırıya uğrama durumu değişkeninin anksiyete düzeyini arttırıcı bir etkiye sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcıların anksiyete düzeyleri aile bireylerinden birinin ya da kendisinin yaralanma durumu değişkenine göre incelendiğinde, anksiyete düzeyinin aile bireylerinden birinin ya da kendisinin yaralanma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Aile bireylerinden biri ya da kendisi yaralanan katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının aile bireylerinden biri ya da kendisi yaralanmayan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç aile bireylerinden birinin ya da kendisinin yaralanma durumu değişkeninin anksiyete düzeyini arttırıcı bir etkiye sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Güvenlik ihtiyacının insan yaşamı boyunca insanların temel ihtiyacı olduğu ve bu ihtiyacın tam anlamıyla karşılanması gerektiği, karşılanmaması halinde kişinin ruhsal ve bedensel olarak tehlikeye gireceği aşikardır.

Katılımcıların anksiyete düzeyleri aile bireylerinden yaşamını kaybeden biri bulunma durumu değişkenine göre incelendiğinde, anksiyete düzeyinin aile bireylerinden yaşamını kaybeden biri bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Aile bireylerinden biri yaşamını kaybeden katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının aile bireylerinden biri yaşamını kaybetmeyen katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç aile bireylerinden yaşamını kaybeden biri bulunma durumu değişkeninin anksiyete düzeyini arttırıcı bir etkiye sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Yas sürecini sağlıklı yaşamayan bireylerde nefes alamama, her an tetikte olma hali, şok, kaygı, korku, çaresizlik, üzüntü, stres ve umutsuzluğun bireylerde anksiyeteyi arttırıcı etkisini olduğu aile bireylerinden birini kaybeden katılımcılar ise bu semptomları yaşadığı görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, Suriyeli mültecilerde dünyaya ilişkin varsayımlar ve travma sonrası büyümenin anksiyete üzerindeki etkisi incelenmiş ve dünyaya ilişkin varsayımlar, travma sonrası büyüme ve anksiyetenin demografik özellikler açısından nasıl farklılaştığı belirlenmiştir. Araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmada dünyaya ilişkin varsayımlar, travma sonrası büyüme ve anksiyete arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında ve Yaşam Felsefesinde Değişim alt boyutları yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında ve Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutları medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında, Yaşam Felsefesinde ve Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutları eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında, Yaşam Felsefesinde ve Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutları eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında ve Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutları çalışma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Travma Sonrası Büyüme Envanteri Yaşam Felsefesinde Değişim alt boyutu devlet desteğinden faydalanma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında ve Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutu devlet desteğinden faydalanma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Travma Sonrası Büyüme Envanteri, gelir durumu, kayıt bulunma durumu ve aile bireylerinden birinin ya da kendinin saldırıya uğrama durumu değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında, Yaşam Felsefesinde ve Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutları çocuk bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik

Algısında, Yaşam Felsefesinde ve Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutları aile bireylerinden yaşamını kaybeden biri bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Travma Sonrası Büyüme Envanteri Benlik Algısında ve Başkalarıyla İlişkide Değişim alt boyutları kayıp ve yaralanmaya şahit olma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Travma Sonrası Büyüme Envanteri Yaşam Felsefesinde Değişim alt boyutu kayıp ve yaralanmaya şahit olma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Dünyaya İlişkin Varsayımlar yaş, çalışma durumu, devlet desteğinden faydalanma durumu ve kayıt bulunma durumu değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Şans Varsayımı alt boyutu medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik, Adalet, Rastlantısallık, Kendilik Değeri ve Kontrol varsayımlarının farklılaşmadığı belirlenmiştir. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Kontrol Varsayımı alt boyutu eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik, Adalet, Rastlantısallık, Kendilik Değeri ve Şans Varsayımları alt boyutu eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik, Şans, Rastlantısallık, Kendilik Değeri ve Kontrol Varsayımları alt boyutu gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği, çocuk bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik ve Şans Varsayımı alt boyutları aile bireylerinden birinin ya da kendinin saldırıya uğrama durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik Varsayımı alt boyutu aile bireylerinden birinin ya da kendisinin yaralanma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik, Şans, Rastlantısallık, Kendilik Değeri ve Kontrol Varsayımları alt boyutu aile bireylerinden yaşamını kaybeden biri bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Adalet Varsayımı alt boyutu aile bireylerinden yaşamını kaybeden biri bulunma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği İyilik, Adalet, Şans,

Kendilik Değeri ve Kontrol Varsayımları alt boyutu kayıp ve yaralanmaya şahit olma durumu durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir.

Beck Anksiyete Ölçeği, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, çalışma durumu, gelir durumu, çocuk bulunma durumu ve kayıt bulunma durumu değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Beck Anksiyete Ölçeği, devlet desteğinden faydalanma durumu, aile bireylerinden birinin ya da kendinin saldırıya uğrama durumu, aile bireylerinden yaşamını kaybeden biri bulunma durumu ve kayıp ve yaralanmaya şahit olma durumu değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir.

Araştırma sonuçları dikkate alınarak aşağıda öneriler sıralanmıştır.

1. Anksiyete puanı yüksek olan, dünyaya ilişkin varsayımlar puanı düşük olan ve travma sonrası büyüme göstermemiş katılımcılar olduğu görülmüştür. Bu bağlam hususundaki mülteci bireylerin belirlenmesi ve desteklenmesine yönelik çalışmalar planlanabilir.
2. Araştırma, Suriyeli kadın mülteciler ile yapılmıştır. Araştırma bulgularının genellenebilmesi amacıyla değişik örneklem gruplarında araştırmalar planlanabilir.
3. Araştırmada bireylerin kendilerinin yanıtladığı öz değerlendirme türünde ölçme araçları kullanılmıştır. Daha detaylı bulgular elde etmek için uzmanlar tarafından uygulanan yöntemleri içeren nitel özellikte çalışmalar planlanabilir.

KAYNAKÇA

- Affleck, G., ve Tennen, H. (1996). Construing benefits from adversity: Adaptational significance and dispositional underpinnings. *Journal of personality*, 64(4), 899-922.
- Aldwin, C. M., Levenson, M. R., ve Spiro, A. (1994). Vulnerability and resilience to combat exposure: Can stress have lifelong effects?. *Psychology and aging*, 9(1), 34.
- Alpak, G., Unal, A., Bulbul, F., Sagaltici, E., Bez, Y., Altindag, A., ... ve Savas, H. A. (2015). Post-traumatic stress disorder among Syrian refugees in Turkey: a cross-sectional study. *International journal of psychiatry in clinical practice*, 19(1), 45-50.
- Arkonaç, O. (1999). Açıklamalı psikiyatri sözlüğü. *Nobel Tıp Kitabevleri*, İstanbul.
- Aydın, U. A. (2018). *Yöneticilerin anksiyete düzeylerine etki eden demografik faktörler üzerine görgül bir araştırma* Master's thesis, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Barnes, D. M. (2001). Mental health screening in a refugee population: A program report. *Journal of Immigrant Health*, 3 (3), 141-149.
- Baumert, A., Beierlein, C., Schmitt, M., Kemper, C. J., Kovaleva, A., Liebig, S. ve Rammstedt, B. (2013). Measuring Four Perspectives Of Justice Sensitivity With Two Items Each. *Journal of Personality Assessment*, 96, 380-390.
- Beck, A. T., Epstein, N., Brown, G., ve Steer, R. A. (1988). An inventory for measuring clinical anxiety: psychometric properties. *Journal of consulting and clinical psychology*, 56(6), 893.
- Beksaçi, I. (2019). *Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumu ile depresyon ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki* Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Bellizzi, K. M., ve Blank, T. O. (2006). Predicting posttraumatic growth in breast cancer survivors. *Health Psychology*, 25(1), 47.
- Bhugra D, Gupta S, Bhui K, Craig T, Dogra N, Ingleby JD et al. (2011).

- Bogic M, Njoku A, ve Priebe S. (2015). Long-term mental health of war-refugees: a systematic literature review. *BMC Int Health Hum Rights*. 15,29.
- BOLAT, T., Bolat, O. İ., ve Taştan, S. *Örgütsel Destek, Sosyal Bağlılık Ve Dünyaya İlişkin Varsayımların Travma Sonrası Büyüme Üzerindeki Etkisinde Acının Dönüştürücü Gücünün Rolü: Pozitif Psikoloji Bağlamında Bir Değerlendirme. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(1), 361-402.
- Bowlby, J. (1969). Attachment and loss, New York, USA: Basic Books.
- Buz, S. (2004). *Zorunlu çıkış zorlu kabul mültecilik*. Ankara: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Yayınları.
- Buz, Sema, “Türkiye’deki Sığınmacıların Üçüncü Bir Ülkeye Gidiş İçin Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar” Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (2. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Calhoun, L. G., ve Tedeschi, R. G. (2013). *Posttraumatic growth in clinical practice*. Routledge.
- Cann, A., Calhoun, L. G., Tedeschi, R. G., Kilmer, R. P., Gil-Rivas, V., Vishnevsky, T., ve Danhauer, S. C. (2010). The Core Beliefs Inventory: A brief measure of disruption in the assumptive world. *Anxiety, Stress ve Coping*, 23(1), 19-34.
- Carboon I, Anderson VA, Pollard A, Szer J, Seymour JF. (2005). Posttraumatic growth following a cancer diagnosis: Do world assumptions contribute?. *Traumatology*, 11(4), 269-283.
- Close C, Kouvonen A, Bosqui T, Patel K, O’Reilly D, ve Donnelly M. (2016). The mental health and wellbeing of first generation migrants: a systematic-narrative review of reviews. *Glob Health*.12, 47
- Çatak, Ş. (2019). *Üniversite öğrencilerinin beslenme alışkanlıkları ve probiyotik süt ürünleri tüketim sıklıklarının anksiyete bozukluğuna etkisi* Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.

- Dalbert, C. (1999). The world is more just for me than generally: About the personal belief in a just world scale's validity. *Social justice research*, 12(2), 79-98.
- Dekel, R., Solomon, Z., Elklit, A., ve Ginzburg, K. (2004). World assumptions and combat-related posttraumatic stress disorder. *The Journal of social psychology*, 144(4), 407-420.
- Demir, S. (2017). *Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile kaygı düzeyleri ve yetersizlik duyguları arasındaki ilişkinin incelenmesi* Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dınvar, P.E. (2011). *Travma sonrası stres, dünyaya ilişkin varsayımlar ve tanrı algısı arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dik, T. (2010). Atasözlerinde Adil Dünya İnancı. *Millî Folklor*, 22(88), 28-32
- Dilbaz, N. (1997). Sosyal fobi. *Psikiyatri Dünyası*, 1(1), 18-24.
- Dokuzlu, E. (2016). *18-25 yaş arası üniversite öğrencilerinde anne-baba tutumunun kaygı düzeyleri ve bağlanma tipi ile ilişkisi* Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- DSM-5 Tanı ölçütleri başvuru el kitabı*. Hekimler Yayın Birliği Yayıncılık, 2013.
- Duman, N. (2019). Travma Sonrası Büyüme ve Gelişim. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 4(7), 178-184.
- Dürü, Ç. (2006). *Travma sonrası stres belirtileri ve travma sonrası büyümenin çeşitli degiskenler açısından incelenmesi ve bir model önerisi* Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ekin, S. (2017). *Majör depresyon ve yaygın anksiyete bozukluğu tanısı alan kişilerde bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin değerlendirilmesi* Master's thesis, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Elklit, A. ve Brink, O. (2004). Fiziksel saldırı kurbanlarında travma sonrası stres bozukluğunun bir göstergesi olarak akut stres bozukluğu. *Kişilerarası Şiddet Dergisi*, 19 (6), 709-726.
- Elklit, A., Shevlin, M., Solomon, Z., ve Dekel, R. (2007). Factor structure and concurrent validity of the world assumptions scale. *Journal of Traumatic Stress: Official Publication of The International Society for Traumatic Stress Studies*, 20(3), 291-301.
- Eradamlar N, Küçüktüfekçi AH, Balaban ÖD, Şenyaşar K, editors. Posttraumatic growth in caregivers of bipolar affective disorder patients and related factors. *European Neuropsychopharmacology*; 2015: Elsevier Science Bv Po Box 211, 1000 Ae Amsterdam, Netherlands.
- Eradamlar, N., Küçüktüfekçi, A. H., Balaban, O. D., ve Senyaşar, K. (2015). P. 2. d. 027 Post-traumatic growth in caregivers of bipolar affective disorder patients and related factors. *European Neuropsychopharmacology*, (25), S426.
- Everett, M. A., Yeagers, E., Sayre, R. M., ve Olson, R. L. (1966). Penetration of epidermis by ultraviolet rays. *Photochemistry and Photobiology*, 5(7), 533-542.
- Fazel M, Wheeler J, ve Danesh J. (2005). Prevalence of serious mental disorder in 7000 refugees resettled in western countries: a systematic review. *Lancet*. 365,1309– 14.
- Göcek, E. (2012). *Diyabet hastalarının psikolojik sıkıntı ve travma sonrası gelişimlerinin kaynakların korunması kuramı kapsamında incelenmesi* Master's thesis, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Göç Terimleri Sözlüğü. (2013). Uluslararası Göç Örgütü Yayını (IOM).
- Grinberg, L., ve Grinberg, R. (1989). *Psychoanalytic perspectives on migration and exile*. Yale University Press.
- Grove, N. J., Zwi, A. B., Silove, D., ve Tarantola, D. (2005). Psychosocial health and human rights: fair weather friends? Examining post-tsunami interventions in conflict-affected areas. *Australian Journal of Human Rights*, 11(2), 71-94.

- Gül, S., Olgunsoylu, B., Ünal, Y. (2015). Yetersizliği olan ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip ailelerin travma sonrası stres belirti ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (32), 221-245.
- Gül, Y. S. (2019). *Üniversite öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri ve affetme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gün, Z. (2006). Göç üzerine psikolojik çalışmalar, yöntemsel sorunlar ve çözüm önerileri. *Türk Psikoloji Bülteni*, 12 (38), 27-41.
- Haselden, M. (2014). Üniversite öğrencilerinde travma sonrası büyümeyi yordayan çeşitli değişkenlerin Türk ve Amerikan kültürlerinde incelenmesi: Bir model önerisi.
- Hayes, C. T., ve Weathington, B. L. (2007). Optimism, stress, life satisfaction, and job burnout in restaurant managers. *The Journal of psychology*, 141(6), 565-579.
- Horwath E, Gould F, Weissman MM (2011) Epidemiology of Anxiety Disorders. Editors: TSUANG MT, TOHEN M, JONES P, Textbook of Psychiatric Epidemiology. Third Edition, John Wiley and Sons, pp: 311-328.
- Howard, M., ve Hodes, M. (2000). Psychopathology, adversity, and service utilization of young refugees. *Journal of the American Academy of Child ve Adolescent Psychiatry*, 39(3), 368-377.
- Icekson, T., ve Pines, A. M. (2013). Positive perception: A three dimensional model and a scale. *Personality and Individual Differences*, 54(2), 180-186.
- İçduygu, A., Erder, S., ve Gençkaya, Ö. F. (2014). Türkiye'nin uluslararası göç politikaları: 1923-2023. *Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi. İstanbul*.
- İşmen, A.E. (2006). Depremin psikolojik etkileri: daha az zarar görmek mümkün mü. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (1), 349-362.
- Janoff-Bulman, R. (1985). The aftermath of victimization: Rebuilding shattered assumptions. C.R. Figley (Eds.). *Trauma and its wake*, içinde, (s.15-35). Bristol: Taylor and Francis

- Janoff-Bulman, R. (1989). The benefits of illusions, the threat of disillusionment, and the limitations of inaccuracy. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 8(2), 113-136.
- Janoff-Bulman, R., Berg, M., ve Harvey, J. H. (1998). Disillusionment and the creation of value: From traumatic losses to existential gains. *Perspectives on loss: A sourcebook*, 35-47.
- Joseph, S., and Linley, P. A. (2006). Growth following adversity: Theoretical perspectives and implications for clinical practice. *Clinical Psychology Review*, 26, 1041–1053.
- Kaler, M. E., Frazier, P. A., Anders, S. L., Tashiro, T., Tomich, P., Tennen, H., ve Park, C. (2008). Assessing the psychometric properties of the World Assumptions Scale. *Journal of Traumatic Stress: Official Publication of The International Society for Traumatic Stress Studies*, 21(3), 326-332.
- Kara, P., ve Korkut, R. (2010). Türkiye’de göç, iltica ve mülteciler. *Türk İdare Dergisi*, 467(1), 153-162.
- Karamustafalıoğlu, O., ve Yumrukçal, H. (2011). Depresyon ve anksiyete bozuklukları. *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*, 45(2), 65-74.
- Karasar, N. (2016). Bilimsel araştırma yöntemi, (31. Basım) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kardaş, F., ve Tanhan, F. (2018). Van depremini yaşayan üniversite öğrencilerinin travma sonrası stres, travma sonrası büyüme ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 1-36.
- Kılınç, S., ve Torun, F. (2011). Adil Dünya İnancı. *Current Approaches in Psychiatry/Psikiyatride Guncel Yaklasimler*, 3(1).
- Kınık, K. (2010). Göç, Sürgün ve iltica. *Hayat Sağlık Dergisi*, 2, 36-39.
- Klinke, C. L., ve Meyer, C. (1990). Evaluation of rape victim by men and women with high and low belief in a just world. *Psychology of women Quarterly*, 14(3), 343-353.
- Kolukırk, S. (2009). Mülteci ve sığınmacı olgusunun medyadaki görünümü: Medya politikası üzerine bir değerlendirme. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 1-20.

Koyuncu, A. (2014). *Kentin yeni misafirleri Suriyeliler*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Koyuncu, A., Tutkunkardas, D., Binbay, Z., Ozyildirim, I., Ertekin, E., ve Tukel, R. (2012). P-119-The prevalence and clinical features of adult attention deficit-hyperactivity disorder in social anxiety disorder patients. *European Psychiatry*, 27(S1), 1-1.

Lerner, M. J. (1980). The belief in a just world. In *The Belief in a just World* (pp. 9-30). Springer, Boston, MA.

Lilly, M. M., Valdez, C. E., ve Graham-Bermann, S. A. (2011). The mediating effect of world assumptions on the relationship between trauma exposure and depression. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(12), 2499-2516.

Lindert J, Schouler-Ocak M, Heinz A, ve Priebe S. (2008). Mental health, health care utilization of migrants in Europe. *Eur Psychiatry*. 23,14–20.

Linley, P. A., and Joseph, S. (2004). Positive change following trauma and adversity: A review. *Journal of Traumatic Stress*, 17(1), 11-21.

Lipsky, B. A., Berendt, A. R., Cornia, P. B., Pile, J. C., Peters, E. J., Armstrong, D. G., ... ve Pinzur, M. S. (2012). 2012 Infectious Diseases Society of America clinical practice guideline for the diagnosis and treatment of diabetic foot infections. *Clinical infectious diseases*, 54(12), e132-e173.

Maes, J. (1998). Immanent justice and ultimate justice. In *Responses to victimizations and belief in a just world* (pp. 9-40). Springer, Boston, MA.

Malhotra, M., and Chebiyan, S. (2016). Posttraumatic growth: Positive changes following adversity-an overview. *International Journal of Psychology and Behavioral Sciences*, 6 (3), 109-118.

Mete, L., Aydın, P.Ç. ve Akyalçın, S. (2009). Anksiyete Bozukluklarının Tedavisinde Antiepileptik İlaçların Kullanımı, *Current Approaches in Psychiatry*, 1, 80-94.

Mirekoç (2018, Eylül) Erişim Adresi https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2018/10/Turkiyedeki_Suriyelilerle_ilgili_Kaynakçalar_Sağlık.pdf

- Moos, R. H., and Schaefer, J. A. (1993). Coping resources and processes: Current concepts and measures. L. Goldberger, and S. Breznitz (Eds.), *Handbook of stress: Theoretical and clinical aspects* (2nd ed.) içinde (s. 234–257). New York: Free Press.
- Mülteciler Derneği (2020, Eylül) Erişim Adresi <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>
- Nart, H. (2019). *Çalışan ve çalışmayan kadınların depresyon, anksiyete ve benlik saygı düzeylerinin incelenmesi* Master's thesis, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Nygaard, E., ve Heir, T. (2012). World assumptions, posttraumatic stress and quality of life after a natural disaster: A longitudinal study. *Health and quality of life outcomes*, 10(1), 76.
- Otto, K., Boos, A., Dalbert, C., Schöps, D. ve Hoyer, J. (2006). Posttraumatic Symptoms, Depression, and Anxiety of Flood Victims: The Impact of The Belief In A Just World. *Personality and Individual Differences*, 40(5), 1075-1084.
- Öksüz, G. (2012). *Kadın ve aile sağlığı merkezi'ne başvuran evli kadınların anksiyete düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* Doctoral dissertation, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Önen, C., Güneş, G., Türeme, A., ve Ağaç, P. (2014). Bir mülteci kampında yaşayan Suriyelilerde depresyon ve anksiyete durumu. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 223-230.
- Özkarslı, F. (2014). Suriye'den Türkiye'ye göç ve Suriyelilerin enformel istihdamı (Mardin örneği). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.*
- Özlü, A., Yıldız, M., ve Aker, T. (2010). Sizofreni hastalarına bakım verenlerde travma sonrası gelişim ve ilişkili etkenler*/Posttraumatic growth and related factors in caregivers of schizophrenia patients. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11(2), 89.
- Öztürk, O. ve Uluşahin, A. (2008). *Ruh sağlığı ve hastalıkları*. Türkiye Sinir ve Ruh Sağlığı Derneği Yayını: Ankara

- Padilla, R. V., Trevino, J., Trevino, J., ve Gonzalez, K. (1997). Developing Local Models of Minority Student Success in College. *Journal of College Student Development*, 38(2), 125-35.
- Poulin, M., ve Cohen Silver, R. (2008). World benevolence beliefs and well-being across the life span. *Psychology and aging*, 23(1), 13.
- Powell, D., Tauzin, S., Hind, L. E., Deng, Q., Beebe, D. J., ve Huttenlocher, A. (2017). Chemokine signaling and the regulation of bidirectional leukocyte migration in interstitial tissues. *Cell reports*, 19(8), 1572-1585.
- psychotraumatology. *Psychiatric Times*, 21(4), 58-6.
- Rado T. Psychoreactive Depression: Refugees and Alcohol Abuse. *Migration World Magazine*, 1997;25 (5): 14-39
- Regier DA, Myers JK, Kramer M et al (1984) The NIMH Epidemiologic Catchment Area program: historical context, major objectives, and study population characteristics. *Archives of General Psychiatry* 41: 934-941.
- Regier DA, Narrow WE, Rae DS (1990) The epidemiology of anxiety disorders: The Epidemiologic Catchment Area (ECA) experience. *Journal of Psychiatry Research* 24(2): 3-14.
- Ruiz, P. (2000). *Comprehensive textbook of psychiatry* (Vol. 1, pp. 938-950). B. J. Sadock, ve V. A. Sadock (Eds.). Philadelphia, PA: lippincott Williams ve wilkins.
- Sadock BJ, Sadock V (2007) Kaplan ve Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry. Çeviren: Aydın H, Bozkurt A, cilt 3, Güneş Kitapevi, Ankara, s: 2064-2087.
- Schaefer, J. A. and Moos, R. H. (1998). The context for post-traumatic growth: Life crises, individual and social resources, and coping. R. G. Tedeschi, C. L. Park, and L. G. Calhoun (Eds.), *Post-traumatic growth: Positive changes in the aftermath of crisis* içinde (s. 99–125). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

- Schaefer, J. A., and Moos, R. H. (1992). Life crises and personal growth. B. N. Carpenter (Ed.), *Personal coping: Theory, research and application* içinde (s. 149–170). Westport, CT: Praeger.
- Shakespeare-Finch, J. E., Smith, S. G., Gow, K. M., Embelton, G., ve Baird, L. (2003). The prevalence of post-traumatic growth in emergency ambulance personnel. *Traumatology*, 9(1), 58-71.
- Solomon, Z., Iancu, I., ve Tyano, S. (1997). World assumptions following disaster 1. *Journal of applied social psychology*, 27(20), 1785-1798.
- Spielberger, C. D., Gorsuch, R. L., ve Lushene, R. E. (1968). *State-trait anxiety inventory (STAI): test manual for form X*. Consulting Psychologists Press.
- Stutts, L.A. ve Stanaland, A.W. (2016). Posttraumatic growth in individuals with amputations. *Disability and Health Journal*, 9(1), 167-171.
- Summerfield, D., ve Toser, L. (1991). ‘Low intensity’war and mental trauma in nicaragua: A study in a rural community. *Medicine and war*, 7(2), 84-99.
- Sungur, M. Z. (1997). Fobik bozukluklar. *Psikiyatri dünyası*, 1(1), 5-11.
- Şahin, B. (2015). *Dünyaya ilişkin varsayımlar, kişilik, mutlak doğru ihtiyacı ve biriciklik algısı değişkenlerinin depresyon ve iyi oluş ile ilişkisinde dinsel görüşün etkisi* Master's thesis, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahne, M. E., ve Sayar, G. H. (2018, May). Traumatic Stress Indicators in Personnel 6 Months After Attack at Atatürk Airport and Factors Related to Post-Traumatic Growth. In *ICPESS (International Congress on Politic, Economic and Social Studies)*(No. 4).
- Şeker, B. D., ve Boysan, M. (2013). İranlı geçici sığınmacıların kültürleşme tercihlerinin demografik özelliklere göre incelenmesi. *Journal of Social Sciences*, 6(1), 18-40.
- Şimşir, Z. (2017). *Savaş travma sonrası büyüme, değerler ve algılanan sosyal destek arasındaki yordayıcı ilişkiler* Master's thesis, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. CA: California State University.
- Tansel, B., Tunç, A., ve Gündoğdu, M. (2015). Examining Secondary Traumatic Stress Levels Of Police Officer Employed Inpolice Juvenile Branch/Bureau Office. *Hitit University Journal of Social Sciences Institute, Year, 8*, 675-688.
- Taştan, S. B., Güçel, C., ve Emre, İ. Ş. Ç. İ. (2017). Dünyaya ilişkin varsayımlar ve özerklik algısının çalışanlarda olumlu sosyal davranışlar ve saldırganlık ile ilişkilerinin incelenmesi: Öz-Belirleme ve pozitif yanılşmalar kuramları bağlamında bir değerlendirme. *İş'te Davranış Dergisi*, 2(2), 1-10.
- TBMM. Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme, Uluslararası Temel İnsan Hakları Belgeleri, 179, <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/179-199>.
- Tedeschi, R. G. ve Calhoun, L. G. (1996). The Posttraumatic Growth Inventory: Measuring the positive legacy of trauma. *Journal of Traumatic stress*, 9(3), 455-471.
- Tedeschi, R. G., ve Calhoun, L. G. (2004). " Posttraumatic growth: Conceptual foundations and empirical evidence". *Psychological inquiry*, 15(1), 1-18.
- Tedeschi, R. G., Park, C. L., ve Calhoun, L. G. (Eds.). (1998). *Posttraumatic growth: Positive changes in the aftermath of crisis*. Routledge.
- Tedeschi, R. G., Shakespeare-Finch, J., Taku, K., ve Calhoun, L. G. (2018). *Posttraumatic growth: Theory, research, and applications*. Routledge.
- Tomanbay, İ. (2004). Sığınma ve göçmen alanında kavram sorunu. *Umuda Doğru Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Dergisi*, 4(13), 5-7.
- Toole, M. J., ve Waldman, R. J. (1993). Refugees and displaced persons: war, hunger, and public health. *Jama*, 270(5), 600-605.
- Tribe, R. (2002). Mental health of refugees and asylum-seekers. *Advances in psychiatric treatment*, 8(4), 240-247.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.

- Tüfekçi S. (2011), *Trafik Kazası Geçirmiş Kişilerin Dünyaya İlişkin Varsayımları, Travma Sonrası Stres Belirtileri ve Travma Sonrası Gelişim Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Tükel, R., ve Alkın, T. (2000). Anksiyete bozuklukları. *Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları*, 1, 551-552.
- Türksoy, N. (2003). Psikolojik travma ve tanım sorunları. *Psikolojik Travma ve Sonuçları*, (T. Aker, ME. Önder Eds), 5US Yayıncılık, 9-21.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (2013). Göç Terimleri Sözlüğü (edt.Perruchoud,R. ve Redpath, J.).
- Ulusoy, M., Şahin, N., and Erkmen, H. 1998, 'Turkish version of the Beck Anxiety Inventory: Psychometric Properties'. *J. Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly*,12, 163-172.
- UNHCR (2019d). <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri-sayfasindan-erisilmistir>.
- Werdell, M. B., and Wicks, R. J. (2012). *Primer on posttraumatic growth: An introduction and guide*. Somerset, NJ: John Wiley ve Sons.
- Westermeyer, J., ve Boedicker, A. E. (2000). Course, severity, and treatment of substance abuse among women versus men. *The American journal of drug and alcohol abuse*, 26(4), 523-535.
- Widows, M. R., Jacobsen, P. B., Booth-Jones, M., ve Fields, K. K. (2005). Predictors of posttraumatic growth following bone marrow transplantation for cancer. *Health Psychology*, 24, 266–273.
- WPA guidance on mental health and mental health care in migrants. *World Psychiatry*. 10,2–10 Bhugra D, Gupta S, Schouler-Ocak M, Graeff-Calliess I, Deakin N.A, Qureshi A et al. (2014). EPA guidance on mental health care of migrants. *European Psychiatry*.
- Yalom, I. D. (2000). *Inside therapy: Illuminating writings about therapists, patients, and psychotherapy*. Macmillan.

- Yalom, I. D., ve Steiner, H. (2008). Ergen Terapisi. Çev: Y Özkardeşler Şallı, İstanbul, Prestij Yayınları, 270.
- Yılmaz, B. (2006). Arama-kurtarma çalışanlarında travma sonrası stres belirtileri ve travma sonrası büyüme ile ilişkili değişkenler. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, B. (2008). Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Geçerlik Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 41-51.
- Yılmaz, M. (2018). Yetişkinlerde anksiyetenin ve cinsel mitlerin cinsel doyum ile ilişkisinin incelenmesi Master's thesis, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yiğit, B. (2019). Mülteci gençlerin travma tepkileri: hayat ağacı uygulaması ve uygulamanın gençlerin kimlik ve roller alanındaki deneyimlerine etkisi Doctoral dissertation, Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, B., ve Sahin, N. H. (2007). Arama-Kurtarma Çalışanlarında Travma Sonrası Stres Belirtileri ve Travma Sonrası Büyüme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 22(59), 119.
- Yorulmaz, H., Bayraktar, S. ve Özdiilli, K. (2010). Posttraumatic Growth in Chronic Kidney Failure Disease. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 5, 2313- 2319.
- Zoellner, T., ve Maercker, A. (2006). Posttraumatic growth in clinical psychology—A critical review and introduction of a two component model. *Clinical psychology review*, 26(5), 626-653.
- Zwi, A., ve Alvarez-Castillo, F. (2003). Forced migration, globalisation, and public health; getting the big picture into focus. P. Allotey (Ed.), *The health of refugees; public health perspectives from crisis to settlement* içinde, (ss. 14– 34). South Melbourne: Oxford University Press.

EKLER

Ek 1: Demografik Bilgi Formu

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Sayın Katılımcı;

Bu araştırma İstanbul Kent Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Yusuf Yıldız ve akademik danışmanı Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Kahraman tarafından yürütülen bir yüksek lisans tez çalışmasıdır. Bu çalışmada mültecilerde dünyaya ilişkin varsayımlar ve travma sonrası büyümenin anksiyete üzerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada sorulara size uygun yanıtı vermeniz ve soruları boş bırakmamanız oldukça önemlidir. Çalışmayı istediğiniz takdirde bırakabilirsiniz. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Anket sayesinde elde edilen bilgiler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacak olup başka bir amaçla kesinlikle kullanılmayacaktır.

Çalışmamızı ayırdığınız zaman ve katkı için teşekkür ederiz.

DEMOGRAFİK BİLGİLER			
CİNSİYET	YAŞINIZ	MEDENİ DURUM	Eğitim Düzeyiniz nedir?
( ) KADIN ( ) ERKEK	( ) 18-25 ( ) 26-32 ( ) 33-39 ( ) 40-45	( ) Evli ( ) Bekar ( ) Dul	( ) İlköğretim ( ) Ortaöğretim ( ) Ön Lisans ( ) Lisans ( ) Lisans Üstü
Çalışma durumunuz?	Devlet desteğinden faydalaniyor musunuz?	İnsani yardım kuruluşundan faydalaniyor musunuz?	Aylık geliriniz nedir?
( ) Çalışıyor ( ) Çalışmıyor	( ) Evet ( ) Hayır	( ) Evet ( ) Hayır	( ) 0 – 2020 ( ) 2021 – 3000 ( ) 3001 – 3500 ( ) 3501 ve üzeri
Çocuğunuz var mı?	Kayıt durumunuz	Aile bireylerinden herhangi biri veya siz saldırıya uğradınız mı?	Aile bireylerinden herhangi biri yaralandı mı?
( ) Evet ( ) Hayır	( ) Kayıtlı ( ) Kamp kaydı ( ) İkamet izinli	( ) Evet ( ) Hayır	( ) Evet ( ) Hayır
Aile bireylerinden yaşamını kaybeden oldu mu?	Kayıp ve yaralanma var ise bu duruma şahit oldunuz mu?		
( ) Evet ( ) Hayır	( ) Evet ( ) Hayır		

Ek 2: Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği

Katılımcı **99:**

DİV ÖLÇEĞİ

Lütfen, aşağıdaki ölçekte yer alan ifadelere ne kadar katıldığınızı ya da karşı olduğunuzu belirtiniz.

Her bir ifadeyi okuduktan sonra, o ifadeye ne kadar katıldığınızı ya da karşı olduğunuzu, yanında yer alan bölmedeki uygun rakamı seçerek işaretleyiniz:

1=kesinlikle katılmıyorum ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 = tamamen katılıyorum

1. İnsanlar doğaları gereği arkadaşlık ve nezaketten uzaktır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
2. Kötü olaylar insanlara tesadüfi olarak denk gelir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
3. İnsan doğası temelde iyidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
4. Bu dünyada kötü olaylardan çok daha fazla iyi şey yaşanır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
5. Hayatımızın gidişatı büyük ölçüde tesadüflere bağlıdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
6. İnsanlar genellikle yaşadıklarını hak ederler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
7. Sık sık, aslında iyi bir insan olmadığımı düşünürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
8. Dünyada kötülükten çok iyilik vardır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
9. Temelde şanslı bir insanımdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
10. İnsanların kötü kaderleri yaptıkları hatalardan kaynaklanır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
11. İnsanlar, bir başka insana ne olduğunu umursamazlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
12. Genellikle benim yararına olan sonuçları çoğaltacak şekilde davranırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
13. İnsanlar eğer kendileri de iyiye iyi bir talihe sahip olurlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
14. Yaşam tesadüflere bağlı belirsizliklerle doludur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
15. Çok şanslı bir insan olduğumu düşünürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
16. Hemen her zaman başıma kötü şeylerin gelmesini engellemek için çaba harcarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
17. Kendime ilişkin olumsuz düşüncelere sahibim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
18. İyi insanlar bu dünyada hak ettiklerini yaşarlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
19. Kendi davranışlarımızla başımıza kötü şeylerin gelmesini engelleyebiliriz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
20. Hayatıma baktığımda şansın yüzüme güldüğünü fark ediyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
21. Eğer insanlar tedbirli davranırlarsa pek çok talihsizliğin önüne geçilebilir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
22. Kendimi talihsizliklerden korumak için gerekli olan önlemleri alırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
23. Genel olarak yaşam bir kumardır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
24. Dünya iyi bir yerdir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
25. İnsanlar temelde nazik ve yardımseverdir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
26. Genellikle benim için en iyisi olacak şekilde davranırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
27. Kendim olmaktan son derece memnunum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
28. Kötü şeyler olduğunda bunun nedeni tipik olarak insanların kendilerini korumak için gerekenleri yapmamasıdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
29. Eğer yeterince yakından bakarsan dünyanın iyiliklerle dolu olduğunu görürsün.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
30. Kişisel özelliklerimden utanmak için nedenim var.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
31. Pek çok insandan daha şanslıyım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)

- Bu ölçek 1989 yılında **Japoff-Bulman** tarafından geliştirilmiş ve 2008 yılında B. Yılmaz tarafından Türkçe standardizasyon çalışması yapılmıştır.

Ek 3: Beck Anksiyete Anksiyete Ölçeği

Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) Beck's Hopelessness Scale (BHS)

Hastanın Adı Soyadı: _____ Tarih: ____/____/____

Aşağıda geleceğe ait düşünceleri ifade eden bazı cümleler verilmiştir. Lütfen her bir ifadeyi okuyarak, bunların size ne kadar uygun olduğuna karar veriniz. Size uygun olanlar için "Evet", uygun olmayanlar için ise "Hayır" sütununun altındaki kutuyu (□) işaretleyiniz.

		Evet	Hayır
1	Geleceğe umut ve coşku ile bakıyorum	☐ ₀	☐ ₁
2	Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bıraksam iyi olur	☐ ₁	☐ ₀
3	İşler kötüye giderken bile her şeyin hep böyle kalmayacağını bilmek beni rahatlatıyor	☐ ₀	☐ ₁
4	Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum	☐ ₁	☐ ₀
5	Yapmayı en çok istediğim şeyleri gerçekleştirmek için yeterli zamanım var	☐ ₀	☐ ₁
6	Benim için çok önemli konularda ileride başarılı olacağımı umuyorum	☐ ₀	☐ ₁
7	Geleceğimi karanlık görüyorum	☐ ₁	☐ ₀
8	Dünya nimetlerinden sıradan bir insandan daha çok yararlanacağımı umuyorum	☐ ₀	☐ ₁
9	İyi fırsatlar yakalayamıyorum Gelecekte yakalayacağıma inanmam için de hiçbir neden yok	☐ ₁	☐ ₀
10	Geçmiş deneyimlerim beni geleceğe iyi hazırladı	☐ ₀	☐ ₁
11	Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor	☐ ₁	☐ ₀
12	Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi ummuyorum	☐ ₁	☐ ₀
13	Geleceğe baktığımda şimdikine oranla daha mutlu olacağımı umuyorum	☐ ₀	☐ ₁
14	İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor	☐ ₁	☐ ₀
15	Geleceğe büyük inancım var	☐ ₀	☐ ₁
16	Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur	☐ ₁	☐ ₀
17	Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi	☐ ₁	☐ ₀
18	Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor	☐ ₁	☐ ₀
19	Kötü günlerden çok, iyi günler bekliyorum	☐ ₀	☐ ₁
20	İstediğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim	☐ ₁	☐ ₀

Ek 4: Travma Sonrası Büyüme Envanteri

Travma Sonrası Büyüme Envanteri

Sizden öğrenmek istediğimiz, yaşamınızda önemli yer tutan travmatik yaşam olaylarının, hayatınızda ne ölçüde pozitif değişikliklere sebep olduğudur. Geçmişte yaşadığınız krizden/krizlerden sonra yaşamınızda ve düşüncelerinizde meydana gelen değişimleri lütfen aşağıda verilen puanlama ölçütlerine göre 0 ve 5 arasında değerlendiriniz.

0	1	2	3	4	5
Stresli olay(lar) sonucu bu değişimi hiçbir şekilde yaşamadım.	Çok az bir düzeyde	Bir miktar	Orta düzeyde	Oldukça fazla	Stresli olay(lar) sonucu bu değişimi çok büyük ölçüde yaşadım.

1. Yaşamda önem verdiğim şeylerin öncelik sırası değişti. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
2. Kendi hayatıma verdiğim değerde büyük bir artış oldu. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
3. Yeni ilgi alanları keşfettim. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
4. Kendime güven hissinde artış oldu. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
5. Manevi konuları daha iyi anlamaya başladım. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
6. Başım sıkıştığında insanlara güvenebileceğimi daha iyi anladım. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
7. Yaşamım için yeni bir yön belirledim. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
8. Kendimi diğer insanlarla çok daha yakın hissetmeye başladım. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
9. Duygularımı ifade etmeye daha çok istekliyim. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
10. Zorlukları göğüsleyebileceğimi daha iyi anladım. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
11. Yaşamımda daha iyi şeyler yapabiliyorum. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
12. Her şeyi olduğu gibi, daha çok kabullenebiliyorum. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
13. Her günümü daha iyi değerlendirebiliyorum. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
14. Daha önce var olmayan yeni olanaklara kavuştum. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
15. Diğer insanlara karşı daha şefkatliyim. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
16. İlişkilerime daha çok emek sarf etmeye başladım. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
17. Değişmesi gereken şeyleri değiştirebilmek için daha çok çaba harcıyorum. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
18. Daha güçlü bir inanca sahibim. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
19. Düşündüğümünden çok daha güçlü olduğumu keşfettim. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
20. İnsanların ne kadar mükemmel olabildiklerine dair çok şey öğrendim. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
21. Başkalarına ihtiyaç duyuyor olmayı daha çok kabullendim. (0) (1) (2) (3) (4) (5)

ÖZGEÇMİŞ

Yusuf YILDIZ; Nişantaşı Üniversitesi İktisadi İdari Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü'nü 2018 yılında tamamlamıştır. 2020 senesinde İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Klinik Psikoloji Bilim Dalında yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır.

